దివ్యజీవనము

"శతావధాని"

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

త్రివేణి పబ్లిషర్సు
మచిలీపట్టణము

రూ. 1/-

Printed at the B. N. K. Press, Madras—Q H. No. 100/F
Ms 806. 500. 11--46.

పరిచయ వాక్యము

"దివ్యజీవనము" అనే ఈగ్రంథము ఫ్రెంచిభాషలో విక్టరు యూగో వ్రాసిన "లే మిజరాబిల్" అనే వచనకావ్యమున కనువాదము. ఇది ఫ్రెంచి సారస్వతమున ఉన్నత స్థాన మాక్రమించుకొని యున్న నవల. దీనిని ఫ్రెంచిలో వచన మహాకావ్యముగా పరిగణించుచున్నారు. విక్టరు యూగో కవిత్వమును చెప్పి, నాటకములు వ్రాసి, అత్యుత్తమ నవలలు వ్రాసి ప్రసిద్ధినందెను.

ఈ నవలలోని భిషప్పు జీవన్ముక్తునివంటివాడు. ఈతని మహత్తువల్లనే జీన్ వాల్ జీన్ వంటి పాపి పరమపవిత్రుడై, మహాభక్తుడై, స్వార్థరహితముగా జీవించి ఆదర్శపురుషుడాయెను.

మానవుడు చేసిన శాసనములకును, మానవశక్తికిని పోరాటము సంభవించినప్పుడు మానవశక్తియే విజయము నందగలదని ఈ నవల నిరూపించుచున్నది.

ఈ గ్రంథమును శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు అనువదించిరి. వీరు పండితులు, కవులు, ఆంధ్ర పాఠకలోక

మునకు చిరపరిచితులు. మాతృకలోని మూలకథను మాత్రమే గ్రహించి వీరు తెనుగులో చక్కని శైలిలో వ్రాసిరి. ఫ్రెంచి పేర్లు మార్చక ఫ్రెంచి వాతావరణమును ఉన్న దున్నట్లు యిందు చిత్రించినారు.

ఉత్తమాదర్శములను మానవులకు చూపు ఈ గ్రంథము అప్రతిమానమైనది. ఎల్లరు దీనిని చదివి ఆనందింతురుగాక.

—చింతా దీక్షితులు

దివ్య జీవనము

దివ్యజీవనము

౧

పరాసుదేశమున 'డి...' అను చిన్న పట్టన మొకటి కలదు. అం దొక బాట గుండ ఒకఁడు నడచిపోవుచుండెను. అతనికి ఎముకపుష్టియు, కండపుష్టియుఁ గలవు. గడ్డమును మీసములును పెరిఁగియుండెను. అతనికి సుమారు నలుబదియేండ్లు. తలమీఁద ప్రాఁతటోపి. నల్లని కోటు. దానికి వెనుకముందుల మాసికలు. వానికి మరల చిల్లర మాసికలు. కోటులోపల మాసినచొక్కా. దాని కొకగుండీయేని లేదు. పలకవంటి అతనియెదురొమ్ముమీఁది వెండ్రుకలు ఎలుగుబంటి వెండ్రుకలవలె నా చొక్కాలగుండ కానఁబడుచుండెను. పాదములకు మేజోళ్లు లేవుగాని బూట్సులు కలవు. చినిఁగిన లాగు. చేతిలోనొక బాణాకఱ్ఱ. వీఁపున నొక చిన్నమూట. ఇటు లితఁ డిరువదియాఱు మైళ్లు దూరమునుండి ఒక్కబిగి నిక్కడికి నడచి వచ్చెను. అతని కణఁతలనుండి చెమటబొట్లు పడుచుండెను.

అప్పటి కింకను రోడ్లమీఁద దీపములు వెలిఁగించు వేళ కాలేదు. అటు లాదారిని బడి పోవుచుండఁగా నతని కొక పూఁటకూళ్ల యిల్లు కానిపించెను. వాని ప్రాణములు లేచివచ్చెను. అతఁ డటు ఇటు చూచి గభాలున నందుఁ జొరఁబడెను.

లోపల అన్న ముడుకుచుండెను. కూరలు నారలు సిద్ధమాయెను. ప్రక్కగదిలోఁ గొందఱు విశ్రమించి యుండిరి కాఁబోలు, వారేవో కుమ్ములాడుకొనుచు, మాటలాడుకొనుచుఁ, గూనలమ్మ సంకీర్తనములుచేయుచుఁ, బాటలు పాడుకొనుచు నుండిరి.

పూఁటకూళ్లవాఁడు లోపలికి వచ్చిన ఈమనుష్యునిఁ జూచి—"అయ్యా! యేమి పని?" అని అడిగెను.

"నాకుఁ గొంచె మన్నమును, బండుకొనుటకుఁ జోటును గావలెను." పూఁటకూళ్లవాఁడు మొగమెత్తి వాని వాలకమును జూచి "డబ్బున్నదా?" అని యడిగెను.

"లేకేమి?" అని పలుకుచు నతఁడు జేబునుండి యొక సంచి పైకెత్తి, వెంటనే జేబులోఁ బెట్టుకొని, తలుపు ప్రక్కనున్న బల్లమీఁదఁ గూలఁబడెను. పిమ్మట నతఁడు తన వీఁపు మీఁదయున్న మూటను బ్రక్కగాఁ బెట్టుకొని, బాణా కఱ్ఱను రెండు చేతుల నడుమ నదిమి పట్టుకొని, యొకసారి నిట్టూర్చి "అన్న ముడుకుటకు జాగగునా?" అని యడిగెను.

"ఎంతో జాగు కాదు" అని ఆ పూఁటకూళ్ళవాఁ డొక గుండ్రని బల్లకడకుఁజని, నాఁడు వచ్చిన పత్రికయంచు కొంచెము చించి, దానిమీఁద నేమియో వ్రాసి, చేతఁ బట్టుకొని గంట మ్రోఁగించెను. అది విని పది పండ్రెండేండ్ల కుఱ్ఱవాఁ డొకఁడు వచ్చి నిలువఁబడెను. పూఁటకూళ్ళ వాఁడు వానిచేతి కా కాకితమిచ్చి, చెవియొఁ జెక్కు నెఱుఁగ కుండ నేమో చెప్పెను. ఆకుఱ్ఱఁ డా కాకితమును దీసికొని కాకివలె నెగిరిపోయెను.

పూంటకూళ్ల తఁడు మరల నతనిఁ బరికించెను. అతఁడు వెనుకటివలెనే కదలకయు మెదలకయుఁ గూరుచుండి నడుమనడుముఁ గునికిపాటులు పడుచుండెను. వెళ్లిన కుఱ్ఱఁడు చిట్టమిడుచు నంతలో వెళ్లి, యింకొక కాకితమును దెచ్చి పూంటకూళ్లవానిచేతి కిచ్చెను. అంత నతఁ డాచీటి చదివికొని తల యూఁపి— 'అన్యాగాగాం!' అని యనుకొని యీ వచ్చిన మనుష్యుని కడకు వెళ్లి—"ఏమండీ! మీ కిచటఁ దావొసగుటకు వీలులేదు" అని చెప్పెను.

"ఏమది?" అని తల పైకెత్తి చూచి, "నాకడ డబ్బు లేదని అనుకొనుచున్నారా? లేక ముందర నే యీయవలయునా? సరిగాఁ జెప్పుఁడు" అని యాతఁ డనెను.

"ఆసంగతి కాదు."

"మఱియేమి?"

"ఇచట మనుజు లెక్కుడగుటచే నిఱుకుగా నున్నది. మీకుఁ దావు దొరకదు."

"పోనిండు, ఆ గుఱ్ఱాలసాలలోఁ బడుకొందును."

"అచట వీలు లేదు."

"కట్టుకొని పోయినంత చోటుండఁగా లేదులే దందు రేమండీ! అదిగో ఆ మెట్ల క్రింద, లేదా, ఇక్కడనే, కాదా యెక్కడనో యొకచోటఁ, గొంచెము వీలు చేసికొని పడియుందును. నాకేమియు నక్కఱలేదు. ఒక పన గడ్డి పెట్టుఁడు, చాలు. లేదా ఆసంగతి నేనే చూచికొందును. ముందు రెండు మెతుకులు మాత్రము పెట్టుఁడు."

"అయ్యో! అటులు వీలు లేదు. మీ కన్నమయిన

నిచటఁ బెట్టుటకు వీలు లేదు.''

ఈమాటలతో నాతఁడు లేచి నిలువఁబడి—''నేఁటి నా యవస్థ మీరెఱుఁగరు. కడుపు మలమల మాడిపోవు చున్నది. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. ప్రొద్దుటినుండి యిం దనుక నడచుచునే యుంటిని'' అనెను.

''కావచ్చుఁగాని యిచట మీ కన్నములేదు.''

అతఁడు బిట్టు నవ్వి, వ్రేలఁ జూపి ''అదంతయు నేమి?'' అని యడిగెను.

''అది యింకొకరికి. ఆప్రక్కగదిలో మాటలు విను చుంటిరిగదా, వారికి.''

''వా రెందఱు?''

''పన్నిద్దఱు.''

''వారు తిన్నను నింకను బన్నిద్దఱకు సరిపోవునే. నాకు చిన్నము చిదరయుఁ జాలును'' అని అతఁడు మరలఁ గూలఁబడి— ''పూఁటకూళ్ళ యింటికి వచ్చితిని. కడుపు మాఁడుచున్నది. అన్నముతినక నేనిటనుండి కదలను''అనెను.

''బలేవాఁడవు! ఏల కదలవో నేనును జూచెదను. లే. పోదువా, పోవా?''

ఆ వచ్చినవాఁ డేదియో మాటలాడఁబోయెను గాని అంతలో నా పూఁటకూళ్లవాఁడు చేయెత్తి—''ఆఁగు! నిన్ను నే నెఱుఁగ ననుకొంటివా? నీ పేరు చెప్పనా? నిన్నుఁ జూచినంతటనే నాకు సందియము కలిగెను. మేయరు(Mayor) కడకుఁ గుఱ్ఱవానినంపి కనుఁగొంటిని. ఇదిగో ఈ కాకితము మీఁద నీ పుట్టుపూర్వోత్తరములు. ఇదిగో చదువుకో. చదువు

వచ్చునా?'' అని పూఁటకూళ్లు పెట్టువాఁడా కాకితమును వానిచేతిలో గ్రుచ్చి—''నే నెవరితోడను గయ్యమునకుఁ గాలు సాఁపను. నీతోడను అంతియే. నీ పేరు జీన్ వాల్ జీన్. ఇంకఁజాలు'' అనెను.

అతఁడు మఱి మాటాడక మూట చంక నిఱికించుకొని లేచి పూఁటకూళ్ళవానివంక దీనముగాఁ జూచి యిల్లు వెడలెను. మరల దారియే యతని కాశ్రయమాయెను. 'ఎక్కడికిఁ బోవను? ఎచ్చటఁ దిండి? ఎచట నిద్ర?' అని చింతించుచు నతఁ డొక్కొక యడుగు పెట్టుచుఁ బోవుచుండెను. 'ఇటఁ దావులేకపోసి, చిన్న పూఁటకూళ్ళయింటఁగలదేమో! ప్రయత్నించి చూచినచోఁ దప్పేమి? చీఁకటి పడుచున్నది. ఆఁకలి మాఁడ్చుచున్నది' అని తలఁచుచు నతఁడు ప్రక్కసందునఁ బడి యొక చిన్న పూఁటకూళ్ళయింటికిఁ జనెను. ఇంటినడుమ దీపము మినుకుమినుకు మనుచుండెను. జీన్ వాల్ జీన్ మొగముమీఁది ప్రాలు తడుముకొనుచు లోనికిఁ జనెను.

''ఎవరు వారు?''

''అయ్యా! నేనొక బాటసారిని. నా కిచటఁ దినుట కన్నమును, బండుటకుఁ జోటును దొరకునా?''

''ఆఁ, దొరకును. లోనికి రండు.''

జీన్ వాల్ జీన్ ఇంటిలోని కడుగిడెను. లోపల నున్న వారందఱు నతనిని విడ్డూరముగాఁ గాంచిరి. పూఁటకూళ్ళ వాఁడు—''అయ్యా! అచటఁ గూరుచుండుఁడు. కొంచెము సేపటిలోనే వడ్డింతును'' అనెను.

అచటనున్న యొకబల్లమీఁద వాల్ జీన్ తన మూట

పెట్టి దానిప్రక్కఁ దాను గూర్చుండి కాళ్లుజాడించి 'బ్రతుకు జీవుఁడా!' అని నిట్టూర్చెను.

ఆ యింట నప్పు డున్నవారిలో నొకఁడు చేఁపల వర్తకుఁడు. అతఁ డీబస్త్రీకి రెన్నాళ్ళ కొకతూరి గుఱ్ఱముమీఁద వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండును. పెద్దపూఁటకూళ్ళయింట వెల యెక్కువయని యతఁ డీ చిన్న పూఁటకూళ్ళ యింటనే కుడుచునుగాని గుఱ్ఱమున కిటఁ జోటులేమి నటఁగల గుఱ్ఱపుసాలలో దానిని గట్టివేసికొనుచుండును. ఈనాఁ డతఁ డచటఁ దన గుఱ్ఱమును గట్టివేసికొనుచు జీన్‌వాల్‌జీన్ సంగతి యంతయు వినెను. ఇప్పుడా విన్న దంతయు నతఁ డా పూఁటకూళ్ళవానికిఁ జెవిలోఁ జెప్పివైచెను. అంతట నా పూఁటకూళ్ళవాఁడు వాల్‌జీన్‌కడకు వెళ్ళి మీఁదఁ జేయివైచి—"ఓయీ! నీ విచట నుండుటకు వీలులేదు" అనెను. వాల్‌జీన్‌కుఁ గొంచెము మత్తువచ్చెఁ గాఁబోలు, "అన్నము తెచ్చితివా?" అని ఉలికెను.

"కాదు. అన్నము తేలేదు. నీ విట నుండరాదు."

"ఓహో! మీకును దెలిసెనా?"

"అగును."

"అటులా? నన్నా పూఁటకూళ్ళయింటినుండి వెళ్ళిపొమ్మనిరి."

"మేమును ఆ మాటయే యనుచుంటిమి."

"నే నిప్పుడెచటికి పోను?"

"ఇష్టము వచ్చిన చోటికి."

వాల్‌జీన్ మఱి మాటాడక అటనుండి లేచి దారిఁ

బడెను. అతఁ డా పెద్ద ప్రాఁతకూళ్ళ యింటినుండి వెలువడఁగనే కొందఱు బాలుర మూఁగి, వానిపైఁ చిన్నచిన్నగడ్డలు రువ్వఁదొడఁగిరి. ఇవు డీయిల్లు వెడలఁగనే వారు తెమపనికిఁ బూనుకొనిరి. వాల్‌జీన్‌కుఁ గినుక పెరిఁగెను. అతఁ డొక తూరి వెనుదిరిగి కట్టచూపి "గాడిదలారా! నిలుఁడు, మీ బుఱ్ఱలు పగులఁగొట్టెదను" అని యుఱుమఁగనే బాలు రందఱును గిలకిల నవ్వుచుఁ బరుగులుతీసిరి.

అంతట నతఁడు రెండడుగులు నైచెను. బాటమీఁద నొక సింగపు మొగసాలయు, దానిలోపల పెద్ద పెద్ద బవంతులును గానవచ్చెను. అది చెఱసాల! 'ఇట నీ రేయి నిదిరింప లెస్సగనున్న'దని దాని నంతయుఁ బరికించి యతఁ డది చెఱసాల యని తెలిసికొనెను. అతని యొడలు జల్లుమనెను. అంత నతఁడు ముందునకు సాగిపోయెను.

బాట కిఱుదెసలఁ జిన్నచిన్నతోఁపులు, వానినడుమ నొక్కొక మేడ. అతఁడా మేడలను వింతగఁ జూచుచు నడచిపోవుచుండెను. అతనికిఁ బ్రతిమేడయు విచిత్రముగా నుండెను. మేడలపై దివ్వెలు వెలుఁగుచుండెను. అతఁ డటు పోవుచుఁ బోవుచు నొకమిద్దెకడ నాఁగెను. ఇంటినడుమనుండి వెలుఁగు కానిపించుచుండెను. కిటికీతలుపులమీఁద వ్రేలాడు పచ్చని తెరలోనుండి లోపలనున్న గుండ్రనిబల్లయు, దానిమీఁది పూలతొట్టియు, నొకపిస్తోలును అగపడుచుండెను. ఆయింటి వాఁ డొక శిశువు నాడించుచుఁ గుర్చీలోఁ గూరుచుండెను. అతని భార్య మఱియొక శిశువు నాడించుచు మఱియొక కుర్చీలోఁ గూరుచుండెను. ఆయిరువురు శిశువులును గిలకిల

నవ్వుచుండఁగా వారి తలిదండ్రులుగూడ నవ్వుచుండిరి.

'ఆనందము ప్రవహించుచున్న యీయిల్లు నాకొకింత చోటిడకపోవునా?' యని యతఁడు మెల్లగా వాకిటి కరిగి తలుపు తట్టెను.

"ఎవరా తలుపు పగులఁగొట్టునది?" అని యిల్లాలఅచెను. "ఎవరును లేరే" అని యింటివాఁ డనెను. మరలఁ జప్పు డాయెను. "అదిగో వినుఁడు" అని యిల్లా లనెను. లాంతరు చేతఁ బుచ్చుకొని యింటియాతఁడు తలుపు తెఱచి "ఎవరు వారు?" అని యడిగెను.

"అయ్యా! నే నొక బాటసారిని. ప్రొద్దుటినుండియుఁ గూడు లేదు. పండఁ జోటులేదు. రెండుమెతుకులు విసరుచోఁ దిని యీ బయటి పాకలోఁ దేఁడి లేఁచి పోవుదును" అని జీన్ వాల్ జీన్ అనెను. "అందుల కగు బాడుగ తప్పక యీఁగలను" అని వెంటనే యనెను.

ఇంటియాతఁడు లాంతరెత్తి రెప్పవాల్పక చూచి— "బాడుగ యీఁగలిగినచోఁ బూఁటకూళ్ళయింటి కేల పోవైతివి?" అని యనెను.

"అచటఁ జోటులేదు."

"ఏమీ వింత! అదిగో అచట పెద్ద గుఱ్ఱాలసాల యున్నదే. అది పెద్దపూఁటకూళ్ల లోఁగలి. అచటికి వెళ్లితివా?"

"చిత్తము."

"అక్కడను జోటు లేదా?"

అక్కడ జఱిగిన సంగతి చెప్పుట కతని కిష్టము లేదు

గాని చెప్పక తప్పదు. కావున నతఁ డిటు లనెను—

"నన్నుఁ జూడఁగనే వారు చోటు లేదనిరి."

"పోనీ, అటలేనిచో లేకపోయె. మఱి చాలఁ బూఁట కూళ్ళ యిండ్లు చిన్నవి కలవే! అచటికేల పోలేదు?"

"అక్కడికిని వెళ్ళితినిగాని నా యదృష్ట మొక తీరు గనే యున్నది."

ఇఁక విశేషించి చెప్ప నక్కఱ లేకపోయెను. ఆ యింటి వాని కాతనియెడ గట్టిగా సందేహము కలిగెను. అంతట నతఁ డిటు లనెను — "ఇన్ని చోటుల నీకుఁ జోటు దొరకనిచో నిచటఁగూడ దొరకదు."

ఇటులుజరుగునని వాల్ జీన్ లోఁగడనే యనుకొనెను. "పోనిండు. నో రెండిపోవుచున్నది! గ్రుక్కెఁడు మంచి నీ రిప్పింపుఁడు" అని అతఁ డడిగెను.

"అందులకును వీలులేదు" అనుచు నాయింటివాఁడు వాని మొగముమీఁదనే తలుపులు ఛడేలుమని వేసెను.

జీన్ వాల్ జీన్ అటనుండి వెనుదిరిగి మరల దారిని బడెను. కొంచెము దవ్వేఁగఁగా నచట నొక పాక నేల కానుచుఁ గానవాయెను. అది రస్తాలు మరమ్మతు చేయువారు వేసికొనిన పాక.

"తిండిలేకపోయినఁ బోయె. పండుటకైనను రవంత చోటు దొరకె" నని సంతసించి యతఁడు వంగి దానిలో దూఱెను. మూటయుఁ గఱ్ఱయుఁ దలక్రింద నిడుకొనెను. కట్టవలెఁ బరుండి కాళ్లు జాడించెను.

ఇంతలో నొక కుక్క యతని తలవెనుక 'బౌబౌ'

మని యఱవఁ దొడఁగెను. జీన్ వాల్ జీన్ దానికిఁ గట్టి చూపెను. కాని లాభము లేకపోయెను. అతడు బెదరించిన కొలఁదియు నది యెక్కుడు పట్టుదలతో మొఱిఁగి యతని లాగులోని కంతల నెక్కువ చేసెను.

'అయ్యో! దేవుఁడా!' యని యనుకొనుచు వాల్ జీన్ అక్కడినుండి లేచి మరల దారినిఁబడి 'కుక్కకుఁగూడ నామీఁద దయ లేకపోయెనే! చాలు నీకుఁజాలు. మనుష్యులు లేనిచోటికిఁబోయి పండుకొందును' అని నడచిపోఁదొడఁగెను.

చంద్రుఁ డుదయించెను. వెన్నెల లలముకొనెను. చలి పెరుఁగఁ జొచ్చెను. నడచి నడచి యతఁడు అలసిపోయెను. చలి యచట నతనిని గడగడ లాడించెను. అతఁడచట నిలిచి నలుప్రక్కలఁ బరికించెను. మరియొక దారిఁబట్టుకొని మరలఁ బత్తనము లోనికిఁ బోఁజొచ్చెను. కొంచెముదూరము వెళ్ళఁగనే అచటనొక 'చర్చి' కనఁబడెను. దానికి నలుప్రక్కలఁ జిన్నవియుఁ బెద్దవియు నగు నిండ్లుండెను. ఎదురింటి కిటికీ సందులనుండి ఏవో యంత్రము లతనికిఁ గానిపించెను. 'ఇది ముద్రాశాల. రేయి యిం దెవరును నుండరు. నే నిందు సుఖముగా నిదురింపవచ్చును' అని తలఁచి యతఁడు లోనికిఁ జనెను. తలుపుల కీవల ఊఁతియరఁ గొకటి కానిపించెను. 'మేలు మే' లనుకొని, కాళ్లు జాఁపుకొని యతఁడందు శయనించెను. "అచటఁ బడుకొనినవా రెవరు?" అని అతని కొక ప్రశ్న వినవచ్చెను. 'అరి దేవుఁడా! ఇచటఁ గూడ నదేమాట!' ఇటులనుకొను నతని కొకింత కోపము వచ్చెను. "కానఁబడుట లేదా? నే నొక మనుష్యుఁడను" అని యతఁ

డనెను. " ఆ సంగతి తెలియునుగాని యంతమాత్రమున నిక్కడ నేల పడుకొనవలెను?" అని పలుకుచు నొకముదియ ముందఱికి వచ్చి— "నాయనా! చలి. అందును ఇది జాతి యరఁగు" అనెను.

"పందొమ్మిదేండ్ల నుండి నా కిదే యలవాటు."

"అటులనా? నీసంగతి తెలిసెను. నీవేదేని పూఁటకూళ్ళయింటికిఁ బోకపోతివా?"

"డబ్బేదీ?"

"అయ్యో! ఏమియు లేవా? ఇదిగో నాకడ నొక ఫ్రాంకు * ఉన్నది. ఈయనా?"

"ఊఁ."

ఆ ముదుసలిది ఫ్రాంకు నీయఁగా నతఁడు తీసికొనెను.

"నాయనా! నీ కీ ఫ్రాంకు కెవరును అన్నము పెట్టరుగాని యాచించి చూచినచోఁ దప్పు లేదుకదా?"

"పలుచోట్లకు వెళ్ళితినమ్మా."

"వెళ్ళితివా?"

"ఆఁ. అందఱు నన్ను వెళ్ళగొట్టిరి."

"అదిగో ఆ పెద్దయిల్లు, కనఁబడుచున్నదా?"

"అదియా?"

"ఆఁ. అక్కడికి వెళ్ళిచూడు."

"మంచిది" అని అతఁడు మూటయుఁ, గఱ్ఱయు దీసికొని నిలువఁబడెను.

---

* ఫ్రాంకు—ఇప్పటి ఫ్రాంకుకు సుమారు రెండణాల విలువ. ఈ కథాకాలమునాఁటికి సుమారు తొమ్మిది అణాలు.

౨

ఆ పట్టణమున మిరియేలు అనునతఁడు బిషప్పుగా నుండెను. "బిషప్పు" అనఁగా ఏసుధర్మము తెలిసిన యాచార్యుఁడు. ఆయన నీప త్తనమునకుఁ దొలుత బిషప్పుగాఁ బంపినపుడు రాజాజ్ఞచే ధర్మాచార్యులకుఁ దగిన గౌరవము జరిగెను. వారి కొక ప్రాసాదము. మేజర్ జనరల్ తరువాత మేజర్ జనరలంత పదవి. ధర్మాచార్యుని ప్రాసాదము చాలఁ బెద్దదే కాక సుందరమయినది. అచటి ఆసుపత్రియో ఒక అంతస్తుగల చిన్నయిల్లు. దాని నంటి యొకతోఁట యున్నది.

తా నచటికి వచ్చిన మూన్నాళ్ళ కతఁ డా యాసుపత్రినిఁ జూడఁబోయెను. రోగుల కది చాల నిఱుకుగా నుండెను. అతఁ డా రోగుల నందఱను దన ప్రాసాదమునకును, దనకుటుంబము నీ యాసుపత్రికిని వెంటనే మార్ప నిశ్చయించెను. దానికి ఫలముగా నతఁ డిపు డీ చిన్నయింట నివసించుచుండెను.

ఆయన తన గుఱ్ఱపుబండిని గూడ ధర్మము చేసెను. అట్లని యాయన పొరుగూళ్ళకుఁ బోయి ప్రజలకు దర్శన మొసఁగుట మానలేదు. ఎంతకష్టమగుదారి యయినను నాయన నడచియే పోవుచుండెను. వారు పోవలసిన స్థలములు రమారమి 348. వారికి సుమారు 75 ఏండ్లు. ఆయన చాలఁ గాలమునుండి యేదో యొకగ్రంథము రచించుచుండెను. అతఁడిపు డా రచనలో మునిఁగి తేలుచుండెను.

ఎనిమిదిగంట లాయెను. భోజనవేళ యగుటవలన

ఆయనచెల్లెలు వెండిపళ్లెము మొదలగు వస్తువులు తీసికొని పోవుట కక్కడికి వచ్చెను. అది చూచి మిరియేలు భోజన శాలలోనికి వెళ్లెను. అచట నున్న ముసలిదాసి యతని చెల్లెలితో "అమ్మా! మాపటివేళ నే నంగడికిఁ బోతిని. పట్నములోని కొక చెడ్డమనుష్యుఁడు వచ్చెననియుఁ,దలుపులు, గిటికీలు గట్టిగా గొడియలు వైచికొనవలసిన దనియు నందఱు చెప్పుకొనుచున్నారు" అని చెప్పుచుండెను.

"ఏమిటది?" అని మిరియే లడిగెను.

"దేవరా! యీయిల్లు గట్టిదికాదు. తాము నాకాన యిడుచో నిపుడెపోయి వడ్రంగిని బిలిచి, వాకిటితలుపులకు గడియ యెత్తింతును. అతని కిది యొక చిటిక పని. ఈ రాత్రి యే తప్పక యీపని చేయింపవలయును. నెట్టినంతమాత్రమున బుడింగుమని తలుపులు వచ్చుట మేలుకాదు. ఎంతరాత్రి యైనను, ఎవరు వచ్చినను తమరు 'లోనికి దయచేయుఁడు, లోనికి దయచేయుఁ'డని యనుచుందురు" అని చెప్పుచుండఁగా తలుపులు నెట్టిన చప్పుడు వారికి వినఁబడెను.

"అయ్యా! లోపల దయచేయుఁ" డని ఆచార్యుఁడనెను.

జీన్ వాల్ జీన్ లోపలికివచ్చెను. ఆ ముదిదాసి యతని వాలకమును జూచి భయపడుటకుఁగూడ భయపడిపోయెను! ఆచార్యుని చెల్లెలుగూడ మొదట బెదరెనుగాని తనయన్నను జూచి ధైర్యము తెచ్చికొనెను.

అతఁ డేల వచ్చెనో యాచార్యుఁడు అడుగఁబోవు నంతలో వాల్ జీన్ "అయ్యా! నన్నుఁ జూచి భయపడ కుఁడు. నేను ఖైదీనయినను మానవుఁడనే. పందొమ్మిదేండ్లు

చెఱలోనుంటిని. ఇపుడే నన్నువదలిరి. నేఁడు మూఁడామడల పై చిలుకు నడచివచ్చితిని. కడుపు మలమల మాఁడుచున్నది. పూటఁకూళ్ల యిండ్లన్నియు గాలించితిని. వారు నాకుఁ జోటివ్వలేదు. మఱియొక గేస్తు మంచినీరయినను పోయలేదు. ఆయరుగుమీఁదఁ బడుకొనఁగా నాయమ్మ యీయిల్లు చూపెను. అంత నిటకు వచ్చితిని. తమదయ'' అని తన సంగతి గడగడ చెప్పుకొనెను.

ముసలి దాసి యన్నమున కేర్పాటుచేయుచుండఁగాఁ జూచి యాచార్యుఁడు ''అమ్మా! వీరికిఁగూడ నాతోపాటు వడ్డింపుఁడు'' అని యనెను.

''వద్దువద్దు. అటులవద్దు. నేను పైదీసని చెప్పలేదా? నే నిపుడే చెఱనుండి వచ్చితిని. నా కింతమరియాద యేల?'' అని జీన్ వాల్ జీన్ అని, జేబునుండి యొక పచ్చని కాకితమును దీసి—''అయ్యా! ఇది నా విడుదలచీటి. చూతురా? దీని వలననే నా కెవరును జోటీయరు. దీనిఁ జదివికొందురా? పోనిండు. నేనే చదివి వినిపింతును. నా కోనమాలు రావు కాని చెఱసాలలోఁ గొలఁదిగా నేర్చికొంటిని. వినుఁడు: 'పేరు...జీన్ వాల్ జీన్. ఊరు...ఊఁఊఁ. ఫలానా'...ఇది యంతయు నెందులకుఁగాని అసలుసంగతి చదివెదను— '19 ఏండ్లు చెఱసాలలో నుండెను. దొంగతనము చేయుట వలన ఐదేండ్ల శిక్షపొందెను. నాలుగుసారులు తప్పించుకొని పోయినందులకు మఱి పదునాల్గేండ్ల శిక్ష. ఇతఁడు కడుఁ జెడ్డ వాఁడు.' వింటిరా? దీనివలననే నా కెవరును జోటీయరు. తా మీయఁగలరా? నాకు చెడ్డ ఆఁకలిగా నున్నది. కనులు

తిరుగుచున్నవి. నిలువఁగల ఓపిక లేదు'' అనెను.

"మీరు కూరుచుండుఁడు" అని ఆచార్యుఁ డని దాసిని బిలిచి— "అమ్మా! ఆ గదిలో వీరికి మెత్తవేయుము" అని యనెను. ఆ మాట విని దాసి పక్క వేయుటకు వెళ్లెను.

జీన్ వాల్జీన్ కవళిక మారెను. అతఁడు పట్టరాని సంతోషముతో మాటాడలేక గ్రుడ్లు పెట్టుకొని చూచి తుదకు, "అయ్యా! నాకు నిక్కముగా నన్నమిడుదురా? పడుకొనుటకుఁ జోటిత్తురా? అయ్యా! మీరు నావంటి చెడువానిని 'మీరుమీరు' అని మన్నింతురేల? నేను ఖైదీనే!" అని కొంచెము సేపాచార్యునిజూఁచి "అయ్యా! మీరు నన్నుఁ గెంటింతు రనుకొంటిని. అందువలననే నా నైజము నేఁ జెప్పుకొంటిని. తమకు దయపుట్టెను. రెండు మెతుకులు దొరకెను. పందొమ్మిదేండ్లు నేను పక్కమొగ మెఱుఁగను" అని చెప్పుచుండఁగా నతని కనులవెంబడి బొటబొటమని వానకురిసెను.

ముదుసలిదాసివచ్చి వెండికంచములును, వెండిచెంచాలును పెట్టెను.

"చలికి మీచేతులు కొంకరపోవుచున్నవి. నెగడి దాపుగా మీకు చోటు చేయింతును" అని ఆచార్యుఁ డనెను. "అయ్యా! తాము నన్ను 'మీ'రని సంబోధింపవలదు" అని జీన్ వాల్జీన్ వేఁడుకొనఁగా నాచార్యుఁడు నవ్వెను. "ఈదీపము తెలివిగా లేదు" అని ఆచార్యుఁ డనఁగనే దాసి రెండు వెండిదీపస్తంభములు తెచ్చి కంచముల ప్రక్కనునిచెను. "అయ్యా! నాకీ గౌరవము చూపి నన్ను సిగ్గిలఁ జేయవలదు. నేను ఖైదీని" అని వాల్జీన్ అనెను.

ఆచార్యుఁ డతని దాపునఁ గూర్చుండి యతనిచేతిని దనచేతఁగొని, "మీ రెవరో చెప్పుటచే వచ్చినదియు, బోయి నదియు లేదు. ఈయిల్లు భగవంతునిది. దీనుల కీ యిల్లెపుడును దెఱచియుండును. నాకుఁ దమ పేరితోఁ బని లేదు. మీ కేదో యొక పేరుండునని నాకు లోఁగడనే తెలియును."

"తెలియునా? నా పేరు తమకుఁ దెలియునా!"

"ఔఁ, తెలియును. మీరు నాకు సోదరులు."

నోట మాటరాక వాల్ జీన్ తలవాల్చుకొని కొంతసే పుండి, పిదప—"అయ్యా! ఇంతకుముం దాఁకటి కాఁగలేక తూలుచుంటిని. ఇపుడు దానిమాటయే మఱచితి" ననెను.

ఆచార్యుఁ డతని మోముఁగాంచి "పాపము. నీవు చాలఁ గష్టము లనుభవించినటు లున్నావు" అని యనెను.

"నే ననుభవింపని కష్టమే లేదు. నాకన్న వీధిలోని కుక్కయు నయము. ఇఁక నిమాటలతో నేమి లగ్గు? 19 ఏండ్లు పాలలోఁ బడిన బల్లినయితిని" అని వాల్ జీన్ అనెను.

దాసివచ్చి అన్నమును, వ్యంజనములను బెట్టెను. వెంటనే మాటలాఁగెను. జీన్ వాల్ జీన్ పొట్టేలువలె కుంభ ముమీఁది కెగఁబడెను.

భోజన మయినతరువాత నాచార్యుఁ డొక దీపమును చేతఁబుచ్చికొని అతనిని పడకకుఁ దీసికొనిపోయెను. ప్రార్థన చేయు గదిలో నీయతిథికి మంచము. మంచమున కీవల నొక తెర. ఆచార్యుఁడు శయనించు గదినుండియే యీ గదిలో నికి దారి. వారట కేఁగుతఱిలో దాసి వెండిసామానులను గడిగి, తుడిచి కూఁట నిడుచుండెను. అతిథి యీ మంచ

మును, దానిమీఁది పఱుపును, దుప్పటమును జూచి నివ్వెఱ గొనెను. అతఁడెన్నఁడీ భాగ్యము నొందలేదు. మంచము ప్రక్క బల్లమీఁద నాచార్యుఁడు దీపముంచి, "ఇఁక దీనిపై శయనింపుఁడు. మీకు నిద్రాభంగ మెవరును జేయరు. రేపట మీరు వెళ్లునపుడు పాలుత్రావి పొండు. ఈ దేవమందిరమున కావులున్నవి. నేను పాలు కొన నక్కఱలే"దనెను

ఈ మాటలు విని జీన్ వాల్ జీన్ నమస్కరించి తటాలున లేచి ఆచార్యుని చేతులు పుచ్చుకొని యొక యూఁపూఁపి—"నన్ను మీపడకగది ప్రక్కనే పండనిచ్చుచున్నారా? మీ కిసుమంతయు భీతి లేదా?"అని యడిగెను. అతఁడిటు లడిగి కొంచెమూఁగి వెఱ్ఱిగానవ్వి "నన్నిటఁ బడుకొనఁబెట్టుట తగునో తగదో లెస్సగ నాలోచించితిరా? నేను మిమ్ముల మెడ పిసికి చంపివేసినను చంపివేయఁగలను. మిమ్మెవరు రక్షింపఁగలరు?" అని యనెను.

ఆచార్యుఁడు మృదువుగా నవ్వి—"నాయనా! ఆ యాలోచన నాకేల? ఈ ప్రపంచము నంతయు నెవ రాలోచింతురో వారి దాపని" అని, పిదప భగవంతుని భావించి, అంతట నఱచేతి నతని తలమీఁద నానించి యాశీర్వదించెను. అతఁడిందులకు కృతజ్ఞత చూపక, నమస్కారమును జేయక గోడకుఁ దిరిగి శయనించెను. ఆచార్యుఁడు మరలఁ బ్రార్థించి తెర వైచి తోఁటలోనికిఁ జనెను.

రాత్రి భోజనమయిన పిదపఁ దోఁటలోఁ గొంచెము సేపు తిరుగాడు టతని కలవాటు. జీన్ వాల్ జీన్ మిగుల నలసి యుంటచేఁ గన్ను మూయఁగనే యతనిపై నిదురవాలెను.

ఆచార్యుఁడు నడిరేయి పడకగదిలోనికి వెళ్లెను. కొలఁది కాలములోపలనే యా యిల్లంతయు నిదుర పోయి నటు లాయెను.

జీన్ వాల్ జీన్ కుఁ జెఱసాలలో బల్లమీఁదనో, లేక రాతియరఁగుమీఁదనో పడక. ఇపు డీపఱుపు మెత్తగానుండుట వలనఁగాఁబోలు, నతనికి రెండుగంటలపుడు మెలఁకువవచ్చెను. అపు డతనికిఁ జిన్ననాఁటినుండి నేఁటివఱకు పడిన శ్రమ లన్నియు గుఱుతు వచ్చెను. అతనికి బడలిక పోయెను. లేచి కూర్చుండెను. అతని కపుడు వెండిసామానుమీఁదికి మనసు పోయెను. అవి సుమారు 350 ఫ్రాంకులు చేయవచ్చును. చెఱసాలలో 19 ఏండ్లు చేసినకష్టమునకు 171 ఫ్రాంకులు దొరకెను. ఇపుడొక నిమిషములో దానికి రెట్టి!

ఇటు లతఁ డాలోచించుచు నొకగంటసేపు కూరు చుండెను. తుద కేమి తోఁచెనో గబాలున బూట్సులు విడి చెను. మరల మంచమున దొరలెను. ఇంతలో గడియారము మూఁడుగంటలు కొట్టెను. అతఁడు మెల్లగా గవాక్షము తెఱచి చూచెను. చిన్నచిన్నమబ్బు లడ్డము వచ్చిపోవుచుం డుటచే వెన్నెల మసకమసకగా నుండెను. వాల్ జీన్ ఆ కిటి కీని తిన్నగా పరీక్షించెను. దానికి ఇనుపయూఁచలు లేవు. దానిని దెఱచినచో అడ్డులేకుండఁ దోఁటలోనికి దుమికిపో వచ్చును. తోఁటచుట్టు నున్నది పిట్టగోడ. కాలువేసి దానిని దాఁటవచ్చును. దాని కావల రాదారి.

అతఁ డిది యంతయుఁ జూచికొని తనపడక కడ కరిగి మూట విప్పి యొక యినుపచువ్వ తీసెను. దానికొన వాడిగా

నుండెను. అతఁ డంత తన బూట్సులను జేబులో కుక్కుకొని బాణాకర్రను కిటికీ కానించెను. తలమీఁది టోపిని ముందులకు లాగుకొనెను. పిల్లివలె నడుగులు పెట్టుకొనుచు నాచార్యునిగదిలోని కరిగెను. అచట నూరుపు బిగఁబట్టి చెవియొగ్గెను. ఎచటనేని చప్పుడులేదు. అతఁ డినుప యూఁచతో తలుపు నెట్టెను. లోపల గడియలేని యాతలుపు విడెను. రెండవ తలుపుగూడ నెట్టెను. దాని తికిడీలు తుప్పుపట్టుటవలన నది కంయిమనెను. అతఁడు గడగడ లాడెను. అతనిగుండియలు దడదడ గొట్టుకొనెను. ఆ ధ్వని కింటివారు లేచి 'దొంగలు దొంగ'లని కేకలు వేయుదురనియు, నూరి వారందఱు లేచి పరుగెత్తుకొని వత్తురనియు, పోలీసులువచ్చి తనను బంధింతు రనియు నతఁడు తలఁచెను. ఇటులు తలఁచుచు నతఁడు వెనుముందుల కడుగిడ జంకెను. కొంతసేపటికి గుండె దుడు కాఁగెను. ఆచార్యుఁడు లేవలేదు. వెన్నెల యతనిమీఁదఁ బడుటవలన మూసిన యతనికనులును, తెల్లని వెంట్రుకలును, శాంతముఁఉన మోమును చక్కఁగాఁ గానిపించుచుండెను.

అపుడు వాల్ జీన్ కేమి యూహలు తట్టెనో తెలియదు. చెఱనుండి కల్మలమగు మదితో నతఁడు బయటఁబడెను. లోకులకు చేతనయినంత యపకారము చేయఁదలఁచుకొనెను. కాని అన్నము పెట్టి పక్కయిచ్చి మాటలచే శ్రమపోఁగొట్టిన యీ మహాపురుషుఁ డా వెన్నెలలో నతని కెంతయో పవిత్రుఁడుగాఁగనిపించెను. ఆయినుపయూఁచతో నాతని తల మొత్తవలెనో, లేక యాయనపాదము లొత్త

వలెనో యతనికి తోఁచలేదు. కాని అతఁడీ రెంటిలో నేదియుఁ జేయక ముంగాళ్ళమీఁద కిటికీకడ కేఁగెను. దానఁగల వెండిసామానుబుట్ట దీసికొని తన పడకకడకు వచ్చెను. తన సామగ్రినంతయుఁ గైకొని కిటికీనుండి తోఁట లోనికి దిగెను. బుట్టనుండి వెండిసామాను తీసికొని, బుట్ట నచటఁ బాఱవయిచి, తోఁటతుదకుఁ బరువెత్తి, పులివలెఁ బిట్టగోడ దుమికి పాఱిపోయెను.

సూర్యుఁ డుదయించెను. అలవాటు చొప్పున నాచార్యుఁడు తోఁటలోఁ దిరుగుచుండెను. అపుడు ముదుసలిదాసి భయముతో నాతనికడకుఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చెను.

"భగవానుఁడా! వెండిసామానుల బుట్ట కనఁబడ లేదు. మీ రెఱుఁగుదురా?"

"ఆఁ."

"అమ్మయ్య! అది నాకుఁ గనరాలేదు. నాగుండెలు కొట్టుకొనెను."

ఆచార్యుఁ డాబుట్ట నిపుడే పూలమొక్కలలోఁ జూచెను. "అదిగో! అచట నున్నది" అని చెప్పెను.

"అది ఉత్తది. కొంప పోయినది! వెండిసామా నే మయినది?"

"ఓహో! దానిసంగతి నే నెఱుఁగను."

"వాఁడే ఎత్తుకొనిపోయియుండును" అనుచు నా దాసి ప్రార్థనామందిరమునకుఁ బరుగిడెను. ఆ బుట్ట పడుట వలన నొకపూవు తునిసెను. దానిమీఁదికి వంగి యాచార్యుఁడు చూచుచుండెను. ప్రార్థనామందిరమున జీన్ వాల్

జీన్ లేఁడు. వాని సామా నొకటియు లేదు. దాసి మరలఁ దోఁటలోనికి వచ్చి యడుగుజాడలఁ జూచెను. పిట్టగోడ వఱకు అడుగుజాడ కనిపించుచుండెను. దాసి తిరిగివచ్చి యా సంగతి యాచార్యునకు మనవి చేసెను.

ఆచార్యుఁడిటు లనెను : "ఆ వెండిని నే నుపయోగించు కొనుట తప్పు. అది పేదవారిది కాని నాది కాదు. మనమిఁక కొయ్య చెంచాలను,కొయ్యగిన్నె లనుపయోగించుకొందము."

ప్రాతరాహారమునకు వేళయాయెను. "పాలకు గిన్నె లేవి?" అని దాసి యనెను. "ఆకు దొప్పలతో సరిపుచ్చు కొందము" అని ఆచార్యుఁడు నుడివెను. ఇందులకాతని చెల్లె లేమియు ననలేదుకాని దాసి మాత్రము గొణుఁగుకొనెను. వారు లేవఁబోవు సమయమునఁ దలుపు చప్పుడాయెను.

"లోనికి దయచేయుఁడు" అని యాచార్యుఁ డనెను. మూవురు పోలీసులు వాల్‌జీన్‌ను పట్టుకొని యాచార్యుని ముంగలికిఁగొనివచ్చిరి. వారిలో నొకఁడు—"స్వామీ !..."

మిగుల ఖేదముతోఁ దల వంచుకొనియున్న వాల్ జీన్ అపు డాశ్చర్యముతో నాచార్యుని దెసఁ గాంచి— "ఈతఁడు సామాన్య ఉద్యోగి కానటు లున్నాఁడు" అని మెల్లగా ననుకొనెను.

"ఇసీ! నీ కెటులు మాటాడవలెనో తెలియదు. 'ఈతఁడు' అని అనరాదు 'స్వామీ' యనిగాని 'దేవరా' యని గాని 'భగవానుఁడా' అనిగాని వీరిని సంబోధింపవలె" నని పోలీసు బందీని హెచ్చరించెను.

ఆచార్యుఁడు వడిగా వాల్‌జీన్ కడకు వచ్చి—

"ఓహో నీవా? మరలవచ్చుట మేలేయైనది. ఆ రెండు వెండి
పగే_స్తంభములంగూడ నీ కొసంగితిని. నీ వేల చేకొనకపోతివి?
అవి రెండువందల ఫ్రాంకులు పలుకవచ్చును" అనెను.

వాల్ జీన్ ఆచార్యుని వంక నొకచూపు చూచెను.
దానికి భాషలేదు.

"భగవానుఁడా! మేము పొరబడియుండవచ్చును.
ఈతఁ డీ వెండిసామానుతో బెదురుచు బెదురుచుఁ బోవు
చుండెను. మా కనుమానము కలిగి పట్టుకొంటిమి. దేవర
తన కిచ్చినటు లితఁడు చెప్పెఁగాని మేము నమ్మలేదు" అని
పోలీసు లనిరి.

"ఔను. పొరపాటు జరిగినది. ఇతనిని విడువుఁడు.
మీ కందఱకును మేలు కలుగుఁగాక" అని ఆచార్యుఁడనెను.

అంతట పోలీసులు వెళ్లిపోయిరి. ఇంటఁగల యాఁడు
వారు ఱిచ్చపడిరి. ఆచార్యుఁ డపు డింటిలోనుండి వెండి
దీప_స్తంభములు తెచ్చి వాని కొసఁగెను. యంత్ర చాలితుని
చందముగా వాల్ జీన్ వానినిఁగొని వడవడ వడఁకెను.

"తమ్ముఁడా, కలవరపడకుము! నిశ్చింతగా వెళ్లుము.
ఇంకొకతూరి యిటకు రానెంతువేని యీ తోఁటయంతయు
చుట్టిరావలసిన పనిలేదు. వాకిటి తలుపులకు గడియయుం
డదు" అని యాచార్యుఁ డనఁగా వాల్ జీన్ కు మూర్ఛ
వచ్చినటు లాయెను. ఆచార్యుఁ డపుడు వాల్ జీన్ కడ
కరిగి మెల్లగను, గంభీరముగను ఇటు లనెను—"ఈ ధన
ముతో నీఁక మంచివాఁడ నగుదునని నాకు మాట యిచ్చి
నటులు మఱవకుము."

వాల్ జీన్ విని యూరకుండెను. మాట యిచ్చినటు లతనికి గుఱుతులేదు. అంతట నాచార్యుఁడు మరల "నాయనా! నీ విఁకఁ గొలఁది కాలముననే మంచివాఁడ వగుదువు. ఇఁక నెంతోకాలము చెఱుపు చేయలేవు. నీ పాపముల నెల్ల గాలించి నేనిదె జ్ఞానాగ్నిలో వ్రేల్చితిని" అనెను.

వాల్ జీన్ నోటినుండి యొకమాటయేని పెకలలేదు. అతఁడు తూలుచుఁ దొట్రుపడుచు నా యింటినుండి వెలుపలి కెటు లేఁగెనో దేవునకే యెఱుక.

3

వాల్ జీన్ రోఁజుకొనుచుఁ బరువెత్తుచుండెను. మానవుఁ డెవఁడును గనఁబడని కాఱడవి దొరకునేని యతఁడు బ్రతికిపోవును. అది యెడనుండెనో వానికిఁ దెలియదు. కావునఁ గానరేఁగులు తంగేళ్లుగ నతఁడు దౌడు తీయుచుండెను. ఎండ యెక్కెను. అన్నవేళ దాఁటినను వానికది తెలియలేదు. మనసులో నెన్నియో తలఁపులు చక్రములవలె గిఱ్ఱునఁ దిరుగుచుండెను. పందొమ్మిదేండ్లు చెఱపడుటవలన నతనిలోని మంచితనమెల్ల మసియాయెను. ఇపుడది బయటఁబడెను. 'ఈ ప్రపంచముకంటెఁ జెఱసాలయే మేలు. అచటఁ దప్పనకుఁ బారావారు తన్నుదురు. తిండియు, పడకయు, పనియు నివి యొక నియమముచొప్పున జరుగును' అని అతని కపుడపుడు తోఁచుచుండెను. అచటనచట నడవిమల్లెల తావి యతని నాసిక కెక్కుడు పని కల్పించెను. చిన్ననాఁడు తా నా పూలమండల నఱకుకొనివచ్చు టతనికి

గుటుతు వచ్చెను; అతఁడిస్సీయని యనుకొనెను. చిన్ననాఁటి తలఁపులును, చేఁతలును నతని కిపుడు రుచింపవు.

అతఁడాపవెల్లయుఁ బిచ్చివానివలెఁ బోవుచునే యుండెను. మఱియు నతని మనోరణ్యమున నెన్నియో విషయములు బండ్లవలెఁ దిరుగాడెను. తన మొదటి తప్పొ ఆఁకలిమంటకు రొట్టెముక్క దొంగిలుట. ఇసుమంత యీ తప్పునకుఁ గొండంత శిక్ష. పందొమ్మిదేండ్ల చెఱ. అటఁ జెప్పరాని బాధలు. వానిని దప్పించుకొనుటకుఁ జేయరాని రోఁతపనులు. దాన దేవుఁడు లేఁడను తలఁపు. మనుజునిలో మంచితనమే లేదను నభిప్రాయము. అటుపిమ్మట నీయాచార్యదేవుని అంతులేని దయ. ఇవన్నియు నొకటి తరువాత మఱియొకటి లేళ్లవలెఁ బరుగు తీయుచుండెను.

ప్రొద్దు క్రుంకఁబోవుచుండెను. వాల్‌జీన్ తిరిగి తిరిగి యొక చిట్టడవినడుమ నున్న మైదానము చేరుకొనెను. అతఁడలసిపోయెను. అచట నొక రాతిబండ కనఁబడెను. అతఁడు మూఁట క్రిందఁ బడవైచి, బాణాకఱ్ఱ నారాతి కానించి దాని మీఁదఁ గూరుచుండెను. అతఁడు నలువైపులఁ జూచెను గాని యొకపిట్టయేని లేదు.

అంతఁ గొంతవడి కొక కుఱ్ఱవాఁడు తనలోఁ దానేదో పాడుకొనుచు వచ్చుచుండెను. వాని వీఁపున నొక పెట్టె వ్రేలాడుచుండెను. చేతిలో చితారు. పాడుచు నూరూరు తిరిగి పొట్టపోసికొనవలె నని వాని పూనిక. వాల్‌జీన్ వానిని గాంచెనుగాని వాఁడు వాల్‌జీన్‌ను గాంచలేదు. వాఁడు వచ్చి వాల్‌జీన్‌కు అడ్డముగానున్న యొక పొదలోఁ గూర్చుండి

యలసట తీర్చికొనుచు జేబులోనుండి యొక రెండుఫ్రాంకుల నాణెమును దీసి, పైకెగురవేయుచుఁ బట్టుకొనుచుఁ, బట్టుకొనుచుఁ బైకెగురవేయుచు నాడుకొనఁ గడఁగెను. ఇటులతఁ డెగురవేసి పట్టుకొనుచుండఁగా నొకతూరి జారి యానాణెము వాల్‌జీన్ పాదముల కడకు దొరలుకొనుచుఁ బోయెను. వాల్‌జీన్ దానినిఁ ద్రొక్కిపట్టెను. ఆ బాలుఁ డానాణెము నడకను చూచుచునే యుండెను. అందువలన లేచివచ్చి—"అయ్యా! నాణెము నాది" అనెను.

"నీ పేరేమి?"

"జెర్వె."

"పో పో. వెంటనే లేచిపో. దెబ్బలు తినఁదలఁచుకొనని యెడల లేచిపో."

"తప్పక లేచిపోవుదునుగాని అయ్యా! నా రెండు ఫ్రాంకుల నాణెము..." వాల్‌జీన్ తలవంచుకొని కూర్చుండెను గాని యేమియుఁ బలుకఁడు.

"అయ్యా! నా రెండుఫ్రాంకుల నాణెము నాకిండు. నేను వెళ్లిపోదును. చాలఁ గష్టపడి సంపాదించిన డబ్బు." వాని మాట లర్థము కానివానివలె వాల్‌జీన్ తలయెత్తి వానికేసి చూచుచు నూరకుండెను. ఇంతలో నా కుఱ్ఱఁడు వాల్‌జీన్ లాగు లాగెను. అంతమాత్రమున వాల్‌జీన్ ఇనుపకాలు కదలునా?

"అయ్యా! నా రెండుఫ్రాంకులు..." అని జెర్వె ఏడ్చెను. వాల్‌జీన్ అపుడు మొగమెత్తి వానిని జూచి కఱ్ఱ లాగి "నీ వెవఁడవు?" అని బెదరించెను.

"నేనే."

"నేననఁగా?"

"నాపేరు జెర్వై అని చెప్పలేదా?"

"చెప్పితివి. చాలు. నీకేమి కావలయును?"

"నా రెండు ఫ్రాంకుల నాణెము. మీరు కాలెత్తుచో నేను తీసికొందును."

కుఱ్ఱఁడు కొంచెమే యయ్యు వాల్‌జీన్‌కుఁ గినిసెను. అతఁ డిటు లడిగినను వాల్‌జీన్ కాలెత్తమిని "మీరు కాలు తీయలేరా యేమి?" అని వాఁ డనెను.

"నీ వింకను ఇక్కడనే యుంటివా? వెళ్లవా?" అని వాల్‌జీన్ ఉఱిమెను.

ఆ కుఱ్ఱఁడు బెదరి వాల్‌జీన్ మోము జూచెను. అంతట గడగడ వడఁకి దౌడుతీయ మొదలిడెను. అతఁ డఱచుటకుఁగాని, యేడ్చుటకుఁగాని శక్తిని గోల్పోయెను. తా నెట కేఁగుచుండెనో వానికిఁ దెలియదు. చాల దవ్వు పరుగిడినపిదప దమ్ము తీసికొనుట కచట నాఁగవలసివచ్చెను. కొంతసేపటిలోనే అతఁ డడ పొడ లేకుండఁ బోయెను.

సూర్యుఁ డస్తమించెను. చీఁకటు లలముకొనెను. వాల్‌జీన్‌కు పవలెల్ల తిండిలేదు. పైఁగా ఎండలో తిరుగుడు. అతనియొడలు సలపరించెను. అంత నతఁడు లేచి నిలుచుండెను. ఏడను కదలికయు మెదలికయు లేదు. అతని చూపంతయు దవుదవులఁ బడియున్న యొక పగిలిన కుండ మీఁద లగ్నమైయుండెను. నడుమ నడుమ నతఁడు నిట్టూర్చుచుండెను. చల్లనిగాలి వీవఁదొడఁగుడు నతనికి

బాధ కలిగెను. అంత నతఁడు టోపి తిన్నగా తీసికొని బొత్తాములు లేని చొక్కాను దగ్గఱగా లాగుకొని మూట గొని ముందుల కూఁగి కఱ్ఱ నానుకొని కొంచెము జరిగి యీవల నిలఁబడెను. "ఏమి టా తలతల? రెండుఫ్రాంకుల నాణెమా? ఇది యేడది?" అని అతఁ డనుకొనెను. అతఁడు వెనుకకు రెండు మూఁ డడుగులు వేసి మరల నిలఁ బడెను. అతని చూపు నాణెమునుండి మరలలేదు. ధగధగ మెఱయు నా నాణెము చెఱబోసి వాల్ జీన్ ను కోరచూపు లతోఁ జూచుచున్నటు లుండెను. అంతలో నతఁ డేమను కొనెనోగాని ముందులకు వంగి వడఁకుచు నాణెమును దీసికొని నలుదెసలఁ జూడఁగడఁగెను. ఎవరును లేరు. చీఁకటి యెక్కుడగుచుండెను. చలిగాలి రేఁగెను. అతఁడు జెర్వె పోయిన దిక్కును లక్ష్యముగాఁ బెట్టుకొని యుఱికి చూచెను. ఎవరును లేరు. అతఁడు ఎలుఁగెత్తి "జెర్వె!" అని అఱ చెను. నూఱు పలుకు లేదు.

వాల్ జీన్ మరల నఱచి చెవులు ఱిక్కించుకొని నిలువఁబడెను. ఎవరును బలుకలేదు. ఎక్కడను మనుష్య సంచారము లేదు. ఆ చిమ్మ చీఁకటిలో కన్నుగాని, ఆ యడవిలో పిలుపుగాని నిష్ఫలము. గాలి యింత చల్లఁదన మును గొనివచ్చి మేనికిఁ బులిమి యతనిని గడగడ లాడించెను. మరల నతఁడు వడివడిగా నడచిపోఁ దొడఁ గెను. అతఁడు నడుమ నడుమ నాఁగుచు "జెర్వె!" అని అఱచుచుఁ బ్రత్యుత్తరము లేమి, మరల ముందరికి నడచు చుండెను. "ఈ కుఱ్ఱవాఁడు భయముచే మాఱాడకుండి

యుండును. లేక భయముచేఁ జాల దూరము పోయియుండ వచ్చును'' అని వాల్ జీన్ అనుకొనెను.

అపు డొక పురోహితుఁ డొక గుఱ్ఱముమీఁద నా దారినే వచ్చుచుండెను. వాల్ జీన్ వాని కెదురుసని, నమస్కరించి—''అయ్యా! తమకుఁ బది పండ్రెండేండ్ల కుఱ్ఱవాఁ డెవఁడయినఁ గానవచ్చెనా?'' యని యడిగెను.

''లేదు.''

''వానిపేరు జెర్వై.''

''ఐయుండునుగాని నాకెవడును గనఁబడలేదు'' అని యతఁ డనెను.

వాల్ జీన్ వెంటనే తనజేబునుండి కొన్ని ఫ్రాంకులు తీసి—''అయ్యా! వీనిని బీదల కిండు! ఆకుఱ్ఱనికి పది పండ్రెండేండ్లుండును. వీఁపున హార్మనీపెట్టె. చేతఁ జితారును ఉండును'' అనెను.

''వద్దు వద్దు. నే నాతనిఁ జూడలేదు.''

''పోనిండు. ఈచుట్టుప్రక్కల జెర్వై అను కుఱ్ఱవాఁడు కలఁడా?''

''ఆపేరివాఁ డీప్రాంతముల నున్నటులు గుఱుతు చాలదు. వాఁ డెవఁడో బాటసారియై యుండును. పలు చోటులవారీదారిగుండ పోవుచుందురు.'' వాల్ జీన్ మఱి కొన్ని ఫ్రాంకు లెత్తిపట్టుకొని ''అయ్యా! పేదలకిండు'' అనెను. వెంటనే మరల నతఁడు—''అయ్యా! నేను దుష్టుఁడను. దొంగను. నన్ను చెఱపట్టుఁడు'' అనెను.

పురోహితుఁ డీనట్టడవిలో నొక పిచ్చివానితో కాల

వ్యయము చేసికొనక గుఱ్ఱము నదలించెను. అది దౌడు తీసెను.

వాల్ జీన్ తాను బోవుచున్న దారినే పోవుచుఁ బోవుచు "జెర్వై!" అని కేకలు వేయుచుండెను. మాఱు పలుకు లేకపోఁగా నెవరును నతనికిఁ గానరాలేదు. చిన్న చిన్న చెట్లను జూచి జెర్వై అనుకొని యతఁడు దాపులకుఁ బోయి చూచి, చిన్నబుచ్చుకొని మరల మార్గమునకు వచ్చెను. ఆమార్గము పోవఁగాఁ బోవఁగా త్రిశూలమువలెఁ జీలెను. అపుడు చంద్రోదయ మాయెను. వాల్ జీన్ మరలఁ గుఱ్ఱ వానినిఁ బిలిచెను. అతని ధ్వని దిగంతములవఱకుఁ బోయెను గాని ప్రత్యుత్తరమును మాత్రముతీసికొని రాఁజాలకపోయెను.

అంత నతనికి బల ముడిగెను. కూయిడుటకుఁ గాని, నడచుటకుఁగాని, కాళ్లమీఁద నిలువఁబడుటకుఁగాని శక్తిలేక పోయెను. అచట నొక చత్రాయి కానిపించెను. అతఁ డెట్టటులో దానిమీఁదఁ గూలఁబడెను. అనుతాపముచేతను శోకముచేతను నలిఁగి నలిఁగి జుట్టు పీఁకుకొనుచు నతఁడు "నేను కిరాతుఁడను, పరమ కిరాతుఁడ" నను కొనెను. పందొమ్మిదేండ్లకిపుడొక్కమా ఱతఁడు పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

ఆచార్యుని యింటినుండి పరువెత్తుకొనిపోయి ఊరి వెలుపల గాలి పీల్చుటకు నిలిచినపు డతని కే మార్పు కలిగెనో అతనికిఁ దెలియదు. 'నీ విఁకఁ గొలఁది కాలము లోనే మంచివాఁడ వగుదువు. ఇఁక నెంతో కాలము చెఱుపు చేయలేవు. నీ పాపముల నెల్ల గాలించి నే నిదె జ్ఞానాగ్నిలోఁ వేల్చితిని' అను నీమాట లాతని చెవిలో మ్రోఁగఁదొడఁగెను.

"పాపములు చేసిచేసి దేవుని దయ బడయుచో నా పాపికి గరువము కలుగవచ్చును. అంత నతఁడు మరలఁ బాపాలకు భైరవుఁడు కావచ్చును." ఈరీతిగా నతని మనస్సులో దేవాసుర యుద్ధము చెలరేఁగుచుండెను.

అతఁడిపు డిటులు నోరార నేడ్చినపిదప మనోభారము తగ్గెను. 'నే నిఁక మంచివాఁడ నెటులగుదు' నని యతఁడు వగచెను. 'ఈ ప్రపంచమున నిఁక నేమి చేయవలయును? ఎటులు జీవింపవలయును? ఈ మనుష్యు లందఱును సోదరులేకాని పులులును సింగములును గారు' అని అతఁ డనుకొనెను. "ఐపోయిన దైపోయె. ఇపుడీ కుఱ్ఱవాని రెండుఫ్రాంకులు ఏల తీసికొంటిని? చెఱసాలలో పుట్టిన బుద్ధి యిది. నేను దీనిని దీసికొనవలయునని తీసికొనలేదు. నాలో నేదో యంత్రమున్నది. ఇది దాని పని" అని యతఁ డనుకొనెను.

ఏపాటి చెడుపని యనినను అతనికి విరక్తికలిగెను. అతనిలో దొంగబుద్ధి నశించెను. కావున నతఁడు తూలి పడినను లేచి "జెర్వై!" "జెర్వై!" అని కూయుచుచు నతని నెమకఁ దొడఁగెను. ఇటు లెంతియో దవ్వు వెతకెను గాని వానిజాడ కానరామి నతఁ డొకచోఁ గూలఁబడెను. ఆచార్యుఁ డొసఁగిన వెండి దీపస్తంభము లావెన్నెలలో దగదగ మెఱసెను. అతని మనస్సుగూడ తళుక్కున మెఱసెను. అతని కనులు మూఁతలు పడెను. వాల్‌జీన్ మనస్సులో దూరదూరముగా నొక వెలుఁగు ఉదయించెను. ఆ వెలుఁగు వేఁడివెలుఁగువలెఁ జీఁకటులఁ జీల్చి దారి

చూపఁ దొడఁగెను.

అతఁ డటనుండి లేచి యెడకేఁగెనో, యేమిచేసెనో యెరికిని దెలియదు. నాఁటి రేయి మూఁడుగంటల వేళ టపావాఁ డాచార్యుని యింటి ముంగలినుండి పోయెను. అతఁడు—'ఎవఁడో యొకఁడు భగవద్గృహము ముందు మోఁకరించియుండఁగాఁ జూచితి' నని వక్కాణించెను.

౪

పరాసుదేశమునకు రాజధాని యగు పారిస్ కు దాపున 'మ...' అను నొక యూరు కలదు. అది నల్ల రంగునకును, నల్ల పూసలకును బ్రసిద్ధము.

ఐరోపాఖండమునం దొకవిధమగు రాతిని బొడిచేసి దానితో నొక నల్లరంగును జేయుచుండెడివారు. ఆరాతికి వెల యెక్కువ. కావున నందఱును దానిని గొనఁజాలక పోయెడివారు. దానివలన నాయూరివారు కొందఱు దానికిఁ బ్రతిగా నింకొక క్రొత్తరకపు నల్లరంగును తయారుచేయ మొదలిడిరి. ఈరం గసలురంగుతోఁ దులతూఁగకున్నను చౌకగాన పేదవాదలు దీనినే కొనుగోలు చేసెడివారు.

1815 వ సాలు చివర నొక క్రొత్తవాఁ డీయూరికి వచ్చి, యిం దునికి గొనెను. అతఁ డీరంగు నాకలింపు చేసికొని కొంచెము పెట్టుబడితోఁ దానుగూడఁ జేయ నారంభించెను. కొలఁది కాలములోనే కొన్నికొన్ని రసముల సంయోగముచే నతఁ డీ నకలురంగు నసలురంగుతో దీటు వచ్చునట్లు చేయఁగలిగెను. దానివలన అసలు రంగేదియో,

నకలు రంగేదియో తెలిసికొనుటకు వీలులేకుండఁబోయెను.

అతఁడు దానివెలను మిగులఁ దగ్గించెను. కూలి వారి జీతములు హెచ్చించెను. ఈకారణమువలన నీచిన్న యూరి యాకారము మాఱెను.

కొలఁదికాలములోనే యతఁడు చాల డబ్బు కూడఁ బెట్టెను. పనిభాగులవా రందఱును బెద్ద జీతములవలన భాగుపడిరి. అతఁ డీయూరికి సరిక్రొత్త. ఈయూ రతనికి సరిక్రొత్త. అతని యూరు నెవరు నెఱుఁగరు. అతఁ డీయూరి కెటులు వచ్చెనో, ముం దీవ్యాపారమున నెటులు దిగెనో, మిగిలిన వ్యాపారస్థులకంటె నెటు లెక్కువవాఁ డాయెనో యీసంగతి యెవరికిని దెలియదు. కాని కొంద ఱతఁ డీయూరికి కడుఁగొలఁది ధనముతో వచ్చెనని వాకొందురు. ఎవ రెటు లనుకొన్నను అతఁ డీ కర్మాగారము కట్టింపఁ గలిగినంత ధనమును దీసికొనిరా లేదనుటకు సందియములేదు. అతఁ డీ యూరికి సేద్యగాండ్ర దుస్తులతో వచ్చెను. ఇంత ధనము గడించినను ఇప్పటికిని అతని దుస్తులలో మార్పు లేదు.

అతఁడు సీతుకట్టుచ నీయూరికి వచ్చెను. ఆరాత్రియే టౌనుహాలుకు నిప్పంటుకొనెను. పోలీసు ఇన్స్పెక్టరు కొడుకు లిరువు రందుండిరి. వారిని గొనివచ్చుట కెవరికిని సాహసము లేకుండెను. అట్టి సమయములో నతఁడు వారిని బ్రతికించుటకు బగబగ మండుచున్న నిప్పులలో దూఁకెను. అందఱును 'అయ్యో, అయ్యో' అని అఱచిరి. అతఁడు వారి నమాంతముగా నీవలి కెత్తుకొని వచ్చెను. అటుపిమ్మట నంద

లును 'మీ పేరేమి, మీ పేరేమి ?' అని అడిగిరి. అతఁడు ఫాదర్ మాదలేను అని చెప్పెను. అతని తల యంతయు నరసెను. కన్నులు కరుణ మొలుకుచుండెను. మొగము ప్రసన్నము. కాని అతని మనస్సు చింతాకులము. అతఁడందఱితో నెక్కువగాఁ గలసి మెలసి యుండఁడు. అతనికి జేపు మాపులు సికారుపోవుట యన్నఁ గడుంగడుఁ బ్రీతి.

అతని రాకచే ముందీయూరొక పాడూరు. అట్టి దిపుడు కలకలలాడు పట్నము. అతఁడు చేసిన రంగైనోపా ఖండమున నింటింటను జొఱఁబాఱెను. అతని నేర్పట్టిది. పేదలందఱికిని నతఁడు బ్రతుకు తెరువు చూపుచుండెను. తనకడకు వచ్చిన యాఁడువారుగాని మగవారుగాని, బాలురుగాని వృద్ధులుగాని నగుమొగములతోనుండవలసినదే యని యతనికిఁ బట్టుదల కలదేమో యెవ రెఱుఁగుదురు !

ఐదారేండ్లలోనే యతఁడు కొన్ని లక్షలు సంపాదించెను. గ్రామాభివృద్ధికొఱకును, దరిద్రుల సుఖము కొఱకును తనసంపాదనలో సగము ఇచ్చివేసెను. ఊరిలో ఆసుపత్రి ఉన్నదను మాటయకాని యందు మందు మాకులు లేవు. ఇపు డితఁడు దానికి వలయు ధనమిచ్చి కొందఱు వైద్యుల నేర్పాటు చేసెను. ఇపు డెందఱు రోగులకో అది ఆశ్రయ మాయెను. ప్రాఁతయూరనియు, క్రొత్తయూరనియు ఆ పత్తనము ఇపుడు వ్యవహరింపఁబడుచుండెను. మాదలేను కర్మాగారము నెలకొలిపిన చోటు చుట్టును జాల నిండ్లు వెలసెను. అవి అక్కడ పనిచేయు వారల యుండ్లు. అవన్నియుఁ గలిసి యొక క్రొత్తయూ

రాయెను. అతని కర్మాగారమునకు దవ్వుగా తొల్లి యొక
బడి యుండెడిది. ఆ బడి పాడుపడియుండెను. మాదలేను
దానిని బాగుచేయించుటయే కాక దానికి దాపుగా మఱియొక
క్రొత్త బడి కట్టించెను. ఒకటి మగపిల్లలకు; రెండవ
దాడుపిల్లలకు. సర్కారువా రిచ్చు జీతములు చాలక
పోవుటవలన నుపాధ్యాయులు వేఱు పనులచే పొట్ట
పోసికొనుచు చదువు చెప్పుటకు మూలుగుచుండుట చూచి
యతఁడు తన సొంత డబ్బుతో వారిజీతము లెక్కువచేసెను.
అందువలన నూరిలోని పిల్లల కందఱకును చదువులు
కలిగెను. ఇందుల కెవరేని విస్మితులగుచో నతఁడు "దేశ
మునకుఁ జదువులును, దాదులును రెండు కన్నులు సుమండీ"
అని యనుచుండును. అతఁడు కుంటివారికిని, గ్రుడ్డివారికిని
సాయముచేయుట కొక నిధిని, పనిబాగులవారికి వేఱుగా
నొక వైద్యశాలను కల్పించెను.

మాదలే నిన్ని ధర్మకార్యములు చేసినందువలన
సర్కారువా రతనికి 'మేయరు' అను బిరు దిత్తురని ప్రజ లను
కొనిరి. అది నిక్కమే యాయెను. కాని ఆ మఱునాఁడే
అతఁడు "నే నీ పదవికిఁ దగను" అని మనవిచేసికొనెను.

1815 స్న శిల్పప్రదర్శన మొకటి జరిగెను. ఫాదర్
మాదలేను కొన్నికొన్ని క్రొత్తక్రొత్త శిల్పములు చేసి
చూపెను. ఇట్టి విశేషము లెఱిఁగినవాఁ డగుట తెలిసి రా
జతనిని మిక్కిలి సమ్మానించెను. పిదప రాజపక్షమునుండి ఆ
సమ్మానముకూడ వచ్చెను. అతఁ డదియు వలదని వేఁడు
కొనెను. దానితో నతనిని అధిక్షేపింపవలయునో, లేక

యాదరింపవలయునో యెవరికిని దెలియలేదు.

లోకులు తనకుం జేయు గౌరవమునకుఁ గృతజ్ఞత తెలుపుటకుఁ గూడ తీరికలేనన్ని పను లతనిని కాచుకొని యుండును. శత్రువుకూడఁ బ్రేమించునంత విశాలయౌదార్యము లతనికిఁ గలవు. కర్మాగారములోని వారి కెల్లరకును అతఁడనిన ప్రాణము. వారతనికి నమస్కారము చేసినప్పుడెల్ల నతఁడు విషాదమునుఁ గాంభీర్యమును బొందుచుండును. దేశమునందంతట నతని పేరు మ్రోఁగఁగ నే సంఘమునందును అతని గౌరవమునకు మేరలు దాఁటెను. వారితనిని 'మసియోన్ మాదలేన్' అని గౌరవపూర్వకముగా వ్యవహరింపఁ దొడఁగిరి. అతని పనివారు మాత్రము ఫాదర్ మాదలేన్ అనియే వ్యవహరించుచుండురు. ఆ పలుకే యతనికి సంతోషజనకము.

చుట్టుప్రక్కల యూరుల వారంద అతనిని మా యూరికి రమ్మనిన మా యూరికి రమ్మని ఆహ్వానింపఁదొడఁగిరి. గొప్పగొప్ప ధనికులలో నతని ప్రతిష్ఠ వ్యాపించెను. పనిబాగులవారు కూర్చుండి 'ఆ పని అటులు, ఈ పని యిటులు' అని చెప్పుకొనుచుండు ముందుగదిలో నిపుడు లక్షాధికారులు ఓలగముండి 'మీ వ్యాపారములో మేమును లక్షలు పెట్టుబడి పెట్టుదుము, మాకును వాటాలిండు' అని అతనినిఁ బ్రార్థించుచుండిరి. కాని యతఁ డీకొనలేదు. అది చూచి లోకులు— "ఇతఁడు అం అనిన ఢం అన లేఁడు. ఇతని యిల్లేడనో, వాకిలియేడనో! ముందితఁ డేడ నుండెనో, యేమి చేయుచుండెనో? ఇతనికి మర్యాద కలవారలలో

తావులేదు. నట్టి బర్బరుఁడు' అని వాపోయిరి. అతఁడు పేదలకు రెండు చేతులతో నీయఁగా వైద్యశాల మీఁద వైద్యశాలయు బడిమీఁదబడియుఁ గట్టింపఁగాఁ జూచి ఆ లోకులే 'గొప్పవాఁ డని అనిపించుకొనుట కితఁడీటుల ధన వ్యయము చేయుచున్నాఁ' డనియనిరి. రాజు సమ్మానించినప్పు డతఁ డందులకు నే నసమర్థుఁడనని మనవిచేయఁగాఁ జూచి యా లోకులే 'పీఁడు పట్టిశుంఠ' అని యనిరి. అతఁడు దరిద్రులతో పాటు జీవిక చేయుచుండఁగా ఆ లోకులే 'యితఁడు లోభి' యని మూతిపోసిరి.

చూచుచుండఁగాఁ జూచుచుండఁగా నయిదారేండ్లు దొరలిపోయెను. ఈ లోపుగా నతఁడు చాల ధర్మకార్యము లొనరించెను. రాజు మరల నతనిని 'మేయరు' గా నిర్వచించెను. ఇప్పుడుగూడ నతఁడు 'నే నిందులకుఁ దగ'నని చెప్పుకొనెను. కాని లోకులందఱును జేరి 'మీ రీ పని కంగీకరింపవలయు'నని పట్టు పట్టిరి. దాన నతఁ డెట్టులో సమ్మతింపవలసి వచ్చెను.

ఈధనముగాని, యీసమ్మానముగాని యతని మదిలో నేమాత్రము నహంకారమును చొప్పింపలేకపోయెను. అతఁ డీయూరికి నేవేషముతో వచ్చెనో నేఁటికిని ఆవేషముతోడనే యుండెను. ఒక మొద్దుటోపి. చీలమండలవఱకును వ్రేలాడు నొక ముతకకోటు. దానికి క్రిందినుండి మీఁదివఱకును బొత్తాములు. అతఁ డీవేషముతోడనే మేయరు పని చేసికొని సాయంసమయమున నొంటరిగా నేకాంత ప్రదేశమునఁ దిరుగాడఁబోవును. అతఁ డెవరితోడను ఎక్కు

వగా మాటలాడఁడు. తన్నెవరేని నుతించినచో నతఁడట నుండి తొలఁగిపోవును. లేదా ప్రసంగాంతర మారంభిం చును. అతఁడు ప్రాణములువిచ్చి నవ్వను. భోజనవేళల నతఁడు చదువుకొనును. పుస్తకమనిన నతనికిఁ బ్రీతి. అతని కొక చిన్న కోశాగారము కలదు. అందు మంచి పుస్త కములు కలవు. పేరు వచ్చినకొలఁది నతఁడు పని తగ్గించుకొని జ్ఞానార్జనమునకే కాలము వినియోగించుచుండెను. చరి విన కొలఁదియు నతనికి వినయమును, జాగ్రతియు, నమా యికతయుఁ బెచ్చుపెరుఁగఁ దొడఁగెను.

విహారమునకుఁ బోవునపుడెల్ల నతఁ డొక తుపాకిని గూడఁ బట్టుకొని పోవుచుండునుగాని దాని నెపుడును నూరక పేల్చఁడు. అక్కఱ యగునేని యతని గుఱి వమ్ముకాదు. అతఁ డెపుడేని యొకపిట్టనుగాని, పెంపుడు జంతువును గాని కొట్టలేదు. అతనికి ప్రాయము పడమర తిరిగినను బలము మాత్ర ముడుగలేదు. నే నింత గొప్పవాఁడ నను గరువ మతఁడెఱుఁగఁడు. ఎవరిగుఱ్ఱమేని క్రిందఁ బడిపోయినను, ఎవరి బండిచక్రమేని బురదలోఁ గూరుకొనిపోయినను అతఁడు బుజము వేయుచుండెడివాఁడు. బెదరిన యెద్దేని తోఁక నెత్తి యెత్తుకొని అడ్డము వచ్చినవారి నెల్లఁ గ్రుమ్ముచు ఱంకెలువేయుచు పరుగెత్తుచుండెనేని, యతఁ డెదురుగఁ బరుగెత్తి యెగిరి దాని రెండు కొమ్ములను దన రెండుచేతు లతోఁ బట్టుకొని గిరుక్కున వెనుకకు మరలించుచుండును. రస్తాపైఁ బోవునపు డతఁడు నిండుజేబులతోఁ బోయి, ఉత్త చేతులతో నింటికి వచ్చుచుండును. ఊరిలోనికిఁ బోయినపు

డెందములో బీదలు అతనిచుట్టు మూగినంతటనే వారల మొగము చేటంత అయ్యెడిది.

ఈయూరికి రాకముందతఁడెచటఁ గాఁపురముండెడివాఁడో, యేమి చేసెడివాఁడో యది యెవరికిఁ దెలియకున్నను అతని వర్తనమే యాయాసంగతులను చెప్పక చెప్పెడిది. ఏలయనిన నతనికిఁ బల్లెలలోని సంగతు లన్నియుఁ గరతలామలకము. అతనికి సేద్యము తెలియును. పంట లెక్కువ పండించుట తెలియును. కుటీర శిల్పములు తెలియును. వేయేల? అతఁడు శారబాలావతీల పను లన్నియుఁ జేయఁగలఁడు. అతఁడు తనకుఁ దెలిసిన విషయము లొరులకుఁ జెప్పి ఉపకరించును.

"ఈప్రపంచములోఁ బెద్దదేదియు లేదు; అవస్థనుబట్టి పెద్దతనము పుట్టుకొని వచ్చును" అని యెల్లప్పుడనుచుండును.

పిల్ల లతని మనసారఁ బ్రేమింతురు. అతనికిఁ బిల్లలన్న దేవరలు. అతఁడు వారి కాటకాయలును, తినుబండములు నిడుచుండును. తన చుట్టుప్రక్కల నెవరేని చనిపోవుచో నతఁడు శవసత్కారమున కగ్రయాయి. చర్చికి ఎప్పుడు నతఁడు మానఁడు. అతఁ డిటు లెన్నియో సత్కార్యములు చేయునుగాని వానిని ప్రకటము చేయఁడు. అతఁడు భాగ్యవంతుఁడే కాని సుఖవంతుఁడు కాఁడనిపించును. అతనిసంగతి అద్భుతమనియు, 'చూడ దొడ్డ; మంచపుకోడు' అనియు కొందఱందురు. అతని పడకగదిలో నొక మెత్తని పఱుపుగాని, యొక వెలగల మంచముగాని లేదు. ఒకబల్లమీఁద మాఁగువాఱిన రెండు దీపస్తంభములు కలవు. పరి

శీలించి చూచినవాడు అవి వెంటనే వర్ణించును.

1821 సంవత్సరము మొదటి దినములలో 'డీ...' పత్తనమున మహానుభావుడగు మిరగోలు ముక్తి చెందెనని తెలిసెను. ఎనుబది యేండ్లు దాటిన ఆమహాత్ముడు ముక్తిం బొందుటకుముందు అంధుండాయెనుగాని యుపచారము చేయుటకుం జెల్లెలుండుటవలనం గష్టములపాలు కాలేదు.

ఆసంగతి తెలియంగనే మసియోన్ మాదలేను మిరిగోలు స్మృతికై శోకచిహ్నముగా నల్లనిగుడ్డలు తొడుగుకొనెను. లోకులు దాని కెక్కువైన అర్థములు తీసిరి. ఈ మాదలేనుకును, ఆ మిరగోలుకును పోలిని చుట్టరిక మేదో యున్నదని కొందఱు భావించిరి. వాసివలన వారికి మాదలేను మీఁద మునుపటి కంటె ఎక్కువ భక్తి కలిగెను. ఎవరయినను "మిరగోలు భగవానునకు తమ కేమి కావలెను?" అని యడుగుచో "అయ్యో! నా కేమియుంగాడు" అని అతఁడు చెప్పెను. "అట్లయినచో మీరెందులకీ నల్ల దుస్తులు వేసికొంటిరి?" అని యడుగుచో "నేను చిన్నప్పుడు దేవరవారిబంటును" అని మాదలేను ప్రత్యుత్తరించెను.

౫

ఇంత లోకప్రియుండయినను ఇతనికిని కొందఱు శత్రువులు లేకపోలేదు. వారిలో ఫొశెల్వాన్ అనువాండొకండు. అతఁడు ఆయూరిలోం దొల్లిటినుండియు ఇంగ్లీషు వారి నల్లరంగువంటి నల్లరంగును, జర్మనీవారి నల్లపూసల వంటి నల్లపూసలను జేయుచుండెను. మాదలే నీయూరు

ప్రవేశించి ఆరంగును, ఆపూసలును జేయ మొదలిడిన తరువాత ఫోశెల్వాన్ వ్యాపారము పడిపోయెను. దాన నతఁ డాపని మానుకొని బండితోలుకొని బ్రతుకవలసినవాఁ డయెను. పైఁగా వార్ధకము. మాదలేనువలననే తనకీ కష్టములు కలిగెనని ఫోశెల్వాన్ అతనికి గర్భశత్రువాయెను.

ఫాంటైన్ అను నొక యామె మాదలేనుకు పరమ శత్రువు. ఈమె పరాసుదేశమునకు రాజధాని యగు పారిస్కుఁబోయి అచటఁ గొంతకాల ముండెను. ఆమె కన్నఁ జక్కనిది. బ్రతుకుతెరు వేమియులేదు. పైఁగా కోజెత్తను కూఁతురు. దానికి మూఁడేండ్లు. స్వగ్రామ మగు 'మ...'కు చేరినచో నెటులేని బ్రతుకవచ్చు ననుకొని యామె తన శిశువును మోసికొని రాఁజాలక తటపటాయించుచుండెను.

ఫాంటైన్ నివసించుచుండు నింటికి దాపున తేనార్డ్ కుటుంబము నివసించుచుండెను. తేనార్డ్కి ఇరువురు బిడ్డలు. తేనార్డ్యును, అతనిభార్యయును దమపిల్లలను జెమరు నెత్తురుగా నాకుచుందురు. ఫాంటైన్ అది చూచి తన బాలికను గూడ వారికి సాక నొసఁగి, దానికి వారు కోరిన ధనమును పంపుచుందు నని ఒడంబడిక చేసి స్వగ్రామము చేరుకొనెను. అచట 'నా' యనువా రెవరును లేమి ఫాంటైను మాదలేను కర్మాగారమునఁ బనికిఁ గుదిరెను. తాను సంపాదించిన ధనముతోఁ దాను బ్రతికి, పైని కూఁతునుగూడఁ బోషింపవలెను. దానఁజేసి యామె మిగుల శ్రద్ధగాఁ బనిచేసి యెక్కువ జీతము సంపాదించుచు నందులోఁ జాల మిగిల్చి కూఁతుకొఱకుఁ బంపుచుండెను.

ఇది మిగిలిన పనివారికిఁ దలపోటాయెను. అందువలన వారందఱును గలిసి మేస్త్రీతో నామెమీఁద చాల చాడీలు చెప్పుచుండిరి. అతఁడు వారిమాటలు నమ్మి మాదలేనుకుఁ జెప్పకయే యామెను పనినుండి తొలఁగించెను. మాదలేనే తనను తొలఁగించె ననుకొని యామె యతనిపై గత్తికట్టెను.

మాదలేనుకు పోలీసు ఇన్‌స్పెక్టరొకఁడు ఘోర శత్రువు. ఇతని కిన్‌స్పెక్టరు లందఱిలో మంచి పే రున్నది. ఏలనఁగా నితఁడు మంచివా రెవరో, చెడ్డవా రెవరో యిట్టే కనిపట్టఁగలఁడు. ఇతఁ డెన్నాళ్లక్రిందఁ జూచిన మొగముల నేని యినుమంతైనఁ బోల్చఁగలఁడు. చెడ్డవారి నందఱను న్యాయప్రకారము దండింపవలయు ననియు, నట్లుచేయనిచో వారు మంచివారు కాఁజాలరనియు నతనియూహ. న్యాయము నతికాల నడిపింపవలయు నని యతనికిఁ బట్టుదల.

మాదలే నీయూరఁ బ్రవేశించి ధనార్జనము చేసి పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించినపిదప జేవ రిచటి కుద్యోగమునకు వచ్చెను. మాదలేను మోము చూచినంతమాత్రమున నిదివఱ కెన్నఁడో చూచినటు లతనికి సందియ మొదవెను. జేవ రొకసారి వెనుక జీన్ వాల్‌జీన్‌ను జూచినమాట నిక్కమే. మాదలేనులో నతని పోలిక లుండెను. జీన్ వాల్‌జీన్ చెఱబాసిన పిదప మరల నొకతూరి దొంగతనము చేసెను. కావున నతఁడే యితఁడయినచో నితనిని బట్టుకొని ధర్మమును నాలుగు పాదముల నడిపింపవచ్చును. ఇంతియ కాక జీన్ వాల్‌జీన్‌ను బట్టుకొనఁ గలిగినచోఁ దనకుఁ బెద్ద యుద్యోగము తప్పక రాఁగలదు.

మాదలేను దిక్కులేనివారికిని, దుష్టులకును ప్రాపు. ఇంత ధనికునకు, ఇంతసాధువునకు ఇట్టివారియెడ సానుభూతి యుండుటకుఁ దనలో నేదో దోషముండవలయు నని పోలీసు బుద్ధి. కావున మాదలేనుపై జేవరుకు సందియ మెక్కువ యాయెను. క్రమక్రమముగా నతఁడు మాదలేను పుట్టు పూర్వోత్తరములగురించి సాంగోపాంగముగా గనుఁగొనఁ నోడఁగెను. తెలిసినంతవఱకును ఎప్పటికప్పుడు తన పైయధికారుల కాసంగతులు వ్రాసి పంపుచుండెను.

ఇట్లు లుండఁగా నొకనాఁడు రాజవీథికి దాపుగా నొక బరువుబండి బురదలోఁ గూరుకొని పోయెను. గుఱ్ఱము లిరుప్రక్కలఁ బడిపోయెను. బండివాఁడు చక్రము క్రిందఁ బడెను. అతఁడు ఫాశెల్వాఁ. జను లాబండి చుట్టును మూఁగి గుఱ్ఱముల నావలికి లాగివేసిరి గాని యెవరును బండినిగాని, ఫాశెల్వాఁనుగాని చూడరైరి. అంతలో జేవ రచటికి వచ్చి చూచి బండి నెత్తుట కొక జాకీని తెమ్మని ప్రక్కవానికిఁ జెప్పెను. వాఁడు దానిని దెచ్చుటకు బరుగెత్తెను “చచ్చితిఁ జచ్చితి, బండిని లేవనెత్తుఁ” డని ఫాశెల్వాఁ కూపెట్టెను.

అపుడు మాదలేను షికారువెడలుచు జనులు రాము దాడిగాఁ దిరుగుచుండుట కని తానును అచటి కరిగి చూచి “జాకీ యేదేని కలదా?” యని యడిగెను.

“తీసికొని రాఁబోయిరి” అని యొకరు చెప్పిరి.

“వారు తీసికొనివచ్చుట కెంతసేపు పట్టును?”

“కమ్మర కొలిమికడకు వెళ్ళిరి. ఒక పావుగంటలో

రాఁగలరు.''

"అంతవట్టు కనిపెట్టుకొని కూరుచుండుటకు వీలు లేదు. చక్రము దిగఁబడిపోవుచున్నది. ముసలివాఁడు పిసరు వెళ్ళి చచ్చిపోవును ఆరోగ్యబలమును, ఉపకారబుద్ధియుఁ గలవాఁ డెవఁడేని వెంటనే బురదలో దిగి బండి యెత్తవల యును. ఇపుడు వెంటనే దిగి యెత్తువానికి పది లూయిూ లిచ్చె దను'' (లూయిూ అనగా సుమారు 15 రూపాయలు) అని మాదలేను ఘోషించెను గాని అందు దిగుట కెవరును సాహసింపఁజాలకపోయిరి. "ఇరువది లూయిూలు'' అని మాదలేను మరల ననెను. దానికిని ఎవరును గదలలేదు.

"ఉపకారబుద్ధి లేక కాదు'' అని ఒకమాట విన వచ్చెను. మాదలేను మెడ మలఁచిచూచెను. జేవరు మరల నిటులనెను—"ఈపని చేయఁగలవాఁడు నాయెఱుకలో నొకఁడే. ఒకఁడనఁగా నొకఁడే. అతఁ డొక బందాకోరు.''

మేయరు ఆచి చూచెను.

"అతఁడు తులోన్ చెఱసాలలో......''ఈ మాట లతో మాదలేను వెలవెలబోయెను. బండిచక్రము కొంచెము క్రిందికి క్రుంగెను. "నా కూపిరియాడుట లేదు. నాప్రక్క టెముకలు పటపటలాడుచున్నవి'' అని ఫోశెల్వాఁ లబలబ లాడెను. మాదలే నొకసారి జేవరువంకను, ఒకసారి యే మియుఁ జేయఁజాలక చూచుచున్న జనమువంకనుజూచి బండి క్రిందికిఁబోయి వీఁపొగ్గి రెండుసారు లెత్తెనుగాని అది కర్ణపి రిథమాయెను. చుట్టుప్రక్కల నున్నవారందఱు "అయ్యో!

బండి మఱికొంచెము దిగిపోవుచున్నది, మీ రిక నీవలికి రావలయును" అని అఱచుచుండిరి. ఫోశెల్వాఁ "నేను చచ్చుచునే యున్నాను, మీ రేల యీ యాపదలోఁ బడవలెను? మీ రొడ్డెక్కుఁడు" అని మూల్గెను. మాదలేను వారి మాటలువినక దమ్ముబిగఁబట్టి 'హూ'యని యొకసారి ఎత్తెను. బండి బిరాన లేచెను. అందఱును ఫోశెల్వాఁను బయటికి లాగిరి. మాదలేను ఒడ్డెక్కి నిలువఁబడెను. అతనికోటు చినిగి పోయెను. లాగు బురద యాయెను. అతని మోము చెమరోడెను. ఇంతలో ఫోశెల్వాఁ మాదలేను ముంగలికి వచ్చి మోకరించెను. అపు డతఁ డొక దివ్యబాధను విధిపూర్వకముగా ననుభవింపఁగలిగిన తృప్తితో నతని నాదరించి తనకేసి అదేపనిగా చూచుచున్న జేవరును నిర్మలముగ చూచెను.

ఫోశెల్వాన్ ఒడ లెల్ల హూనా హూన మాయెను. అతఁడు మాదలేను వైద్యశాలలోఁ దేఱుకొనెనుగాని అతని కాలుమాత్రము సొట్టపోయెను. మాదలే నాతని పారిస్ పత్తనము తుట్టతుద నున్న యొక "కాన్వెంటు" (Convent) లోఁ దోఁటమాలిగాఁ బనిచేయఁబంపెను.

పని పోయినపిదప ఫాంటైను డబ్బులేక మిగుల చిక్కులపా లాయెను. తన చక్కని వెంట్రుకలను కత్తిరించి సవరములు చేయువానికిని, అందమగు ముందుపల్లుల రెంటిని ఊడగొట్టించుకొని పల్లుకట్టువానికిని అమ్మి ఆ డబ్బును తెనార్డ్కుఁ బంపెను. అతఁ డామె చేతిసొమ్మెల్ల గుల్లగుట్టగఁ దిని ఎంతపంపినను చాలదనియు, మరలఁ బంపుమనియు వార్త మీఁద వార్త పంపుచుండెను.

ఫాంటైనుకు పని యెక్కుడగుటవలన జబ్బుచేసెను. ఇట్టి స్థితిలోఁ గూడ నామె యొకనాఁ డెచటనేని పని దొరకు నేమో యని ఇల్లిల్లును తిరుగుచుండెను. ఆనాఁడు చలి గడ గడ లాడించుచుండెను. ఒక దుర్మార్గుఁ డామెను జూచి కొప్పుకోతకును పంటితీఁతకును గోసి దుర్భాషలాడి కొన్ని మంచుగడ్డలఁ దెచ్చి కంఠప్రదేశమునఁ బులిమెను. ఆమె యా బాధ కోర్వఁజాలక కనిసి యాతని టోపి లాగి క్రిందఁబడ వయిచి మొత్తెను. ఇంతలో జేవ రచటికి వచ్చి యామెను బంధించెను. మున్గడ నేమి జరిగెనో యతఁ డెఱుఁగఁడు. వేషభాషలు కలవాఁడు దుష్టుఁడు కాఁజాలఁడని జేవరు నమ్మెను. కావున ఫాంటైను పోలీసుస్టేషనుకు నడవవలసి వచ్చెను. అచట నామె కాఱునెలల శిక్ష విధింపఁబడెను. అప్పు డామె జేవరుముందు మ్రొగ్గతిల్లఁబడి—"అయ్యా! నాబిడ్డగతి యేమగును? తెనార్డుకు నూరుఫ్రాంకులు పంపనిచో నది చచ్చిపోవును" అని మొరపెట్టెను. "ఆసంగతి మాకు తెలియదు. ఆఱునెలలు నీకు శిక్ష. తెలిసినదా? మఱి మాటాడకు."

"అయ్యా! నన్ను క్షమింపుఁడు. నాకు జ్వరము వనికొఱకు పారాడుచుంటిని. ఈ చెనఁటి యెటనుండి వచ్చెనో నన్నుఁ జూచి కాఱుకూఁతలు కూయఁజొచ్చెను. నే నందుల కోర్చికొంటిని. ఆదుర్మార్గుఁ డీచలిలో మంచు పులిమెను. దాన నేను కిసిసి యీపని చేసితిని. ఇది తప్పే. అతనిని క్షమాభిక్ష నేఁడుకొందును. ఈ యొక్కసారికి మాత్రము క్షమింపుఁడు. నేను పనిపాటులుచేసి తెనార్డుకి

నూరుప్రాణుల జంపనిచో నాయమ్మ కోపెత్తి మృతి చెందును." "నీచెప్పిన దంతయును వింటిని. నీ కారు నెలలశిక్ష తప్పదు. దేవుఁడు గూడ నిన్నిశిక్షనుండి తప్పింపలేఁడు" అని జేవర యనెను.

పోలీసుబంటు లామెను చెఱపట్టుటకుఁ బోవుచుండఁగా "ఒక నిమేష మాఁగుఁడు!" అనుమాట వినఁబడెను. వెనువెంటనే మాదలేను కనఁబడెను. జేవరు లేచి టోపితీసి యెటులో నమస్కరించి— "అయ్యా! దయయుంచి తమ రీవిషయములో..." అని యేమో చెప్పఁ బోవుచుండఁగా ఫాంటైను నొక్కపెట్టున నెగఁబడి— "నీవా ఉద్ధారకుఁడవు?" అని అతని మొగముమీఁద నుమిసెను.

"అయ్యా! దయయుంచి యీమెను విడుదలచేయఁ గోరెదను" అని మాదలే యనెను.

ఇందుల కందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. పిడుగు పడునను శంకలో పూలు పడెను!

జేవ రామెను విడుచుటకు తటపటాయించెను. అపుడు మాదలేను "ఈమెను వదలుఁడు" అని అధికార పూర్వకముగాఁ బలికెను. జేవరుకు వదలక తప్పలేదు.

పిమ్మట నామెను మాదలేను తన యాసుపత్రికిఁ బంపెను. ఆమెకు జ్వర మంకా పొంకాలుగాఁ గాసెను.

ఆ మఱునాఁడు జేవరు కచ్చేరికి వెళ్ళి మాదలేను ముందు చేతులు కట్టుకొని నిలువఁబడి— "అయ్యా! నే నొక పొరపాటుచేసితిని. నే నీ యుద్యోగమునకుఁ దగను. నన్నుఁ దొలఁగింపుఁడు" అని వేఁడుకొనెను.

"అది యేమి?"

"నే నొకానొకప్పుడు జీన్ వాల్‌జీన్ యను నొక గజ దొంగను జూచితిని. అతఁడు చెఱ బాసెను. గాని పిదప, మరల దొంగతనము చేసెను. మీలో నతని పోలికలున్నవి. నే నీ సంగతి పై యధికారులకుఁ దెలిపితిని.

"ఇది యిట్లుండఁగా పారిస్ పత్తనమున నొకఁడు దొంగతనమునకుఁ బట్టుపడెను. అతఁడు జీన్ వాల్‌జీన్ యని తోడి ఖైదీలు చెప్పిరి. రేపా విచారణ అచటఁ గా నున్నది. పొరపాటున నేను మిమ్ములను వాల్‌జీన్ యని నిరూపించినందులకు నన్ని యుద్యోగమునుండి యూడ్చి వేయుఁడు. ఇట్టి పొరపాటొనరించువాఁ డీయుద్యోగమున కనర్హుఁడు" అనెను.

"ఏమీ?" అని దీర్ఘము తీసి మాదలేను— "ఆ దొంగ కేమి జఱుగును?" అని అడిగెను.

"యావజ్జీవ శిక్ష."

"అబ్బా! సరి కాని తమరుగూడ విచారణ సమయమున నుండవలెను కాఁబోలు. దయచేయుఁడు."

"నన్నుఁ దీసివేయుట మాట?"

"దాని సంగతి తరువాత."

జేవరు వెళ్ళిపోయెను. మాదలేను వ్యాకులతతో పనులు ముగించుకొనియు, పనులు ముగించుకొనకయు బయలుదేఱిపోయి అతి కష్టముమీఁద కొన్టవేళకు హాజ రాయెను. 'అయ్యా! దారిలోఁ బడియున్న పండ్లమండను తీసి కొంటినే కాని నేనే తోటలోనికిని అడుగు పెట్టలేదు, ఏ

మండ మీఁదను చేయి వేయలేదు' అని ఆ నిరపరాధి మొఱ పెట్టెను. పోలీసు లప్పుడు మూవురు సాక్షులను హాజరు పెట్టిరి. "ఇతఁడే జీన్ వాల్‌జీన్" అని వారు వక్కాణించిరి.

జడ్జి వారికి శిక్ష చెప్పఁబోవుచుండఁగా మాదలేను లేచి—"అయ్యా! నా దొక మనవి. అతఁడు జీన్ వాల్ జీన్ కాఁడు, మఱి నేను. నేను తులోన్ చెఱసాలలో పందొమ్మిదేండ్లు గడిపి, విడుదల యైతిని. మిరియేలు భగవానుని యింట దొంగతనము చేసితిని. వారి యనుగ్రహమున నా జీవితము మాఱెను. ఆ దొంగతనమునకు శిక్షపొందవలసిన కర్మ విధి నా కున్నది" అనెను. ఈ మాటలకు జేవరు మొదలుకొని జడ్జి వఱకు అందఱును తెలతెలబోయిరి.

"అయ్యా! నాకు కొన్ని పను లున్నవి. నా యునికియు నా పనికియుఁ దమ కందఱకుఁ దెలియును. తమ యాజ్ఞకు బద్ధుడను. సెలవు" అని మాదలేను కోర్టునుండి నిర్గమించెను.

ఆ మఱునాఁడే అతఁడు ఫాంటైనును జూచుట కాసుపత్రికిఁ జనెను. ఆమె యొడ లెఱుఁగదు. అట్టి స్థితిలో నామె మాదలేనును చూచుచునే యిటు లనెను—"ఈ రేయెల్ల నా కలలో మీరే. ఆహా! మీ తలచుట్టును ఎంత కాంతి పరివేషము! కాని అయ్యా! నా బిడ్డ కోజెత్తుమాట యేమి? మీరు దానినిఁ దీసికొనివచ్చి నాకుఁ జూపుటకే నిన్న వెళ్ళితి రనుకొంటిని. తెనార్డు పంపలేదు కాఁబోలు. మీ వెంట పంపుమని చీటి వ్రాసితిని. ఇదిగో తీసుకొనుఁడు" అని యొక చీటి మాదలేను మీఁదఁ బడవైచి, "అయ్యో! మీరు తీసికొనివచ్చి నాకు జూపుదురని అనుకొంటిని" అనెను.

అంత వైద్యుఁ డద్దుసొచ్చి— "అది యేమి ? నీ బిడ్డ ద్వారముకడ నున్నది" అని అనెను.

ఫాంటైక్ మొగ మంతయు సంతోషమాయెను. కాని యామెయూర్పులు నిలిచిపోయెను. మాదలేను భగవత్ ప్రార్థనకు మోఁకరించెను.

అపుడు జేవరు మాదలేనును పట్టుకొనుటకు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచియుండెను. మాదలేను లేచి జేవరును జూచి—"నేనిఁక మీ చేకొద్ది కుంచమను" అని పలికెను.

తులోన్ చెఱసాలవంటి పాడు చెఱసాల యీజగతిలో లేదు. అట బందీలు దురదృష్టవంతులు. వారిని జతలుగా నేర్పఱచి చెఱియొక కాలును గొలుసులతో నంటఁగట్టుదురు. ఆ గొలుసులతోడనే వారిచేత ఓడలలో ఎగుమతులును, దిగుమతులును చేయింతురు. వారు తప్పించుకొని పోదు రేమోయని కొందఱు వారిమీఁద తుపాకులు బారుచేసి పేల్చుటకు సిద్ధముగా నుందురు.

ఒకనాఁటి ప్రొద్దున నొక యోడమీఁద నున్న జన మంతయు కంగారు పడుచుండెను. ఓడపనివారలలో నొకఁడు కాలుజాఱి సముద్రమునఁబడిపోయెను. వాఁడు లోపలఁ గొట్టు కొనుచుండెను. నీటివడియు నెక్కు డగుచుండెను. అది పోటు వేళ. అందుచేత నోడ లన్నియు నటు నిటు కొట్టుకొను చుండెను. అట్టితఱి పడిపోయిన నావికుని పైకిఁదీయుట కెవరి కిని సాహసము కలుగకపోయెను

అపుడు బందీలలో నొకఁడు ముందరికి వచ్చి "నా కాన పొడుచుచో నాకు చేతనయినంతవఱకు పెనగులాడె

దను'' అని యనఁగా వారి అధికారి ''మంచిది, దిగు'' మని అనుజ్ఞ యిచ్చెను. వెనువెంటనే ఆ ఖైదీ తన కాలిగొలుసును పటపటఁ దెంపి సముద్రములోనికి దుమికి మునిఁగిన వానిని దేవి, చంక నిఱికించుకొని పైకి తేలెను. ఈ లోపుగా ఓడమీఁదివార లొకమోకు సముద్రములోనికి విడిచి, పడిపోయినవాని నోడమీఁదికి లాగుకొనిరి. సముద్రములోనికి దుమికినవాఁ డలసిపోయినటులు కనఁబడెను. మరల మోకు వేయునంతలో వాఁడు మునిఁగిపోయి మరల నెవరికిని కనఁబడలేదు. అతఁడు జీన్ వాల్ జీన్. అతని నెఱిఁగినవా రెవరును అతఁ డంతమాత్రమున చనిపోవు నని అనుకొనరు. అతఁడు నీటిలో మునిఁగి యెంతో దూర మీఁదికొనిపోయి ఒడ్డు పట్టి చెఱసాల తప్పించుకొనిపోయెను.

౬

కోజెత్తువంటి దిక్కులేనిపిల్ల యీ జగత్తులో మఱియొకతె లేదు. మూఁడేండ్లయీడుననే తల్లియుండియు లేనిదాయెను. ఫాంటైన్ పంపిన డబ్బంతయుఁ దిని తెనార్డీర్ కోజెత్తుచేత ఊడిగము చేయించుకొనుచుండెను. ఇటు లతఁడు డబ్బు మ్రింగియు పనిచేయించుకొనియు దానికిఁ దిన్నఁగా దిండి పెట్టఁడు; గుడ్డలీయఁడు. పైఁగా చిన్న పొరపాటునకు పెద్ద శిక్ష చేయును.

తెనార్డీర్ కిరువురు కూఁతుండ్రు. వా రెపుడుచూచినను కిలకిల నవ్వుచుందురు. మంచిమంచి పరికిణీలు కట్టుకొందురు. ఆటలు తక్క వారికి వేఱుపని లేదు. కోజెత్తు దిగనాశిల్లి

పోవుచుండెను. చినుఁగు పరికిణీలును, చిల్లుల జుబ్బాలును నా బాలిక వంతు. తెనార్డిర్ కూఁతుండ్రీ పిల్లను తమకడకు రానీయరు. వారుగూడ దీనికి పనులు పురమాయింతురు. సరిగా చేయనియెడల తలిదండ్రులకుఁ జెప్పి కొట్టింతురు. ఆ యింట తుడుము మొదలు దేవతార్చనవఱ కా పిల్లయే చేయవలయును. కోజెత్తుకు పనులన్నిఁటిలో నీటిపని యనిన ప్రాణగండము. వా రున్న ప్రదేశము నిర్జలము. ఇసుక వేసిన రాలని అడవియు, అందొక సెలయేరును కొంచెముదవ్వునఁ గలవు.

ఆ సెలయేటినుండియే నీరు రావలయును. ఒకఁడు కాలికి నీరుమోయునుగాని అయిదుగంటలకుఁ జాలించును. అటుపిదప నీరు కావలయు ననిన ఎవరికి వారే తెచ్చికొనవలయును. కోజెత్తు అడవికిని, చీఁకటికిని భయపడి నీటికి కడు మెలఁకువ కలిగియుండును. ఇంటిల్లిపాదికి తాను దాసిగాన నీరులేనిచో తన కాపని తప్పదని కోజెత్తుకుఁ దెలియును.

కిసిమిసి పండుగ వచ్చెను. అంగడులన్నియు కలకలలాడుచుండెను. ఆ తిరునాళ్లకు క్రొత్త అంగడు లెన్నియో వచ్చెను. తెనార్డిర్ పెట్టిన పూఁటకూళ్లయింటి కెదురుగా ఒక బొమ్మలదుకాణము వెలసెను. దానఁగల బొమ్మల అన్నింటి నడుమ నొక పెద్దబొమ్మ కలదు. చూచినవారి నందఱను అది ఆవుచుండెను. కోజెత్తు దానికి తల్లిబొమ్మ అని పేరు పెట్టెను. ఆ బొమ్మ ఒక పెద్దపిల్లంత యుండెను. దానికి నల్లని కన్నులును, చక్కనివెండ్రుకలును, తెల్లనిదుస్తులును గలవు. తెనార్డిర్ కూఁతుండ్రా బొమ్మను వదలిపెట్టలేక పోయిరి. కోజెత్తుగూడ తీరిక యయినపుడెల్ల తొంగి చూచి వచ్చు

చుండెను. దానిని కొనుపాటి ధనవంతు లచట లేనందువలన ఆ చక్కనిబొమ్మ యచ్చటనే యుండెను.

తెనార్డీర్ పూఁటకూళ్ల యింట సందడి యెక్కుడాయెను. చింతాకు ముగుడుఁ దొడఁగెను. చీఁకటులు సమీపించు కొలఁది బాటసారు లెక్కుడు కాఁగొడఁగిరి. బండ్లెన్నియో వచ్చి దిగెను. గుఱ్ఱమునకు నీరు చాలక యొకబండివాఁడు, "నా గుఱ్ఱమునకు నీరు లేదు" అని అఱచెను.

తన కునికియగు నొక బల్లక్రిందినుండి చరాలున లేచి వచ్చి "నేను దానికి నీరు పట్టితిని" అని కోజెత్త నెను. కాని అది కల్ల. అపు డేటికేఁగి నీరు తేవలసి వచ్చునని దానిభీతి.

బండివాఁడు కన్నెఱ్ఱఁజేసి—"గుఱ్ఱము సకిలించు చున్నది. అది దప్పికి గుఱుతు. బద్ధకముమాని యిపుడయినను దానికి నీరు పట్టుము" అని అనెను.

"మూలిగెదవేమి?" అని తెనార్డీర్ భార్య గదిమెను.

"ఇంట నొకచుక్కయేని లేదు" అని కోజెత్త నెను.

"నీరు లేకుండ నేల కూర్చుంటివే? పో, పోయినీరు తే".

కోజెత్తు మఱి మాటాడక యొకమూలకుఁ బోయి తానందులోఁగూరుచుండఁదగినంత బాల్చిని నెత్తికెత్తుకొనెను.

"పోవుదానవు పోవుచునే యుంటివి, అంగడిలో నొక రొట్టెకూడఁ గొనిరమ్ము" అని ఆమె యొక రెండు ఫ్రాంకుల నాణెము కోజెత్తు కిచ్చెను. కోజెత్తు దానిని జేబులో వైచుకొని తోడున కెవరినో అపేక్షించుచు నిలువఁబడెను. అదిచూచి తెనార్డీర్ "ఓసి సోమరిపోతా! ఇంకను గోళ్లు గిల్లుకొనుచుంటివా? పో, పో" అని ఆపిల్లను బయటికి

గెంటి తలుపులు మూసెను.

కోజెత్తు బొమ్మలంగడిలోని తల్లిబొమ్మను జూచుచు వడివడిగా పేటచివరకు నడిచిపోయెను. అక్కడినుండి మఱి అడుగు పడలేదు. ముందుముందు మృగములును, దయ్యము లును ఉండవచ్చును. మృగములు మేయు చప్పుడు వినవచ్చు చునే యుండెను. చెట్లనడుమ దయ్యము లేల యుండవు? కోజెత్తు వెనుదిరిగెను. ఏటిసీరు నేను తేఁజాలనని చెప్పి వైతునని తలఁచెను. పది యడుగులు వెనుకకు వైచి నిలువఁబడెను. తెనార్డీర్ భార్య గ్రుడ్లుఱుముచు కనుల ప్రేలెను. అంత మరల నేటిమొగమై నడనఁ దొడఁగెను. ఘంటాపథమువిడిచి కాలిబాట నడవినిబడి వడవడ వడఁకుచు నడచినడచి ముచ్చెమటలతో సెలయేటి యొడ్డు చేరెను.

అచట సూదిదూఱని చీఁకటియైనను ఆ ప్రదేశమంతయు నా బాలికకు సుపరిచితము. కోజెత్తు ఆయొడ్డున నున్న యొక చెట్టుకొమ్మ నెడమచేతఁ బట్టుకొని ప్రవాహములోనికి వంగి కుడిచేత బాల్చీని నీటముంచెను. వంగుటచే జేబులోని రెండుఫ్రాంకుల నాణెము నీటఁబడిపోవుట యా బాలిక యెఱుఁగదు. ఎటులనో ఆ బాల్చీని పైకి లాగెను. పిదప నాపిల్ల చీఁకటి భయముచే మిగుల వడిగా పరుగెత్తఁ బూనెనుగాని బాల్చీ? దాని నెత్తుకొనుట కటునిటు చూచుచుండెను. అంతలో హఠాత్తుగా నొకఁడువచ్చి కోజెత్తు ప్రక్క నిలిచెను. అతని దుస్తులు సాధారణముగనే యుండుట వలన నా బాలిక భీతిలలేదు. అతఁడా బాల్చీని తీసికొని ముందునడచుచు "అమ్మా! నీ కెన్నియేండ్లు?" అనియడిగెను.

"అయ్యా! ఎనిమిదేండ్లు."

"మీ యింటికిని, ఇచటికిని ఎంతదూరము?"

"పదియేను నిమిషములలో పోవచ్చును."

"మీ అమ్మ తానురాక నిన్నేల పంపెను?"

"వారి కమ్మ యున్నదికాని నాకు లేదు."

"వా రెవరు?"

"అజెల్మా, ఎపొనీను. వారిఅమ్మ తెనార్డిర్."

"మఱి నీపేరు?"

"కోజెత్."

వెతకఁబోయిన తీఁగ కాలఁ దవిలెను. జీన్‌వాల్ జీన్ సంతసించెను. వారు మెలమెలగా నిల్లుచేరిరి.

"అయ్యా! ఇఁక బాల్చిని నా చేతి కొసఁగుఁడు."

"ఎందులకు?"

"నీ వెందులకు తేలేదని తెనార్డిర్ దండించును."

జీన్ వాల్‌జీన్ బాల్చిని కోజెత్తుచేతికిచ్చి తలుపు తట్టెను. తెనార్డిర్ భార్య తలుపుతీసి కోజెత్తును ముందు చూచి, "ఓసి పాడుముండా! అదేపోకా? దారిలో ఆడుకొనుచుంటివా?" అని మండిపడెను. కోజెత్తు భయపడుచు "అమ్మా! వీరికి భోజనమును, పడకయుఁ గావలయును" అని అనెను.

ఆమె స్వరము మార్చి—"అయ్యా! లోనికి దయచేయుఁడు" అని వినయము నొలకఁబోసెను. వాల్‌జీన్ లోని కేఁగి రొట్టెయు, పాలును గోరెను. తెనార్డిర్ భార్య తెచ్చి యీయఁగా నతఁడు తినుటకుఁ గూరుచుండెను. కోజెత్తు బాల్చిని క్రిందపెట్టి గబగబ ఒక బల్ల క్రిందికి దూఱి కూరు

చుండుట వాల్‌జీన్ గమనించెను.

సరియగు పోషణ లేమిని, చింపిరిబట్టల కలిమిని కోజెత్తు చూచుట కెల్లిదముగ నుండెను. ఎనిమిదేండ్ల యీడుగల యీ బాలిక ఆఱేండ్ల దానివలె నుండెను. కోజెత్తు పాలిపోయి బక్కచాఱెను. విశాలములగు కన్నులెప్పుడు నేడ్చుచుండుటచే చీకులించుకొనిపోయెను. దైన్యమును వెళ్లఁబోయుచుండుటచే నాసెలవులు క్రిందికి వంగెను. ఆ చేతులు పని రాపిడికిని, చలికిని నెత్తురు చిమ్ముచుండెను. చింపిగుడ్డల కంతలనుండి యెముకలును, కాలుసేతులమీఁద దెబ్బలును వాల్‌జీన్‌కు కొట్టవచ్చినటులు కానిపించెను.

అపుడు తెనార్డిర్ భార్య—"రొట్టె యేదే?" అని కోజెత్తును తటాలున నడిగెను. కోజెత్తుకు గుర్తే లేదు. చీటికి మాటికి దెబ్బలు తినుచుండుటవలన నా పిల్లకు కల్లలాడుట లవాటైపోయెను. "రొట్టెల యంగడి మూసివేసిరమ్మా" అని చెప్పెను. "నీవు తలుపుతట్టి అడుగకపోతివా?"

"ఎవరును పలుకలేదు."

"అగుచో నేనిచ్చిన డబ్బేదీ?"

కోజెత్తు జేబు తడుముకొనెను. లేదు. అంతట నా పిల్ల తల తడవికొనఁ దొడఁగెను.

"ఓసి మునాసమ్మా! మాటాడవేమి?" అని ఆమె గోడకు తగిలించిన కొరడా అందుకొని "నీవు రొట్టెను కొని తింటివా లేదా చెప్పుము" అని జడిపించెను.

"అమ్మో! కొట్టకు, అమ్మో! కొట్టకు, మఱి యెన్నఁడు చేయను" అని కోజెత్తు లబలబ కొట్టుకొనెను.

ఆమె యొక్క చఱపు చఱుచుటకు కొరడా యెత్తు నంతలో జీన్ వాల్ జీన్ నాలుగుఫ్రాంకుల నాణెమును క్రిందఁ బెట్టి—"అదిగో ఆక్రిందనున్న దేమిటి ?" అని అడిగెను.

తెనార్డీర్ భార్య చూచి "అదే" అని అనెను. "పిల్లది వంగినపుడు క్రిందఁ బడిపోయి యుండు" నని వాల్ జీన్ అనెను.

"కాఁబోలు, కాఁబోలు" నని రుసరుసలాడుచు నామె యా నాణెమును తీసికొనెను.

వాల్ జీన్ నాణెమును క్రిందఁ బెట్టుట కోజెత్ చూచెను. "అమ్మో ! ఈయన దేవదూతయై యుండు" ననుకొనెను.

తల యంటుకొని చలువచేసిన వలువలు కట్టుకొని తెనార్డీర్ కూఁతుఁడ్రు చావడిలోనికి వచ్చిరి. తల్లి నెటికలు విఱిచి యెత్తుకొని ముద్దాడి 'బంగారు బొమ్మలు, బంగారు బొమ్మలు' అని గిఱ్ఱున త్రిప్పి 'ఇఁక ఆడుకొనుఁడు, ఇఁక ఆడుకొనుఁడు' అని వారిని దింపి, తాను లోనికేఁగెను. అంతట నాపిల్ల లొకబొమ్మతో నాడుకొనఁ దొడఁగిరి. అది పాతల నాఁటిది. రెండు ముద్దులతోడను, రెండుదెబ్బలతోడను అది పాడాయెను. పెద్దపిల్ల దాని నావలఁ బాఱవయిచి ఒక పిల్లి బొమ్మను తీసికొని దానికి ముస్తాబుచేయ దొరకొనెను. వారియాటలేమో వారేమో కాని కోజెత్తుతో వారి కేమి పని ? కోజెత్తుకూడ తమవంటి పిల్లయే యను తలఁపు వారికి లేదు. పెద్దపిల్లయు, కోజెత్తును ఒకయీడువారే.

పెద్దపిల్ల—"ఇదిగో అజెల్మా ! ఈబొమ్మ ఆ పాఁత బొమ్మకన్న మంచిది. ఇది నడచును. మ్యావుమని అఱచును. చూచితివా, నేను తల్లిననుకో. ఇది నాపిల్ల అనుకో. నేను

దీనిని నీకు చూపవత్తును. నీవు దానిని ప్రేమతోఁ జూతువు. నీవు దీని మీసలుచూచి వింతపడుదువు. దీని చెవులును, తోఁకను గాంచి ముక్కుమీఁద వేలు వేసికొని, 'ఇదియెంత వింతలమారి పిల్లమ్మా? ఇది యెక్కడిది?' అని నీవందువు.

"ఔనండీ! ఇది నాచిట్టి. ఈకాలపు పిల్లలందఱు ఇటులనే యుందురని నే నందును" అని పలుకుచుండఁగా కోజెత్తు మెల్లగా ప్రాఁకివచ్చి వారు చిక్కఁజీరుగా పాఱ వయిచిన బొమ్మను తీసి యెత్తుకొని అటు ఇటు ఊఁపుచు క్రిందఁ గూరుచుండి కాళ్లమీఁద పడుకోనఁబెట్టుకొని జోల కొట్టఁ దొడఁగెను. కోజె త్తింతవఱకును బొమ్మలతో నాడి యెఱుఁగదు కావున నిపుడు క్రీనీడలోఁ గూరుచుండి యితర మెఱుఁగక ఆబొమ్మను నిదురపుచ్చుచుండఁగా అజెల్మా చూచి అక్కను వ్రేలితోఁ బొడిచెను. అంత వారిరువురును లేచి తల్లికడకుఁ బరువిడి— "అమ్మా! యిటువచ్చి చూడుము" అని అనిరి. కోజెత్తు ఆ సంతోషములో వారి చేష్టలుగాని, వారిమాటలుగాని ఎఱుఁగదు. వారితల్లి పెద్ద పులివలె మీఁదికి దుమికి "కోజెత్!" అని అఱచెను.

కోజెత్తు ఉలికిపడి కాళ్లమీఁది బొమ్మనుతీసి మెల్లగా క్రిందఁబెట్టి చేతులుచేర్చి వెక్కివెక్కి యేడ్వఁదొడఁగెను. "ఏమది?" అని వాల్‌జీన్ అనెను.

తెనార్డీర్ భార్య బొమ్మను చూపి "కనఁబడుటలేదా?"

"ఆ పిల్ల ఆ బొమ్మతో నాడుకొనరాదా?"

"ఆ పిల్లయా! ఆ బొమ్మతోనా? అది ఆ పాడు చేతులతో దానిని ముట్టుకొనుటయా!"

జీన్ వాల్ జీన్ మఱి మాటాడక వెలి కరిగెను. చిచ్చు లేక చిముడు నా యిల్లాలు కోజెత్తు నొక తన్ను తన్నెను. కోజెత్తు బావురు మనెను. ఇంతలో వాల్ జీన్ తల్లిబొమ్మను గొనిలోనికివచ్చి, కోజెత్తుతో "ఇదిగో ఇది నీకు" అనెను.

కోజెత్తుకు దిగ్భ్రాంతి కలిగెను. కూరాకై కొంచెము కొంచెము వెనువెనుక కొదిగెను. అందఱును వింతగాఁ గనఁ దొడఁగిరి. అంతట తెనార్డిర్ తనభార్యను చాటునకు పిలిచి— "ఆబొమ్మ 30 ఫ్రాంకులు పైఁగా చేయును. దానిఁ గొనుట కితఁడు చాల ధనికుఁడయి యుండవలయును. కావున ఆయన యెడల మరియాదగా ప్రవర్తింపుము" అని చెప్పెను. ఆమె, తలయూఁపి సావడిలోనికి వచ్చి—"ఆ బొమ్మను తీసికొనవేమి?" అని యెంత స్వరము మార్చి చెప్పినను ఆమె పలుకులో నామాత్రము కటుత్వము తగ్గలేదు.

కోజెత్తు రెండడుగులు ముందరికి వచ్చెను. నీరుఉరులు చున్నను ఆ పిల్ల కన్నులు సంతసముతోఁ బ్రకాశించెను.

"అమ్మగారూ! నేను తీసికొనవచ్చునా?"

"ఆఁ, వారు నీ కిచ్చుచున్నారు తీసికొనుము."

"అయ్యో! నిక్కముగా నిత్తురా!" అని కోజెత్తడిగెను.

ఆ దైన్యమునకు వగచి మాఱుపలుకలేక వాల్ జీన్ ఆబొమ్మను కోజెత్తు చేతులలో నుంచెను.

"నేను దీనికి 'కేతరీన్' అని పేరు పెట్టుకొందును" అని కోజెత్తు దాని నొక బల్లమీఁద నుంచి రెప్ప వాల్పక చూచుచుండెను. అది చూచిన తెనార్డిర్ కూఁతుండ్రు కను

లెక్కఁజేయఁదొడఁగిరి. వారితల్లి 'యిది మంచి లక్షణముకా' దని వారి నిరువురను లోనికిఁ దీసికొనిపోయి నిమురపుచ్చెను.

ప్రొద్దు పోయిన తరువాత జీన్ వాల్ జీన్ తెనార్డిర్ కడ కరిగి ఫాంటైన్ తన కిచ్చిన ఉత్తరమును జూపెను. తెనార్డిర్ అప్పుడు కోజెత్తుకు అయిన వెచ్చమును ఒకటికి పది చేసి చెప్పెను. జీన్ వాల్ జీన్ ఆ ధనము నంతయు నిచ్చి వేయుటచే అతనికి కోజెత్తు నప్పగింపక తప్పలేదు. అప్పటి కప్పుడు వాల్ జీన్ కోజెత్తుకు మంచిపరికిణీలును, జుబ్బాలును కొని తెచ్చెను. తెలవాఱకముందే వాని నాపిల్లకు కట్టఁబెట్టి చేయి పట్టుకొని యాకొంపనుండి తీసికొనిపోయెను.

పారిస్ నగరము చివర కూలినాలి చేసికొని బ్రతుకు పేదవారి పేఁటలో వాల్ జీన్ ఒకయిల్లద్దెకుఁ గొని అందు కోజెత్తుతో కాఁపుర ముండెను. అది పడిపోవుచున్నట్టు లున్న యొక ప్రాఁతమేడ. మేడమీఁది పడకగది కిటికీ తలుపులు తెఱచి చూచినయెడల రోడ్డుమీఁదఁ బోవు జనమును, బండ్లును కనఁబడుచుండును. ఈయింటి యెదుట విశ్రాంతికిఁగాను రోడ్డుప్రక్కగా ఒక చిన్న ఆటతోఁట కలదు. ఆచుట్టు ప్రక్కలవా రందఱు నచట విశ్రాంతి గొనుపొంటె వచ్చుచుఁ బోవుచు నుందురు.

ఆయింటిచుట్టును కావలసినంత శూన్యప్రదేశ మున్నది. పెద్ద ప్రహరి యున్నది. దానివలన ఇరుగు పొరుగువా రెవరికిని అందుఁగల జనులయెడ కుతూహలము తక్కువ. ఆమేడక్రింది గదులన్నియు చాల జీర్ణము లయి యుండెను. మేడమీఁదఁగూడ నొకగది తప్ప మిగిలిన

నన్నియు కుటీరము లనియే చెప్పవచ్చును. మేడకును, క్రింది గదులకును సంబంధము లేదు.

వాల్‌జీన్‌కు పనిచేయు పరిచారిక ఆ మేడమీఁద నొక కుటీరమువంటి గదిలో నివసించుచుండును. ఈ ముది పరిచారికయే ఆ యింటి యద్దె వసూలు చేసి గృహస్వామి కిచ్చుచుండును. ఒకరి నాయిండ్లలో ప్రవేశపెట్టుటకుఁగాని, వెడలనడఁచుటకుఁగాని ఆయమదే యధికారము.

వాల్‌జీన్ ఈయిల్లద్దెకుఁ గొనునప్పుడు—నిధిలో (బ్యాంకు) నిలువయున్న సొమ్ముమీఁద వచ్చు వడ్డీవలననే తనకు జీవనము జరుగవలసి యున్నదనియుఁ, దనకు వేఱుపని యేమియు లేదనియుఁ జెప్పి యాఱునెలల యద్దె ముందే యిచ్చివేసెను. గృహభార మంతయు ముసలిదాని కప్పఁ జెప్పి దానికి కొంత జీత మేర్పాటుచేసెను.

దినముల తరువాత దినములు, పక్షముల తరువాత పక్షములు చనుచుండెను. తెలవాఱక తలికె కోజెత్తు లేచును. వాల్‌జీన్ భగవద్ధ్యానము చేయుచు కోజెత్తుచే చేయించును. తెలవాఱఁగనే స్నానపానములు ముగియును. పిదప వాల్‌జీన్ కోజెత్తుకు చదువు చెప్పును. తనను పోలీసు లెఱిఁగిరేని చావువఱకు చెఱలో నుంతురని వాల్‌జీన్‌కు భయము. అతని మనసులో నెప్పుడును దీనుల కుపకారము చేయవలెనని యుండును. కాని అతని మోమున ఆభాగ్య పంక్తి లేదు. కావున నతని సత్సంకల్పములు తుదనెగ్గు టరిది. ఇట్టి యొడిదొడుకులలో నొరులకుఁ దెలియకుండఁ జేతనయినంత ఉపకారము చేయుచుండవలెనని అతని ఆశయము.

పగలెప్పుడు నతఁ డిల్లు విడిచిపెట్టఁడు. కోజెత్తు కెల్లప్పుడును భగవంతునిగూర్చి బోధించుచుండును. పుట్టి నదిమొదలు కోజెత్తు మంచితన మను దిను సెఱుఁగదు. ఇపు డీ మనుష్యునిఁ జూచి ప్రపంచమంతయు ఆనందమయ మని యూహింపఁదొడఁగెను. చదువయినపిదప కోజెత్తు తన బొమ్మతోఁ గూరుచుండి తనకు తల్లి లేని లోపమునుపూరించు కొనుచుండును. వాల్ జీన్ అదిచూచి యానందించును. మఱియు జీవితమున కొక గొప్పఉద్దేశమున్నట్లు గ్రహించును.

మనుజులం దెంతయో మంచితనము కలదని యతని కిప్పుడు తెలిసివచ్చెను. ఇపు డతఁ డెవరిని దూషింపఁడు. అతని కిపుడు బ్రతుకుమీఁద తీపి పుట్టెను. ఏలయనిన కోజెత్తు తనను అమాయికముగా ప్రేమించును. ఈప్రేమకు విలువలేదు. నిక్కమునకు తా నెవఁడు. కోజెత్తెవతె? మేఁకపిల్ల కటికవాని నయినను నమ్మి యతని వెంట నడచును. కటికవాఁ డది సాకుగా దానిని నఱకును. వానికే దాని పవిత్రత తెలియుచో భగవంతుఁ డెంత దాపగును? అని యతఁ డూహించుకొనుచు ఈవార్ధకమున మానవునిలో నున్న సత్యము నతఁడు కనుఁగొనెను.

అతఁడు ప్రొద్దుగ్రుంకిన పదపడి ఒంటరిగను, ఒకానొకపుడు కోజెత్తును వెంటఁబెట్టికొనియు రెండుమూఁడు గంటలు షికారు పోవుచుండును. జనము పలుచగా నున్న రోడ్లమీఁదనే అతఁడు తిరుగాడును. అతఁ డొంటరిగనే వెళ్లినయెడల కోజెత్తు ఇంటికడనే ముసలిదాని ప్రాపున నుండును. కాని యాబాలిక కాతనితో తానుగూడ తిరు

గాడుట యుత్సాహము. ఏల యనిన ఆబాలిక—'అది యేమి? ఇది యేమి?' అని ప్రశ్నించి వాని వాని పుట్టుపూర్వములు తెలిసికొనుచుండును. రాత్రిపూట నతఁడు చర్చికిఁ బోయి భగవంతుని ప్రార్థించి వచ్చుచుండును.

దాసి ఆ యిల్లంతయు శుభ్రముగా నుంచును. కూరగాయలు కొని వచ్చును. అన్నము వండును. రొట్టియు చేయును. పక్కలు పఱచును. అతఁడు బీదవానివలెఁ గాలము గడుపుకొనుచుండెను గాన నాయింట నార్భాటమిసుమంతయు లేదు.

అతఁడు షికారు పోవు సమయములలో ధనికు లెవరయినను అతని వాలకమును జూచి బిచ్చగాఁ డనుకొని చేతిలో నేమేని పెట్టవచ్చినచో కిక్కురు మనకుండ పుచ్చుకొని, తల వంచి వారికి చేతులు జోడించుచుండును. మఱియు నతనికి బిచ్చగాం డెవరేని కనిపింపఁగా నతఁడు నలుదెసలు చూచి, వానిచేతులలో తృణమో కణమో పెట్టి గబగబ ముందర కరుగుచుండును. ఇటు లతఁడుగూడ నొరుల కిచ్చుచుండుటచేత 'ఇతఁడు భిక్షు వయినను దాత' యని యందఱు ననుకొనఁ జొచ్చిరి.

ముసలిదాసి వట్టి యనుమాన పిశాచి. దాని కెంత మంచివారిమీఁదను సందియమే. 'వీ రెచటినుండి వచ్చిరి? ఎందుల కిచట నుండిరి? వీరికి డబ్బెటులు వచ్చుచున్నది?' అను నీ మొదలగు ప్రశ్నలతో నామె తల నిండియుండును. దానిది లోపలస్వయంపాకము. దాని పండ్లన్నియు నూడిపోయెను గాని ముందరి రెండు పండ్లకుమాత్ర మాశపో లేదు.

ఆమె రేయింబవలు ఆ రెండు పండ్లను కదలించుచుండును.

వాల్ జీన్ ఒకనాఁడు పక్కగదిలోనికిఁ బోయెను. అది శూన్యము. అది దాసిచూచి, 'ఇతఁ డెవరును లేని యీ గదిలోని కేల పోయె'నని యనుకొని తానును అతనికిఁ దెలియ కుండఁ బోయి యొక కంతలోనుండి తొంగి చూచుచుండెను.

వాల్ జీన్ లోపలికేఁగి తలుపులు మూసికొని తన్నెవ రైనను జూతురని తలఁపక కోటువిప్పి దాని లోపలిభాగమున నున్న దారపుఁగుట్టును సూదితో నూడఁదీసికొని కాగితములను లాగి వానిలో నొకదానిని మాత్రము బయటనుంచి మిగిలిన వానిని మరల లోపలదోఁపి కుట్టివేసెను. వృద్ధదాసికి వేయి ఫ్రాంకుల నోటు స్పష్టముగా నగపడెను. అపు డది ఆశ్చర్య పడి యచట నిలువఁజాలక పరుగెత్తుకొనిపోయెను.

వాల్ జీన్ కొలఁదిసేపటిలోనే వెలికివచ్చి దాసిని బిలిచి ''అమ్మా ! నిన్న నే నిధినుండి వడ్డీవచ్చినది. ఈ వేయిఫ్రాంకుల నోటు తీసికొనిపోయి మార్చుకొని ర''మ్మనినో టిచ్చెను.

'నిన్న చీఁకటులుపడిన తరువాతఁగాని యితఁ డిల్లు కదలలేదు. ఈ నో ట్లితని కెటులువచ్చెను? నిన్న కుప్పయు నేఁ డాళ్లునా?' అని యా ముదుసలితొత్తు లోలోపల గొణుఁగుకొని యా నోటును చేతఁబుచ్చుకొని వెళ్లిపోయెను.

ఒకనాఁడు కోజెత్తును వెంటఁబెట్టుకొని వాల్ జీన్ షికారుపోయెను. అపుడు దాసి యొక తెయే యింట నుండెను. దానికి గోడమీఁద వ్రేలాడుచున్న ఒకకోటు కనిపించెను. దానికి జేబులలో నే మున్నవో చూడవలయు నని బుద్ధి పుట్టెను. అంతట నది వాకిలి మూసి వచ్చి జేబులు తడిమి

లోపలి వస్తువులను దేవిచూచెను. సూది దారము, రంగు రంగుల సవరములు, కత్తి మొదలగు వస్తువులే కాక కుట్టిన జేబొకటి దానికి కనఁబడెను. అది ఉబ్బెత్తుగా నుండెను. అదిమిగూచి—'ఇవియు నోట్లా ?' అని యనుకొనెను. ఈ లోపుగా వాల్ జీన్ వచ్చుచున్న అలికిడి ఆయెను. అది తలుపు తెఱచి యూడ్వఁ దొడఁగెను.

ఆ యింటికి దాపుగానున్న యొక రోడ్డుమీఁద నొకఁడు ప్రతిదినము సాయంసమయమున బిచ్చమెత్తుకొనుచుండును. వాల్ జీన్ ఆదారిని బోయినపుడెల్ల వాని కొకటి రెండు డబ్బు లిచ్చుచుండును. అపుడపుడు వానియెదుటనిలిచి పలుక రించుచుండును. ఆ బిచ్చగాఁడు దొంగ బిచ్చగాఁడనియు, పోలీసువారి గూఢచారి యనియు, బిచ్చమడుగుట నటన యనియుఁ గొందఱు చెప్పుకొందురు. అతఁ డొకానొకపుడు పోలీసుపని చేసెనుగాని ఇపు డెల్లపుడును జపమాలత్రిప్పుచు నా బాటమీఁదఁ గూరుచుండును.

ఒకనాఁడు చీఁకటులు పడినపిదప వాల్ జీన్ ఒంటరిగా ఆదారిని బోవుచుండెను. బిచ్చగాఁడు యథాస్థానమునఁ గూరుచుండి యుండెను. అతఁడు వాల్ జీన్ను జూచి దివ్వె పైకెత్తి చేయిచాఁపెను. వానిచేతిలో డబ్బు వేయఁబోయి వాల్ జీన్ ఆ వెలుఁగున వాని మోముఁజూచెను. వాఁడును వాల్ జీన్ మోమును జూచెను. వాల్ జీన్ పెద్దపులిని జూచిన మేఁకపిల్లవలె గజగజ లాడెను. అది తా నెన్నఁడో చూచిన మొగము! చీఁటిలో పులి! ముందుల కేఁగరాదు, వెనుకకు రారాదు. మఱి నిలువనురాదు.

వాల్‌జీన్‌కు గాలి యాఁగెను. చూపు నిలిచెను. భిక్షుకుఁడు తానచట లేనట్టులే తల వంచుకొని, పెండ్లి కూఁతువలెఁ గూరుచుండెను. ఇఁక బ్రతుకఁదలఁచినచో మఱి మాటాడక పాఱిపోవుటయే పని యని వాల్‌జీన్‌కుఁ దోఁచెను. జోగిలో మాఱుపేమియు లేదు. దైనందిన మతఁ డెట్టు లడుగునో, యెట్టులు చూచునో యట్టులనే యడిగెను; అట్టులనే చూచెను. కావున—'నా కేమయిన వెఱ్ఱియా? అతఁ డెవఁడో యితఁ డెవఁడో' అని వాల్‌జీన్ అనుకొనెను.

ఆనాఁ డతఁడు మఱి తిరుగాడఁ బోవక యింటికి మరలెను. 'ఈ మొగము జేవరు మొగమువలెనే యున్నది. వలెనే యేమి? అచ్చు జేవరు మొగమే!' అని మరల ననుకొని యట్టుపైని నా యాలోచనమును నిగ్రహించెను. తిరిపెగాఁడు దీనముగాఁ జూచినను వానితో నొకమాటయేని చెప్పకయుఁ, దిరిపెము నిడకయుఁ దాను దిరిగివచ్చినందులకు అతనికిఁ జింత కలిగెను.

మఱునాఁడు కూడ బిచ్చగాఁ డక్కడనే యట్లే కూరుచుండెను. వాల్‌జీన్ వాని యెదుటికేఁగి, "అయ్యా! ఏమి వార్తలు? ఆరోగ్యముగ నుంటిరా?" అని ముచ్చటించుచు నతని చేతిలో నొక ఫ్రాంకు నిడెను. అతఁ డా ఫ్రాంకును దీసికొని కృతజ్ఞతతోఁ దలయెత్తి, "పరమేశ్వరుఁడు మీకు మేలు కలిగించుఁగాక" యనెను. ఆమాటలు విని వాల్‌జీన్ ముందులకు సాగిపోయి "ఇతఁడు తప్పక జేవరే, తప్పక జేవరే" అని యనుకొనెను. కొంతసేపటికిఁ దిరిగి వచ్చుచు మరల నతనినిఁ జూచి "అబ్బె, ఇతఁడు జేవరు

కాఁడు. వెఱ్ఱియనిన మఱియేమిటి? నాకు చూపులో శక్తి యుడిగెనో, లేక బుఱ్ఱ తిరిగెనో!'' యనుకొని అతఁడా సంగతి మఱచిపోయెను.

కొన్నాళ్లు గతించిన తరువాత నొకనాఁటి రేయి ఎనిమిదిగంటలవేళ వాల్‌జీన్ కోజెత్తుకు పాఠము చెప్పుచుండెను. అపుడు ప్రహరి తలుపులు తెఱచినటులును, మరల మూసినటులును చప్పుడాయెను.

అది వాల్‌జీన్‌కు ఉద్వేగము కలిగించెను. తానును, దాసియుఁ దక్క నచట నింకొకరెవరును కాఁపుర ముండుట లేదు. ప్రొద్దు గ్రుంకినచోఁ చముఱుచేటని దాసి వెలుతురుండఁగనే తిని నిద్రించును. కావున నిపుడీ వచ్చినవా రెవ రని అతనికి సందియము కలిగెను. అపుడతఁడు కోజెత్తు నూరకుండఁబెట్టి యాలకింపఁ దొడఁగెను. 'ఏదేని పనిమీఁద దాసియే వెలుపలికి వెళ్ళివచ్చి తలుపులు మూసెనేమో' యని యొకసారి యనుకొనెను. పాదరక్షల చప్పుడెక్కువగా నుండెను. ముసలిదాని పాదరక్షలుగూడ నెక్కువ చప్పుడు చేయును. 'ఐనను పరిశీలించినచోఁ దప్పేమి?' అని తలఁచి యతఁడు దీపమును ఫూ యని యూఁదెను. కోజెత్తును పడుకొనుమని యాదేశించెను. ఇంతలో నాచప్పుడు తమ గుమ్మము ముందులకే వచ్చి యాఁగెను. వాల్‌జీన్ ఊపిరి బిగఁబట్టి చెవులు దోరబెట్టెను. ఎంతసేపటులున్నను మఱి యలికిడి వినఁబడలేదు. తలుపుసందునుండియొక చిన్న వెలుఁగు దుష్టగ్రహమువలె నతనికిఁ గానిపించెను. కొంచెము సేపటికదియు నాఱిపోయెను. ఆ వచ్చినవాఁడు పాదరక్షలు విడిచి

వచ్చెనో లేక వెళ్ళిపోయెనో, కాని మఱి చప్పుడు లేదు.

వాల్ జీన్ కారేయి కనుకు రాలేదు. మఱునాఁటి ప్రొద్దున ప్రక్కగది తలుపుచప్పుడువలన నతఁడు లేచెను. అది తాను రాత్రి విన్న పాదరక్షల చప్పుడే. అతఁడు వెంటనే తలుపుసందులో కన్నువెట్టి చూచెను. ఏమియుఁ గానరాలేదు. ఆ ధ్వని గుమ్మముమునుండి కొంచెము పెడగాఁబోయి మేడమెట్లమీఁదుగా వినఁబడఁజొచ్చెను. మెట్లెక్కుచున్న వాని మొగ మప్పుడు కనఁబడెను. అది జేవరు మొగమువలె నుండెను. చేతిలో నొక లాటికఱ్ఱ. వాల్ జీన్ కు తలుపుతీసి చూడవలె నని యనిపించెనుగాని యందులకు సాహసము చాలకపోయెను.

దాసి యేడుగంటలవేళ ఇంటిని శుభ్రపఱచుటకు వచ్చెను. వాల్ జీన్ దానిని వక్రముగాఁ జూచెనుగాని యేమియు నడుగలేదు. అది మామూలుగనే తనపని చేసి కొనిపోవుచుండెను. కొంతసేపయినపిదప నది వాల్ జీన్ ను జూచి——"రాత్రి యెవరో వచ్చినట్లుండెను, మీరు వినలేదా?" అని యడిగెను.

"వింటిని. ఆ వచ్చినవా రెవరు?"

"నిన్న నొక క్రొత్తవాఁ డిచటికి అదవకాఁపురము నకు వచ్చెను. అది వానిచప్పుడు."

"వారిపేరు?"

"సరిగా గుఱుతులేదు. డ్యూమన్ అనియో, డోమన్ అనియో చెప్పెను."

"అతని కేమి పని?"

దాసి వాల్‌జీన్‌ను జూచి, "మీవలెనే వడ్డీ పెట్టుకొని జీవనము చేయును" అని యనెను. అది పుల్ల విఱుపు మాటయో, నిక్కపుమాటయో కాని వాల్‌జీన్‌కు మాత్ర మింక నక్కడ నొక నిమిషమేని యుండరాదని తోఁచెను.

దాసి పని ముగించుకొని వెళ్లఁగనే యతఁడు ప్రయాణ సన్నాహముమీఁద నుండెను. ప్రొద్దు పడమర తిరుగఁగనే యతఁడు నోట్లన్నియు జేబులోఁ బెట్టుకొనెను. తనకుఁ గావలసిన సామగ్రిమాత్రము తీసికొనెను. ఒకటి రెండు మాఱులు రోడ్డుమీఁది కేఁగి పరికించి—'ఈదారి యొకటి యున్నదనియే లోకుల కెఱుక లేదు' అని యనుకొని యతఁడు మరల నింటిలోని కేఁగి—"మన కిఁక ఋణము తీఱినది. రా, పోదము" అని కోజెత్తుతో ననెను. ఎఱిఁగిన పిల్ల కావున కోజెత్తు మఱి మాటాడక వాల్‌జీన్ చేయి పుచ్చు కొనెను. అంతట వారు రెండుమూఁడు రస్తాలు దాఁటిపోయిరి. ఎవరయినను వెనుకనుండి తమ్ముఁ గనిపట్టుచుందు రేమో యని వారీసందునుండియు నాగొందినుండియుఁ జనఁదొడఁగిరి. చంద్రుఁ డుదయించెను. మబ్బులు లేవు. పండువెన్నెల ఇంటినీడలలో వారు నడచిపోవుచుండిరి. ఇటులు దొంగల, చందముగాఁ బోవుటకుఁ గారణమేమో కోజె త్తెఱుఁగదు. ఇది తనకును, తనతండ్రికిని ఏదో యాపదయని మాత్ర మాబాలిక గ్రహించెను.

పదొకండుగంట లాయెను. వారలు పోవుచుండఁగా నెట్టెదుట పోలీసుస్టేషన్ ! వాల్‌జీన్ వెనుదిరిగి చూచెను. ముందు జూచెను. ఇటు లెడతెగక చూచుకొనుచుఁ బోవు

చుండఁగా మూఁగురు మనుష్యులు తమదెసకే వచ్చుచున్నటు లతఁడు గమనించెను. వారు తన్ను వెన్నాడుచున్నారని అపు డతనికి తేటతెల్లముగాఁ దెలిసివచ్చెను. ఆ వచ్చు చున్నటు లున్నవా రందఱును స్టేషనులోనికిఁ బోక వారిలో నొకఁడుమాత్రమే పోవుటయు, స్టేషనులోనుండి వచ్చి యిం కొకఁడు వారిలోఁ గలియుటయు, మరల వారు మూఁగురును త మ్మనుసరించుచు వచ్చుచుండుటయుఁ గనఁబడుచుండుట వలన నతని సందియము మఱియు దృఢమాయెను. అతఁడు వెంటనే దీపములులేని యొకసందునఁబడి పిదప నేఁడెనిమిది గొందులు తిరిగి క్రీడావనములుగల యొకప్రదేశము చేరెను. అచట నొకపరి వెనుదిరిగి చూచెను. పండువెన్నెలలో వారందఱు నతనికిఁ జక్కగాఁ గనఁబడిరి.

ఇపుడు వారు నలుగురు. నలుగుర చేతులలోను లాటి కఱ్ఱలు. అందఱ నెత్తిమీఁదను టోపీలు. వారి కవళికలవలన నందఱకును భయ ముద్రేకించును. అందును ఇట్టి నడిరేయి పోలీసులు కొందఱు కాఁపువేసి తిరుగుచున్నా రనిన నెవరి మొగములలో భయసంచారము కలుగకుండును?

వారు నలువురు నా తోఁటనడుమ నిలువఁబడి వాల్జీక్ ఎటుపోవుచుండెనో కన్నులు పొడుచుకొని చూచుచుండిరి. వారు తమలో నెవ రెవ రేమేమి చేయవలయునో యాలో చించుకొనుచుండిరి. వారినాయకుఁడు వాల్జీక్ పోవుచున్న దిక్కును తర్జనితో నిర్దేశించెను. మఱియొకఁడు దానికి విప రీతమగు దిక్కును నిర్దేశించెను. వారు మెలమెలగా తమలోఁ దా మాలోచించుకొనిన తరువాత నిరువు రొక దిక్కగను,

మఱియిరువురు దాని కెదురుదిక్కుగను బయలుదేరిరి.

అపుడు వెన్నెల పుచ్చపువ్వు పూచినటు లుండెను. వాల్జీనుకు ఆ వెన్నెలలో పోలీసుపెద్ద చక్కఁగా కానిపించెను. అతఁడు మూఁడు మూర్తుల జేవర్! అతని పరమశత్రువు జేవర్! వాల్జీన్ సందేహము తీఱిపోయెను. ఏమిచేయుదమా యని పోలీసు లాలోచించుచుఁ గూరుచున్నపుడు దొరకిన విలంబమున వాల్జీన్ తా నేమిచేయవలయునో నిశ్చయించుకొనెను. అంతట కోజెత్తును గట్టిగాఁబట్టుకొని యొక సందు దూఱెను. ఆ పిల్ల అతనితో నడవఁజాలకపోయెను. అంత వాల్జీన్ దాని నెత్తుకొనెను. ఆ సందున జనసంచారము లేదు. వెన్నెలకావున దివియలు లేవు. అతఁడు వడిగా నడచెను. ఆ సందతని నొక నదియొడ్డు చేర్చెను. దానిమీఁద నొక వంతెన కలదు. జనసంచారము లేదు. భాగ్యవశమున నొకబండి దానిమీఁది కెక్కుచుండెను. అతఁడు దానిని చాటుచేసికొని వంతెనమీఁద నడచిపోయెను. ఒత్తిడివలన కోజెత్తు కాళ్లు నలుగుచుండెను. కాన నతఁడు దాని నట దింపెను. కోజెత్తు మరల నతని చే యందుకొనెను. అతఁడు వడివడిగా నడువఁదొడఁగెను.

వంతెన దిగినపడపడి అతఁడు డాచేతి మలుపుగాఁ దిరిగిన యొకరస్తా పట్టుకొనెను. కొంచెము దవ్వుకుఁగనే యొక శూన్యప్రదేశము కనఁబడెను. అతఁ డచట నిలిచి వెనుదిరిగి చూచెను. ఎవరును లేరు. కాని అతనికి భయము పోలేదు. జేవరు లంబాడీదయ్యమని యతనికిఁ దెలియును.

ఇది యడుగులలో నొకసందు కనఁబడెను. ఆ సందునఁ

బడి పోఁకలఁచి యతఁడు దానిమొగన నిలువఁబడి వెనుదిరిగి చూచెను. కొన్ని నీడలు కనఁబడెను. అవి వారివే. అప్పటికి వా రందఱు నా వంతెనమీఁదికి వచ్చిరి. వారు తన్నందు కొనులోపుగా ఆ సందులో నెచ్చటనో యొకచటఁ దల దాఁచుకొనవచ్చునని వాల్జీన్ ఊహించెను. కాని దైవ మతనికి కలసిరాలేదు. ఆ సందు గ్రుడ్డిసందు. దాని చివర నుండి పై కెచటికిని దారి లేదని అతనికిఁ దెలియదు. సందు చివరకుఁ బోవఁగనే తాటియెత్తున నొక యిటుకగోడ అడ్డ ముగా నుండెను. ఏ మాత్రి మాలస్యమైనను వారి కందక తప్పదు. వెనుకకు వచ్చినను పట్టుపడక తప్పదు. అతఁ డెడము వైపు రస్తా చూచెను. చివర నొక నీడ. పోలీసువాఁ డొకఁ డచటఁ గాచియుండెను. వెనుకనుండి యే డెనమండ్రు భటు లతో జేవరు వచ్చుచుండెను. ఆ సందడి యతనికి వినఁబడు చుండెను. వా రచటికి వచ్చుట కొక పావుగంట పట్టును.

ఇఁక నతని కాగోడ దాఁటుటయే శరణ్యము. అతఁడు తులోఁ జెఱసాలనుండి పలుమాఱు తప్పించుకొనిపోవుట కెన్నియో విద్యలు నేర్చెను. ఎంతయెత్తయినను సరే, నిచ్చె నతోఁ బనిలేక, గోడల కోణము నిఱుప్రక్కల బుజముల తోడను, మోకాళ్లతోడను నొక్కిపట్టుకొని వాని బలమున నవలీలగాఁ బయికెక్కిపోవుట యావిద్యలలో నొకటి. అతఁ డా విద్యాబలమున నాఱవ అంతస్తుమీఁదికయినను నెగఁబ్రాఁకి పోఁగలఁడు.

తా నొక్కఁడే యైనచోఁ బోవఁగలఁడుకాని కోజెత్తు నెటు లెత్తుకొని పోవఁగలఁడు? అతనికొక త్రాడు కావల

యును. వానికిఁ గనుక రాజ్యమేయున్నచో నిపుడొక త్రాటికి దాని నిచ్చివేయఁగలఁడు!

అతనికి ధైర్యము పోయెను. దీనమైన యతని చూపొక లాంతరు స్తంభముమీఁదఁ బడెను. ఆకాలమున లాంతరులు క్రిందికి దింపుటకును, బయికి లాగుటకును త్రాళ్లు వాడుకలో నుండెను. అతఁడు గభాలున నా త్రాడు కోసికొని వచ్చెను. ఆరేయి దీపములు వెలిఁగింపరు గాన దాని యావశ్యకత యెవరికి నుండదు. అంతట నతఁడా త్రాటిని కోజెత్తు బుజముల వెనుకగాఁ బోనిచ్చి పైకిఁ జేదుకొనుటకు వీలుగాఁ గట్టెను.

ఆసమయము, నాప్రదేశము, నాచీఁకటియు, నాతని తొట్రుపాటును నివియన్నియు కోజెత్తుకు భయము కలిగించుచుండెను. వెనుకనుండి యెవరో వచ్చుచున్న చప్పుడుగూడ నంతకంతకు సమీపించుచుండెను. "నాయనా! నాకు దిగులుగా నున్నది. ఎవరో వచ్చువా"రని కోజె తడిగెను.

"మాటలాడకు! తెనార్డీర్ భార్య"అని వాల్జీన నెను.

కోజెత్తు గడగడలాడిపోయెను. అతఁడంత నా త్రాటి కొనను నోటఁ గఱచుకొని గోడమూలకుఁ జని యినుపనిచ్చెన నెక్కినటులా పదునెనిమిది యడుగుల యెత్తు గోడమీఁది కెక్కిపోయెను. పిదప 'గోడకడకు ర'మ్మని మెల్లఁగా బలికి కోజెత్తటులు రాఁగాఁ బయికి లాగుకొని యాత్రాటిఁ యాధారముననే యాబిడ్డ నావలికి దింపెను. కొంచెము దవ్వున గోడ నానుకొని యొకచెట్టుండెను. అతఁడు దాని కడకుఁ బ్రాఁకిపోయి యాచెట్టుమీఁదనుండి క్రిందికి దిగెను.

అప్పటికి జేవ రాసందులోనికి వచ్చి—"ఈ సందు గాలింపుఁడు. దీని కావల దారి లేదు. ఈవలి రస్తాను వారు వెతకుదురు" అని యిరువురు పోలీసులకుఁ జెప్పెను. అతని యనుయాయు లాసందులోనికి వచ్చి చూచువఱకు అది యంత యు శూన్యముగా నుండెను. ఆగోడ దుమికి యెవరు నావలఁ బడఁజాలరు. దొంగల సంగతు లెంత యెఱిఁగియున్నను జేవరు వాల్జీన్ ఆగోడ దాఁటిపోఁగలఁడని అనుమానింపలేదు.

పోలీసు లాసందంతయు వెతకినదే మరల వెతకు చుండఁగా జీన్ వాల్జీన్ లోపలఁ గలయఁజూచెను. అదొక పెద్దతోఁట. దానికి సరియగు పోషణము లేదు. అచటనచట గ్రచ్చపొదలు, అవురుదుబ్బులు. అటనటఁ బూలమొక్కలు. ఆడనాడఁ గూరమళ్లు. దాపుల కప్పులేని యిండ్లగోడలు. డవులఁ గొన్ని మేలింట్లు. దాపులనే యొక పాడిల్లు కలదు. కప్పుచెడిన యాపాడి లైన్ని యేండ్ల నాఁటిదో తెలిసికొన నయితి కాదు. ఇపు డది ప్రకృతి పరియాచకమున భిక్షు కునివలె నిలువఁబడి యున్నది. ఆగోడలు నడుమ నడుమ విచ్చెను. వానిలోఁ గొన్ని చెట్లు మొలిచెను. అందువలన నాయింట నెవరును కాఁపుర ముండుట లేదని తెలియుచునే యుండెను. కావున వాల్జీన్ కోజెత్తు నెత్తుకొని గోడల నడుమకుఁ దీసికొనిపోయి యచటఁ బరుండఁబెట్టెను.

పుండువంటి చలి యపుడు గజగజ లాడించెను. కోజె త్తాచలికిఁ దాళలేక వాల్జీన్ను కోఁతిపిల్లవలె పట్టుకొని పరుండెను. చిన్నప్పటినుండియు దాస్యమున బ్రతికిన దగుట వలనఁ గష్టములనోర్చు టా బాలిక కుగ్గుతోఁ బెట్టినది.

కావున నోరు తెఱచి యేమియు ననలేదు. అప్పటికిని గోడ యావల పోలీసువారి యార్భాట మడఁగక వినిపించుచునే యుండెను. కానఁ దమ యవస్థయు నాపిల్ల తెల్లముగాఁ దెలిసి కొనఁగలిగెను. కానఁ జేసి చాంచల్యము ప్రకటించి విపత్తును పిలిచి తెచ్చుకొనలేదు.

కొంతసేపటికి గోడయావల పోలీసువారి పాదరక్షల ప్రచండధ్వను లాఁగెను. తోఁటలోపలినుండి విపత్తు రాఁగల దను అనుమానించెను. కావున వాల్జీన్ 'అమ్మా!' యని పిలిచెనుఁ ప్రత్యుత్తరము రామి నతఁడా బాలికను తాఁకి చూచెను. కాలుసేతులు మంచుకంటెఁ జల్లగ నుండెను. అతఁడు త్రొక్కులాటపడెను.

అప్పుడు మూకమగు ప్రకృతిని ముఖరిత మొనరించుచు భగవద్గానము వినఁబడెను. మాట వినరాదుగాని పాట దివ్యముగా వినవచ్చుచుండెను. కిన్నరీకంఠమునుండి వెలువడు చున్న యాప్రార్థనాగీతి యాతని హృదయమును ద్రవింపఁ జేసెను. దవ్వుదవ్వుల నున్న యా మేలింటినుండి యాధ్వని వెలువడుచున్నటులు తెలిసెను. దానవుఁ డంతర్ధానము చేసిన పిదప దైవము కానఁబడినటు లతఁడు సంతసించి "ఓరీ! నీ కిఁక భయము లేదు" అని యిరుమాఱు లనుకొనెను. అతఁడు వెంటనే మోఁకరించి ధ్యానము చేయఁదొడఁగెను. అతనినిఁ జూచి కోజెత్తుకూడ చలికి వడవడ వడఁకుచున్నను మోఁకరిల్లఁబడెను. ప్రార్థన చేసినయెడల భగవంతుఁడు తమభయమును బాఱఁద్రోలఁగలఁడని యా బిడ్డ నమ్మకము.

గాన మాఁగెను. ఎంతసేపది ప్రవర్తించెనో వాల్

జీన్ ఎఱుఁగఁడు. ఆనంద మెంతసేపున్నను ఒక నిముష ములో ఐపోయినటు లనిపించును. దుఃఖము కొలఁదికాల మున్నను చాలఁ గాల మనుభూత మయినటులు తోఁచును.

ఎక్కడను చప్పుడు లేదుకాని చలి యెక్కుడగుటచే కోజెత్తు కాలుసేతులు కొంకరలువోయెను. ఆ బాలిక తనను ఆనుకొని కనులు మూసికొనుటచే నిదురపోయి యుండుననుకొని "నిద్ర వచ్చుచున్నదా తల్లీ?" అని అడిగెను.

"లేదు. చలి పెట్టుచున్నది నాయనా!"

వాల్‌జీన్ తన కోటుతీసి కోజెత్తుకు తొడిగి—"ఇప్పుడు తగ్గినదా?" అని అడిగెను.

"తగ్గుచున్నది."

అప్పుడు దాపున గంటలమ్రోఁత యొకటి వినఁబడఁ దొడఁగెను. తోఁట లోపలితట్టునుండియే యా మ్రోఁత మెలమెలగా వచ్చుచున్నటు లుండెను. మ్రోఁతదెసఁ జెవి యొగ్గఁగా నెవరో యొకరు వచ్చుచు నేలమీఁద నేమేమో చూచుచు నున్నయటులు వాల్‌జీన్‌కుఁ గానిపించెను.

"కష్టములు నన్ను వదిలిపోఁజాలకున్నటు లున్నవి. మానవులమీఁద విశ్వాసము మరల సన్నగిలుచున్నది. ఇతఁడు నన్నుఁ జూడఁగనే 'దొంగ దొంగ' యని కేకలు పెట్టవచ్చును. పోలీసువారువచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొనవచ్చును. ఓయి దేవుఁడా! ఈ కోజెత్తుగతి యేమగును?" అని యతఁ డా బాలికను జూచెను. దాని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసము లలో పటుత్వము లేదు. మేన వేఁడి లేదు. నెగడి వేయనిచో నిఁక బ్రతుకదు. కావున వాల్‌జీన్ గబాలున నా మను

మ్యునికడకు వెళ్లి "ఇవిగో నీకు నూరు ఫ్రాంకులు బహుమానము" అని చేయి చాచెను.

"అమ్మో, నూరు ఫ్రాంకులే!"

"ఔను! నూరు ఫ్రాంకులు. నాకును, నా బిడ్డకును శయనించుట కవకాశము కలుగఁజేయవలయును."

ఈ మాటలు విని ఆ మనుష్యుఁడు సమీపించి చూచి "చుక్క తెగి పడ్డట్లు తారా మసిరియోఁ మూడు లేనా?" అని యనెను. వాల్‌జీన్ కొంచెము సంచలించెను.

"అయ్యా! తమ రెట్లు లిచటికి రాఁగలిగితిరి? ఆకాశమునుండి ఊడి పడితిరా? మీ రెప్పుడో యొకప్పుడిచటికి రాఁగలరని అనుకొనుచునే యుంటిని. మీ రిట్లుంటిరేమి? కోటు లేదు, టోపిలేదు. కోయిల వన్నెయు కొక్కెర వంకరయుఁ జెందితిరేల? నేను మిమ్ముల లోఁగడ నెఱిఁగియుండనియెడల భయపడిపోయియుందును. అది యటుండె. తమ రెటనుండి వచ్చితిరి?"

"అయ్యా! తా మెవరు? ఈ యిల్లెవరిది?"

"మఱచితిరా? మీరే నన్నిటఁ జొఱఁబెట్టితిరి."

"నాకు గుఱుతులేదు. నన్నెట్టులు గుఱుతుపట్టితిరి?"

"మీరు నాకు ప్రాణదానము చేసితిరి."

అప్పుడు మబ్బు తొలఁగి చంద్రుఁడు ప్రకాశించెను. వాల్‌జీన్ చూచి 'ఫోశెల్వాన్!" అనెను.

"చిత్తము. నన్ను తమరీ 'కాన్వెంటు' లో తోఁటమాలిగాఁ బంపితిరి. ఇచటి 'నన్‌లు' (Nuns) మగపురుగును జూడరు. దాన నాకాలి కొకగంట, నా చప్పుడు

విని వారు వైతొలఁగుదురు. ఇపుడు మంచు కురియుటచే కూరలును, ముల్లంగిదుంపలును చెడిపోయెనేమోయని చూడవచ్చితి.''

''ఫోశెల్వాన్! వెనుక నీ ప్రాణములు నేను కాచితిని. ఇపుడు నీకు వంతువచ్చినది.''

''ఇంతకంటెనా? నా యదృష్టము పండినది. నేనేమి చేయవలయునో చెప్పుటమాత్రము మీ వంతు.''

''మీకు విడిగా గది యున్నదా?''

''ఆ. మూఁడు గదులున్నవి. కాని ప్రాఁతకొంప. చాలఁ జాటుగా నుండును. అట కెవరును రారు. తమబోటి వారి కది పనికిరాదు.''

''అదియే ప్రకృతావస్థకు పనికివచ్చు'' నని ప్రకృత విషయ మంతయు వాల్‌జీన్ ఫోశెల్వాన్‌కు చెప్పివయిచెను. అతఁడు మఱిమాటాడక నెగడివేసి ఒక యరగంటలో కోజెత్తుకు వెష్టకలిగించెను. అంతట వారా బిడ్డతో ఫోశెల్వాన్ ఉన్న గదులలోనికిఁ జనిరి. కోజెత్తొకపఱుపుమీఁద నిదిరించెను. ఫోశెల్వాన్, వాల్‌జీనును ఇంత యెండుగడ్డి పఱచుకొని దానిమీఁదఁ బరుండిరి. వారిరువురును లోలోపల నేమేమో యూహ లల్లుకొనుచుండిరి. వారికి నిదుర పట్టలేదు.

వాల్‌జీన్ ఇట్లనుకొనెను; ''ఇచట ఫోశెల్వానుకుఁ దక్క నింకొకరికిఁ బ్రవేశము లేదు. నాకిచట నునికి దొరకినచో బ్రతికిపోదును. పోలీసు లిందుఁజొరరు. కాని నా కెటులు వీలుకలుగును?''

ఫోశెల్వాన్ ఇటులనుకొనెను—"నే నిటకు వచ్చిన నాఁటనుండి నేఁటివఱకును మసియోన్ మాదలేను ముచ్చట వినలేదు. వీరి కేమి చిక్కులు వచ్చెనో తెలియ లేదు. ఇప్పుడందఱును రాజ్యవిప్లవమును తీసికొనిరాఁ దలఁచుచున్నారు. వీరుగూడ నా విప్లవమునఁ జేరియుండరుకద! పైఁగా ఈయన కొకకూఁతురు! కూఁతునో లేక మనుమరాలో? ఈ మాట లోఁగడ విననేలేదు. అగుఁగాక, నాకు ప్రాణాపాయము వచ్చినపుడు వీరింత యాలోచించుకొనిరా? నేనుమాత్రము వీరి కాపద వచ్చినపు డేల వెనుకముందాడవలయును?"

ప్రభాత మాయెను. కాన్వెంటునుండి గంటల చప్పుడు వినఁబడఁగా వాల్ జీన్ ఈగంట లెందుకు కొట్టుచున్నారని ఫోశెల్వాను నడిగెను.

నన్ లలో నొక తెకు జబ్బుగా నున్నదనియు, నామె చనిపోయి యుండు ననియు ఫోశెల్వాన్ చెప్పెను.

మఱియొక తీరుగా గంటలు మ్రోఁగఁదొడఁగెను. "ఈ గంటలు నన్ లందఱకును పిలుపు. వా రిపు డందఱును గలిసి ఆలోచింతురు కాఁబోలు" నని ఫోశెల్వాన్ అనెను.

"నాగతి యేమి? నే నిఁక నిట నుండుటకు వలను పడదా?" అని వాల్ జీన్ అనెను జత్తులసూరి ఫోశెల్వాన్— "అయ్యా! మీ రొకతూరి బయటఁబడినచో మరల మిమ్ము లోపలికి రావించుట కుపాయము పన్నఁగలను. మీరు లోపలి కెటులు రాఁగలిగితిరో దయయుంచి చెప్పితిరి కారు. స్వర్గమునుండి దిగివచ్చితిరని నేను సరిపెట్టుకొందును గాని యీ నన్ లో పంకేమాంత్రము! సింహద్వారమునుండి యే

యింట కెవరికేని ప్రవేశము. ఇంకొకదారి సింహస్వప్నము. పిల్లదానికి పరవాలేదు. పండ్లబండిలోఁ బఱుండఁబెట్టి గడ్డి కప్పి బయటికిఁ దీసికొనిపోఁగలను. నా తమ్ముని కూఁతురని చెప్పి మరల లోనికిఁ దీసికొని రాఁగలను. తమ కిష్టమగునేని ఈ కాన్వెంటులోఁ జేర్పింపఁగలను. కాని తనుమాట..." అని అనుచుండఁగా మరల మూఁడుగంటలు వడివడిగా మ్రోఁగెను. ఆ గంటలు ఫోశెల్వాన్‌కు పిలుపు!

"అయ్యా! నే నిఁకఁ బోవలెను" అని ఫోశెల్వాన్ కాలిగంట మొరయుచుండఁగా కుంటుకొనుచుఁ బోయెను.

'ప్రయొరెస్' (Prioress) తనకొఱకు నిరీక్షించుచుండఁగా ఫోశెల్వాన్ పోయి వందనముచేసెను. ఆమె అతనినిఁ జూచి—"ఇంతకుముందే యొక నన్ చనిపోయెను. ఇచటఁ జనిపోయిన నన్‌లను ఈచర్చి ప్రక్కనున్న నేల కొట్లలోఁ బాఁతిపెట్టుట యిక్కడి యాచారము. కాని యిపు డేలినవారు ఈ యాచారమును నిరాకరించిరి. కావున వారి కన్నుగప్పి యామె నిచటనే పాఁతిపెట్టవలయునని నా కోరిక. నేలకొట్టుమీఁది ఱాతిబండను నే నొక్కతె నెత్తఁ జాలను. మఱియు సర్కారువారి బండిమీఁద ఉత్తశవపేటికను బంపవలయును. ఇదియు నాచేతఁగాని పని. ఇందు నీసాయము నాకుఁ గావలయును" అని యనెను.

ఫోశెల్వాన్ అంగీకరించుచు—"ఉత్తశవపేటిక బలువుండదు. మనము సులువుగా పట్టుపడిపోవుదుము. కావున దాన మట్టి పోయవలయును" అని యనెను.

"భేష్! మంచి ఉపాయము. నీకిది తోఁచినందులకు

వందనములు చెప్పవలెను. ఈ సంగతులు గుప్తముగా నుంపవేడుచున్నాను'' అని ఆమె యనఁగా నతఁడతి వినయముగా—''అమ్మా! నాకొక మనవి. నాకొక తమ్ముఁడున్నాఁడు. అతని కొకకూఁతురు కలదు. అతఁడు బలిష్ఠుఁడు, కర్మిష్ఠుఁడు, అచంచలుఁడు. నాయింటిలో నత నికిఁ గూడఁ దావు చేయవలయును. అతఁడు కూడ నున్నచో తోఁటలో నెంతపని తేలునో చూచుకొందురుగాక''అనెను.

''సరియె. ఆపిల్ల మాట?''

''ఆపిల్లను తమ కాన్వెంట్ పాఠశాలలోఁ జేర్చు కొనిన నాతమ్ముఁ డెంతయో సంతసించును.''

''అటులగునేని రేపకడ నీతమ్ముని నాకడకుఁ బంపుము. తప్పక చేర్చుకొందును.''

ఈప్రసంగము ముగిసినపిదప ఫోశెల్వాన్ వెను దిరిగి వచ్చి వాల్‌జీన్ కీసంగతి యంతయుఁ జెప్పి ''మీరిటనుండి పోవుట యెటులు? మీరువచ్చిన దారిని బోలేరా?'' అని యడిగెను. ఆగ్రుడ్డిసందు రస్తామీఁద పోలీసుల కావుండి తీరునని వాల్‌జీన్‌కు భయము కావున ''అది అసంభవము'' అని కొంత సే పాఁగి ''శవపేటికలో మన్ను పోసినయెడల నెత్తుటలోను దింపుటలోను జరజర జఱుగును'' అని అనెను.

''అగును. నాకు వేఱు ఉపాయము తోఁచలేదు. మీ కేమయినను తోఁచెనా?''

''ఆఁ. వారు శవపేటికలో నన్నుఁ గొంపోదురుగాక.''

ఘోరమగు నీయుపాయమును విని ఫోశెల్వాన్ 'మాదలేనుకు పిచ్చియెత్తలేదుగద' అని యనుకొనెను.

కాని కొంచె మాలోచింపఁగా నీయుపాయము మంచిదే యని తోఁచెను. అటుతరువాత నీయుపాయము నెటులు నెఱవేర్పవలయునో వారిరువురును గలిసి యాలోచించిరి. వారి యాలోచన యిది. వాల్‌జీన్ ఆరాత్రి ఫోశెల్వాన్ చాటున కాన్వెంటులోనికిఁ బోవలయును. శవపేటిక యున్న గదికి ప్రక్కగా నొక చిన్నగది కలదు. వాల్‌జీన్ అందు దూఱి ఆరేయి గడపి తెలవాఱకముందే శవపేటికలో ప్రవేశించవలయును. ఫోశెల్వాన్ శవపేటికకు రెండురంధ్రములు చేయవలయును. మూఁత వదులువదులుగా నమర్పవలయును. శ్మశానమునఁ బ్రార్థన జరిగినపిదప శవపేటికపై మట్టిపోయువానిని ఫోశెల్వాన్ పానశాలకుఁ గొనిపోవలెను. అచట తిక్కపుట్టునటులు వానిచేఁ ద్రావింపవలెను. అపుడు "నీబదులు నేను మట్టిపోయుదు" నని చెప్పి ఫోశెల్వాన్ ఆ మట్టిపోయువాని నింటికిఁబంపి తాను మరల శ్మశానమున కరిగి పెట్టెనుండి వాల్‌జీన్‌ను పైకిఁ దీయవలయును.

ఈ యుపాయము వినుటకు సొంపుగనే యున్నదికాని చాల నపాయములతోఁ గూడియున్నది. అటు లయ్యును శ్మశానాంతమువఱకు బాగుగనే వ్యాపారము జఱిగిపోయెను. శవపేటికను గోఁత దింపిరి. పురోహితుఁడు ప్రార్థన ముగించెను. ఫోశెల్వాన్ యును మట్టిపోయువాఁడునుగాక తక్కిన వారందఱు వెళ్ళిపోయిరి. ఈ మట్టిపోయ వచ్చినవాఁ డొక క్రొత్తవాఁడు. ఐనను ఫోశెల్వాన్ భయపడలేదు. అతఁడు తనతో త్రాగుటకు వచ్చునను కొనెను. కాని వాఁ డందుల కొడఁబడక పాఱెఁడుమట్టి నాపెట్టెమీఁదఁ బోసెను.

ఈ ప్రసంగమంతయు వాల్‌జీన్‌కు వినఁబడుచునే యుండెను. ఇఁకఁ దనకు బలవన్మరణము తప్ప దనుకొనెను. అతఁడు మూర్ఛిల్లెను. ఫోశెల్వాన్ పని ఐపోయెను.

మట్టిపోయువాఁడు వడివడిగా రెండుమూఁడుపాఱల మన్ను గోతిలోనికి విసరెను. అపు డతని జేబునుండి యొక చీటి విసురుగా వచ్చి ఫోశెల్వాన్ మీఁదఁ బడెను. వెంటనే ఫోశెల్వాన్ కొక యుపాయము తట్టెను. ఫోశెల్వాన్ అతనితో "అయ్యా! చాల జాగయిపోయినది. ఇఁకఁ బది నిమిషములలోఁ దలుపులు మూసివైతురు. మీచీటి ఉన్నదా ?"

"ఆఁ. లేకేమి?" అని అతఁడు జేబులో చేయివెట్టి —"అయ్యో! ఇంటికడ మఱచియుందును. ఇది పోయినచో తొమ్మిది ఫ్రాంకులు దండుగ యిచ్చుకొనవలసి యుండును."

"మంచిపనియే చేసితిరి. వెంటనే పరుగెత్తి దానిని దెచ్చుకొనుఁడు. నే నిచట మీ కొఱకు వేచియుందును. మీరు వచ్చిన పిదప మీకు సాయము చేయుదును లెండు."

"నాపాలిటి దేవుఁడవయ్యా!" అని అతఁడు పరువెత్తెను. వాఁ డటు వెళ్ళఁగనే ఫోశెల్వాన్ గోతిలోనికి వంగి—"మాదలేనూ!" అని పిలిచెను.

ఎక్కడి మాదలేను! మాట లేదు. ఫోశెల్వాన్ గోతిలోనికి మెల్లగా దిగి మన్ను త్రోసివైచి పెట్టెతలుపు తెఱచెను. ప్రాణములేని యా శరీరమును జూచి యతఁడు గడగడ లాడిపోయెను. "ఇంత యాలస్యము జరిగినయెడల నితఁడు చనిపోవునని నే నూహించి యుండవలెను" అని యతఁడు విలపించుచుండఁగా వాల్‌జీన్ కొంచెము కదలి

రెప్ప తెత్తెను. ఫోశెల్వాన్ సంతసమునకు మేర లేక పోయెను. అతఁడు వాల్‌జీన్ వీఁపుక్రింద చేతులు వైచి మెల్లగా పయికెత్తెను. వాల్‌జీన్ కిపుడు గాలి దొరకెను. అతఁడు కోలుకొని వెంటనే లేచి పయికి వచ్చెను. వారిరువురును గలిసి యా గోతిని గబగబ పూడ్చి ద్వారము కడకేఁగి చీటి చూపి శ్మశాన ప్రాకారమునుండి నిర్గమించిరి.

ఫోశెల్వాన్ అచటినుండి మట్టిపోయువాని యింటి కేఁగెను. అతఁ డింకను చీటి కొఱకు కిల్లంతయు గాలించు చుండెను. అది గని ఫోశెల్వాన్—"అయ్యో! మీ యాలస్యము గాంచి నే నా గోయి పూడ్చుచుండఁగా ఈ చీటి దొరకెను. మీ రచటఁ బాఱవైచుకొని యుందురు" అని యాచీటి దీసి యీయఁగా నతఁడు చాల సంతసించెను.

అంతట ఫోశెల్వాన్ కోజెత్తును తాను చెప్పినటులు తీసికొనిపోయి పండ్లమ్ముదాని యింట నుంచెను. వాల్‌జీన్ అచటి కేఁగి యా బాలికను గొనివచ్చి ప్రయొరెస్ (Prioress) చేతిలోఁ బెట్టెను. ఒప్పందల చొప్పున నామె కోజెత్తును కాన్వెంటులోఁ జేర్చుకొని వాల్‌జీన్‌ను ఫోశెల్వాన్ యింట నుండుటకు సెల వొసఁగెను. ఈ రీతిగాఁ గొన్ని యేండ్ల పాటు వాల్‌జీన్ అచట నుండఁగలిగెను.

౭

ఈకథ జఱుగు కాలమున పారిస్‌నగరము చిట్టచివర దరిద్రులు నివసించు నొక ప్రదేశమున పాడుపడిన పెద్దమేడ యొకటి యుండెను. అ దొక ముసలి యామెది.

మేడమీఁద నొక గదిలో మార్ల్విస్ అను యువకుఁ డొకఁ డద్దె కుండెను. మఱియొక గదిలో జోంద్రెత్ కుటుంబ మద్దె కుండెను. జోంద్రెత్ దంపతులును, వారి కూఁతుం డ్రిరువురును, వెరసి నలుగు రాగదిలో నుండిరి. వారికొక కుమారుఁడు కలఁడుగాని వాఁడు తఱచుగా ఊరిమీఁదనే యుండును. ఎపుడయినను చుట్టపుఁ జూపుగా వచ్చి చూచి పోవుచుండును.

ఆమేడలో మిగిలిన భాగము లన్నియు. ఖాలి, మీఁదఁ బడునటు లుండుటఁజేసి యెవరు నం దద్దె కుండరు. మార్ల్విసు దాదా పిరువ దేండ్లవాఁడు. అతఁడు కాలేజిలోఁ జదువుచుండెను. అతని తాత జిల్నరమాన్ చాల ధనికుఁడు. మార్ల్విసు తండ్రి పన్మేర్సీ. అతఁడు ఒకటవ నెపోలియన్ క్రింద పని చేసెను. ఇది జిల్నరమాన్ కిష్టము లేదు. తండ్రి రాజపక్షము. కొడుకు విప్లవ పక్షము. దానఁ జేసి పితాపుత్రులు విరోధు లయిరి. తండ్రి కొడుకు నింటి నుండి వెడల నడచెను. వాటర్లూ యుద్ధక్షేత్రమున పన్మేర్సీ చూపిన పరాక్రమము జగద్విదితము. జిల్నరమాన్ కిదియు నెక్కువ కోపమునకు కారణ మాయెను. తుదకు పన్మేర్సీ కట్టగుడ్డ లేక, తినఁ దిండి లేక మలమల మాఁడిపోవుచున్నను ఆ తండ్రిహృదయము కరఁగ లేదు. ఇట్లు పన్మేర్సీ చనిపోవుచు మార్ల్విసు కొకచీటి యిచ్చెను.

"నాయనా! వాటర్లూ పోరాటమున తెనార్డీరను సైనికుఁ డొకఁడు నాకు గాయము తగులఁగాఁ జూచి మిక్కిలి పరిచర్య చేసెను. నీ కతఁ డెచ్చటనైన గానఁబడిన

యెడల నీచేతనగు సాయము చేయునది.''

ఈ చీటి యంతయు మార్సిసుకు కంఠపాఠము. పుట్టి బుద్ధి యెఱిఁగినది మొదలు మార్సిసు కష్టజీవనము చేయుచుఁ జదివికొనుచుండెను. ఎప్పుడు చదువు ముగియునా, ఎప్పుడు పొట్టపోసికొందునా యని యతఁడు తహతహలాడుచుండెను.

చదు వొకటియే యతని మానసము నాక్రమింపలేదు, ఇప్పుడు వలపొకటి. ఇందుఁగూడ నతఁ డంత యదృష్ట వంతుఁడు కాలేదు. క్రీడోద్యానములలోఁ దాఁజూచిన సుందరి పేరైనఁ దెలియఁడు. ఆమె వెంట నొకవృద్ధుఁడుకూడ వచ్చు చుండును. అతఁడామెతండ్రి కాఁబోలు. వా రొకబల్లమీఁదఁ గూర్చుందురు. మార్సిసు వారి ముందునుండి పైకిఁబోయి కూర్చుండును. మార్సిసా సుందరికేసి చూచును. వారి యునికి యెచటనో వానికిఁ దెలియదు. కొన్నాళ్ళనుండి వా రేయుద్యానమునను గానవచ్చుటలేదు. అపుడు మార్సిసు పారిస్‌నగర మంతయు గాలించెను. ఆపాడు మేడలో నున్న వారిలో నెల్ల నా జోంద్రెత్ కుటుంబమువారు దిక్కుమాలిన వారు. వా రున్న దొక పెద్దగది. దాని మూలలందు దయ్య ములు దాఁగియుండు ననిపించును.

జోంద్రెత్తు సాగనారకంబము. వానిది ముడతల మొగము. ఎవఁడేని వాని నెత్తిమీఁద గ్రుద్దిన యెడల నా ముడతలనుండి క్రౌర్యమును, జిత్తులును ఊడిపడును. చింతా కంతలేసి కన్నులలో శీతాద్రులంత అసూయలును, మోస ములును ఇమిడియుండును.

అతని భార్య పందుకొఁతి. ఆమె యొక చిన్న గది.

ఆమె కావి వెంట్రుకలు జనపనారవలె తిరిగెను గాని నేఁటి కిని ఆమెలో రాక్షసిబల మున్నది. ఇటులయ్యు నామెకు మగనియెడ భయము మెండు. ఆమె కడుఁ బతివ్రత. వేయేల, యాతఁ డెంత చెప్పిన నామె యంత.

ఆఁడు పిల్లలలోఁ బెద్దదానికిఁ బదునాఱేండ్లు. చిన్న దానికిఁ బదునాలుగు. వారి కేనాఁడును కడుపు నిండ కూ డుండదు. కాన వట్టి యెముకల గూఁడులు. వారి చేతులు కంద యెఱుపుగా నుండుటయే కాక యుబ్బియు నుండును. చాలీ చాలని కట్టుగుడ్డలు. తలిదండ్రు లీయాకారముతో వారిని వీథులలోఁ దిరుగఁ బంపుటవలన వారు పాడని మాటలును, దిరుగని బాటలును లేవు.

ఈ కుటుంబమునకు యాచనమును, దొంగతనమును వృత్తి. ఇట్టివారు ఏ పత్తనమునఁ జూచినను గనిపింతురు. ఈ కుటుంబమున మఱియొకని పేరు చెప్పమఱచితిని. వాని పేరు గావ్రూష్. వీఁడు జోంద్రెత్ దంపతులకుఁ గడగొట్టు బిడ్డఁడు. వీనికి పదునొకండేండ్లు. తల్లికి వీని పొడ గిట్టదు. వాని నింట నుండనీయదు. కావున వాని బ్రతుకు బజాఱులో, పడక పార్కులో. ప్రతిభ పోలీసులలో. ఇతఁడు రెండు మూఁడు నెలల కొకసారి తలిదండ్రులఁ జూడవచ్చును. మంచి తెలివితేటలు కల యీ యల్లరి పిల్లకాయ నీయింట రమ్మనువారుగాని, పొమ్మనువారుగాని లేరు.

చాలఁ గాలమునుండియు విద్యయందును, పిదపఁ బ్రేమయందును మునిఁగి తేలుచున్న మారియసుకు తన గది ప్రక్క నింకొక గది యున్నదనియే తెలియదు. ఒకనాఁటి

ప్రొద్దున నతనికిఁ దన గదితలుపు తోసిన చప్పుడు వినఁ బడెను. అంతట నతఁడు 'లోనికి రండు' అని అనెను. చింపిరి గుడ్డలలో నెముకల గూఁడొకటి, బెత్తమువంటి చేతిలో నొక చీటి పుచ్చుకొని. లోనికి వచ్చెను. ఈ యెముకలగూఁడు జోంద్రెత్తు పెద్ద కూఁతురు. దీనికి నదరు బెదరులు లేవు, సిగ్గు సిరము లంతకంటె లేవు. ఆకన్య తాఁ దెచ్చిన చీటి మార్య్యసు కిచ్చి యాగది యంతయుఁ గళ్ళముగాఁ దిరుగుచు నందుఁ గనఁబడు ప్రతివస్తువును వింతగాఁ జూచుచుండెను.

పొగాకు కంపు కొట్టుచున్న యాచీటి మార్యి సిటులు చదివికొనెను :

"కలుపుగోలుతనము కల నా పొరుగు చిన్నదొరకు విధేయుఁడు జోంద్రెత్తు చేయు విన్నపములు.

అయ్యా! తమకు నా మీఁద దయ అని విన్నాను. కావున నాలు నెలల వెనుక నే నీయవలసిన యాలునెలల యద్దె తమరు చెల్లించితిరి. అందువలన మీరు కలకాలము చల్లగా నుండవలెనని దీవన లిచ్చుచున్నాను. రెన్నాళ్ళనుండియు మేము నలుగురము పస్తు, ఇదిగాక నా భార్యకు జబ్బు. ఈ సంగతులన్నియు నా పెద్ద కూఁతురు మనవి చేయఁగలదు. మిమ్ముగురించి నాయభిప్రాయము తప్పు కానిచో నా యీమాటలకు మీ గుండెలు కరఁగి నాకు సాయము చేయవలయు నను కోరికకలిగి తమకు తోఁచిన ధర్మము చేయుదు రని నమ్ముచున్నాను.—జోంద్రెత్."

ఈ యుత్తరమునుండి చదువు లుట్టిపడుచుండుట

లేదని తెలిసియు మార్వ్విసు వారి లేఁబరమునకు వగచి జేబులు తడుముకొనఁ దొడఁగెను. అపు డా కన్య యేల పాట యొకటి యందుకొనెను. "ఏమిటీ! నీకు పుస్తకా లున్నవే! చూడు నా దెబ్బ. నేనును చదువఁగలను" అనుచు నా కన్య యొకపుస్తకము తీసి "వానిసైన్యము వాటర్లూక్షేత్రమునఁ జాలఁ బరాజయము పొందెను" అని చదివి పిమ్మట "మా నాయనగూడ వాటర్లూలో యుద్ధము చేసెను. 'మేము నెపోలియన్ తరఫువార' మని ఆయన అప్పుడు మా సంగతులే చెప్పుచుండును." అనెను.

మార్వ్విసు వ్రేళ్ల కొక ఐదు ఫ్రాంకుల నాణెమును, నొక పదునాలు సౌలనాణెమును ('సౌ' అనఁగా సుమారు ఒక కానీ) తగిలెను. అతఁడు పదునాలుసౌలు తన కుంచుకొని ఐదుఫ్రాంకులను ఆకన్యకిచ్చెను. ఆ పిల్ల దాని నందుకొని తలుపు వేయకయే తుష్టు మనెను. అపుడు మార్వ్విసు వారి నడుమగోడను పరీక్షించెను. అది యొంటియిటుకతోఁ గట్టిన పలుచని గోడ. దానికొక రంధ్రము కలదు. బల్లమీఁది కెక్కి యా రంధ్రముగుండ అవలిగది చూడవచ్చును. "ఇన్నాళ్ళనుండియు వీరి బాగోగులు చూడనయితినే. పాపము, వీరందఱెటులున్నారో" యని అతఁ డొక బల్లనెక్కి వారిగది యంతయుఁ గలయఁ గాంచెను.

జోంద్రెత్తు కూఁతు రిచ్చిన ఐదు ఫ్రాంకుల నాణెమును తీసికొని—"ఇదిగో చీటి, దీనిఁ దీసికొని చర్చికి పో. ప్రార్థన ముగించిన పిదప నిన్నుఁ బలుకరించిన ముదుసలి వానికిమ్ము. ఉత్తచేతులతో వత్తువేమో, వీఁపు కాపాడుకో;

జాగ్రత్త'' అని యొక చీటి యిచ్చెను. ఆ పిల్ల అటు వెళ్లఁగనే మార్విసు బల్ల దిగి మరలఁ బుస్తకము పట్టుకొనెను. అంతట నెవరో వడివడిగా మెట్లెక్కి ప్రక్కగదిలోనికిఁ జొఱఁబడు శబ్దము వినవచ్చెను. అతఁడు పుస్తకము కట్టిపెట్టి మరల బల్ల యెక్కెను. జోంద్రెత్తు కూఁతురు 'అతఁడు వచ్చె'నని యనెను.

"ఎవరు?"

"ఆ ముసలయ్యయు, వాని కూఁతురును. వారంగడిలో నేవో కొనుటకు బండిలో వెళ్లి వచ్చెదరఁట."

"సీ వీ యిల్లు వారికి సరిగాఁ జెప్పితివా? ఎడమవైపు గదిమాట?"

"ఆఁ, వారొక నిమిషములో రానియెడలనా పేరు...

"వెంటనే కుంపటి చల్లార్పుము" అని జోంద్రెత్తు భార్య కాదేశించెను. ఆమె వెఱ్ఱిగాఁ జూచుచు నూరకుండఁగా నతఁడు గబాలున నీరు కుమ్మరించి, బొగ్గుల మీఁదను, చితుకులమీఁదను బూడిద కప్పెను. అంతట నతఁడు తన చిన్నకూఁతును 'ఆ కిటికీ తలుపును గ్రుద్దిబ్రద్దలు కొట్టుము' అని యాజ్ఞాపించెను. ఆపిల్ల అందులకు జంకెను. అతఁడు గ్రుద్దుటిమెను. ఆ బిడ్డ యింక వెనుజూడక కిటికియద్దమును తన పిడికిట విసరుగాఁ బొడిచెను.

"అయ్యయో! పిల్లచేయి తెగిపోయెను" అని తల్లి అఱచెను. "నాకుఁ దెలియును. అటులు కావలయును" అని యాతఁడు పలికి "ఇదిగో నీవు పోయి ఆ కుక్కిలో పడుకో" మని యానవెట్టి శత్రుసంహారమునకు సన్నద్ధుఁడగు సేనా

పతివలె నలుదెసలు చూచెను. అపుడు సరిగా తలుపుకడఁ జప్పుడాయెను. జోంద్రెత్తు తలుపుతీసి లోనికి వచ్చిన ముసలికిని, అతని వెంటనున్న కన్నియకును వినయముతో నమస్కరించెను.

వారి రాకవలన నందఱికంటె నాశ్చర్య పడినవాఁడొకఁడు కలఁడు. అతఁడు మారియసు. అతఁ డింకను బల్లమీఁద నెక్కియే యుండెను. అతఁ డిన్నాళ్లనుండియు వెతకుచున్న సుందరి నిపుడెట్టకేలకుఁ జూడఁగలిగెను. ఈసుందరియామెయే! నల్లకన్నులు, ఆ పొడుగు వేనలి, ఆచక్కని నడలు, దయతోడను సిగ్గుతోడను రంగరించిన యా కవళిక యతఁ డెఱిఁగినదే. ఆమె చక్కఁగా నలంకరించుకొని యుండెను. ఆమె లోనికి వచ్చి తాఁదెచ్చిన యొక మూట బల్లమీఁదఁ బెట్టెను. జోంద్రెత్తామెను మొదటఁ బోల్చలేదు గాని ముదుసలి వానిని మాత్రము పోల్చుకొనెను. తా నెన్నఁడో యాతనిఁ గాంచినటులు జోంద్రెత్తుకుఁ దోఁచెను. అతఁడు ఆ ముదుసలికడ రోగపీడితయయిన తన భార్య దుఃఖగాథలు త్రవ్విపోయుచు, పగిలిపోయిన తన యింటి కిటికిని అతని చూపుమేరకు గావించుచు, కుంపటిలో నిప్పులకుఁగూడఁ గఱవని తన నిప్పచ్చరము వెళ్ళఁబోయుచు,—"ఇదిగో ఇతనిని తిన్నగాఁ జూడు! గుఱుతురాలేదా? ఆ పిల్లయే చుమీ యిది" అని తనభార్య చెవిలో నూఁదెను.

"ఈ అమ్మాయి చేయి యిటులు చీరుకొని పోయిన దేమి?" అని ఆ వచ్చిన పడుచు చింతించెను.

"అమ్మా! అది యొకమరలో పనిచేయుచున్నది.

అచట చేయి తెగినది. మాగతి యంతయు నిటులున్నది" అని చెప్పి ముదుసలివానికేసి తిరిగి—"అయ్యా! చాల నాళ్ళనుండి అద్దె యీయఁజాలకుంటిని. ఇప్పటికి అరువదిఫ్రాంకు లీయవలయును. ఎక్కడనేని పని దొరకునాయని వేయికనులు పెట్టుకొని చూచుచుంటిని. అది వేయికాళ్ళతో పాఱిపోవు చున్నది. ఈసాయంకాలము నే నా యద్దె యీయఁజాలనిచో నీరేయి బజాఱులోఁ బండవలసియుండును" అని చెప్పెను.

ఆ పడుచు తాను దెచ్చిన మూట విప్పి యందలి వలువల నాకన్నెల కిచ్చుచుండఁగా ఆ ముదుసలి— "అయ్యా! నాకడ నిపుడు పైకము లేదు, సాయంకాలము తెచ్చియిత్తును" అని పదునాఱుఫ్రాంకులు జోంద్రెత్తు చేతఁ బెట్టెను. జోంద్రెత్తు వానిని గొని నమస్కారవర్షము కురిపించెను. ముదుసలివాఁడును, ఆపడుచును సాయంకాల మాఱుగంటలకు మరల వత్తు మని చెప్పి వెళ్లిపోయిరి. జోంద్రెత్తు, లేక తెనార్డిర్ అపుడు తన భార్యను జూచి "వారిని గుర్తింపలేదా?" అని యడిగెను.

"నీవు హెచ్చరించిన తరువాత గుర్తించితిని. కాని యీ పడుచు ఆపిల్లయేనా?" అని పండ్లు పటపట కొఱికి "అవును, అపు డెంత రోఁతగా నుండెడిదో! ఈయంద మిపు డెటులు వచ్చినదో? ఇంత యందమైన పిల్ల యీ బస్తీలో నున్నదా? ఔరా! ఆచీర యెంత వెలకలదో? నాకర్మము! నా కూఁతుండ్రిపుడు చినుఁగు పాఁతలు కట్టుకొని యిల్లిల్లు పట్టుకొని తిరుగవలసివచ్చినది" అని యతని భార్య యనెను. జోంద్రెత్తు తనభార్య కోపమును లక్ష్యింపక, యిలు విడిచి

వెళ్ళి మరల నొక యరగంటలో తిరిగివచ్చెను. మారియసు కోజెత్తు బండివెంబడి నుఱికి యుఱికి 'యిఁక లాభము లే' దనుకొని 'ఆఱుగంటల కామె తండ్రి మరల నిచటికి వచ్చునుగదా' యని గుఱుతు తెచ్చుకొని తనగదికిఁ జేరు కొనెను. జోండ్రెత్తు, లేక తెనార్డీర్ తన కూఁతుండ్ర నూరి మీఁదికిఁదోలి, సాయంకాల మైదుగంటలకు మరలి రావలె నని ముదల యిడెను. అటుపిమ్మట స్వరము తగ్గించి తన భార్య కేమేమియో చెప్పెను. మారియసు కదియంతయు స్పష్ట ముగాఁ దెలియలేదు కాని అతనికిఁ దెలిసిన దిది: జోండ్రెత్తు దంపతులా తండ్రికూఁతుండ్రను లోఁగడ నెఱుఁగుదురు కాని వారు మాత్రము వీరిని గుర్తింపలేదు. మాపటివేళ వృద్ధుఁ డిచటికి వచ్చినపుడు తెనార్డీర్ వానికడ నున్నడబ్బు దొంగి లించును. మీఁదు మిక్కిలి వచ్చుచోఁ జంపివైచును. అందులకతఁడు కొందఱు బందిపోటు దొంగలను మాటా డెను. మఱికొందఱతో మాటాడును. అతఁడినుపకొట్టునుండి హత్యచేయుట కుపయోగించు కొన్నివస్తువులను కొనును.''

మారియసుకు ఆ బందిపోటుదొంగల పేరులు వినఁబడ లేదు. ''సముద్రుని దొరకించుకొంటినేని యీ యెత్తు నెగ్గి నట్లే'' అను నీ వాక్యము మారియస్ చెవికిఁ దాఁకెను.

అపుడు తెనార్డీర్ తన యతిథి యిచ్చిన రొక్కము తీసికొని వెళ్లిపోయెను. మారియసు గుండెలు గుబగుబలాడి పోయెను. మృత్యువు తన ప్రేయసి తండ్రిని పొంచువేసికొని యున్నది. అతఁ డెక్కడ నుండునో, అతని పేరేమో తన కేమియుఁ దెలియదు. అతని రక్షించు టెటులు? అతఁడు

వచ్చువఱకు తలవాకిటనుండుచో తెనార్డీర్ కూఁతుండ్ర కంటఁబడక తప్పదు. మఱియు తెనార్డీర్ ఎవరినో ఘాతుకులను దీసికొనివచ్చును. వారు ముందుగా తనపనినే పట్టింతురు. మార్యేసు ఇది యంతయు నాలోచించుకొనెను. అతనికిఁ జేయఁదగిన పని యొకటియే కనిపించుచున్నది. మార్యేసు వెంటనే కోటు వేసికొని, టోపిపెట్టుకొని మేడ దిగి సందుఁ దాఁటి మునిముం దగపడిన యంగడివాని నడిగి తెలిసికొని, దాపుననున్న పోలీసుస్టేషనుకు వెళ్ళి ఇన్స్పెక్టరుండు చోటు కనుఁగొని యతనిని దర్శించెను. ఇన్స్పెక్టరు పొడుగరి, బలిష్ఠుఁడు, గంభీరుఁడు. అతనిచూపులు జేబులలోనివస్తువులను పసిపట్టఁగలవు. అట్టిఇన్స్పెక్టరు "మీరొక ఫ్రియాదునుచేయ వచ్చినటు లున్నారు. కాదా ?" అని యనెను. మార్యేసు నలువంకల ననుమానముగాఁ జూచుచు "అవును. కాని ఆ విషయము రహస్యము" అని యనెను.

"అంతెయు నాకుఁ జెప్పవచ్చును."

మార్యేసు తా నెఱిఁగినదంతయుఁ జెప్పెను. ఇన్స్పెక్టరంతెయు విని "సముద్రుఁడు లేనిచో నిది జఱుగ"దనెను.

"ఔను. అతఁడీ పేరుపయోగించెను. ఇతఁడెవఁడు?"

"ఇదియొక సంకేతము. దీనికి నలుగురని యర్థము. సముద్రములు నాలుగుగదా! వారెవరో చెప్పుటకిఁక తీరిక లేదు. మీ యింటి తలవాకిలికి మరబీగమున్నదా ? ఉన్నచో నా కిండు" అని జేవ రడుగఁగా మార్యేసిచ్చెను. దానినిఁ గొని యా యిన్స్పెక్టరు "ఈ రెండుపిస్తోళ్లు తీసికొనుఁడు. మీరు మీస్థలముననే పొంచుకొనియుండి సమయమునకు

ఆకాశమునం జేల్చుఁడు. నావచ్చుట కది గుఱుతు. ముందర మాత్రము పేల్చవలదు. దొంగవానిని కన్నములో పట్టుకొన వలయును. ఈలోపుగా నాతో పనిపట్టునేని జేవ రెచటనుండె నని యడిగి నన్నుఁ గలిసికొనుఁడు''అని చెప్పెను.

అప్పు డాయింటి ముదియ అచట నచటఁ దిరిగి మరలఁ దనగూఁటికిఁ దాను చేరుకొను వేళ. ఆమె లోనికి వచ్చు చునే కవాటము బంధించును. మార్క్విసు దాని బీగమును జేవరు కిచ్చియుండెను. కావున ఆమె రాకకుముందే తాను లోని కేఁగవలసియుండుటచే నతఁడు వడివడిగా నడచిపోయి చప్పుడుచేయక తనగదిలో ప్రవేశించెను. కొంచెముసేపటి లోనే యాయింటి ముదియవచ్చి తలుపువేసిన చప్పు డాయెను. అపుడు మార్క్విసు పాదరక్షలు తీసి బల్లమీఁది కెక్కి రంధ్రముగుండ చూచెను. పెద్ద యినుపకుంపటిలో రాక్షసిబొగ్గు గనగన మండుచుండెను. దాని వెలుఁగున గదిలో ఆయాయి వస్తువులు కానవచ్చుచుండెను గాని మూలలనున్న చీఁకటి దయ్యము మాత్రము తొలఁగిపోలేదు. తలుపుదాపులఁ ద్రాళ్ల గుట్ట యొకటియు,వినుపముక్కల గుట్ట యొకటియు కనుపట్టెను. తాను మెట్లమీఁదినుండి పైకివచ్చు నపుడు ప్రక్కగదిలో అలికిడి వినఁబడెను. ఈసంగతులనుబట్టి అంతయు సిద్ధమగుచున్నదని యతఁడు స్థిరపఱచుకొనెను.

కొలఁది నిమిషములలో జోంద్రెత్తు ఎచటినుండియో రెం డినుపకడ్డీలఁ దీసికొనివచ్చెను. వానికి కొయ్యపిడులు కలవు. అప్పు డాఱుగంటల కొక పావుగంట తక్కువ. అతఁడు వెంటనే యిటు లాజ్ఞనిచ్చెను—

"పిల్లలారా! మీరు వేగు వెళ్లుఁడు. ఎపినీనా! నీవు చూడఁగలిగినంతవట్టు ఉత్తరపు దిక్కు చూచుచుండవలెను. మన తలవాకిలి మఱవరాదు. అజెల్మా! నీవు దక్షిణపు దిక్కు. మా పనికి భంగము కలుగునని యెంతమాత్ర మనుమానము కలిగినను గాలివలెవచ్చి మాకుఁదెలుపునది."

ఈ యాజ్ఞలను విని యాఁడుపిల్ల లిరువురును పరుగెత్తుకొనిపోయిరి. అపుడు జోంద్రెత్తు భార్యను జూచి—"ఆ యినుపకడ్డీలను కుంపటిలోఁ బెట్టుము" అని అనెను. అనఁగనే యామె వాని నా యగ్నికుండములోఁ బెట్టెను. అతఁడు మరల నిటులనెను: "లాంతరు తీసికొని కిందికి వెళ్లు. మూడమంచు పట్టినది. అతఁడు గుఱ్ఱపుబండిలో వచ్చును. వానికి మెట్లు చూపి కిరాయి యిచ్చి బండివానిని బంపివేయుము."

"డబ్బేది?"

"ప్రొద్దున మారియసిచ్చిన ఐదుఫ్రాంకులు నేమైనవి? ప్రసంగవశమున గుఱుతువచ్చినది. నయమే. ఇతఁ డిపుడుండఁడు. ఐనను కొంచెము జూడుము."

"ఈ సమయమున నాతఁ డెపుడును గదిలో నుండఁడు. అయినను చూతును" అని జోంద్రెత్తుభార్య బయలుదేఱెను.

మారియసు గబాలున బల్లదిగి పఱుపుచాటున దాఁగెను. గదిలో దీపము లేదుగాని మంచు కొంచెము విచ్చుటచే మసకవెన్నెల కిటికీనుండి లోనికిఁ బ్రసరించుచుండెను. ఆమె తలుపుతీసి యఱ్ఱు సాఁచి కలయఁ గాంచి మరలఁ దలుపుమూసి తమ గదిలోనికేఁగి "అంతయు నను

కూలముగా నున్న''దని మగనికిఁ దెలిపి కిందికి దిగిపోయెను. మఱునిముసములో మార్యొసు మరలఁ దన తావునఁ గుదురుకొనెను. జోంద్రెత్తు కుంపటికడ్డముగా నొక తెర లాగెను. త్రాళ్లకట్ట విప్పి క్రిందట్టు మీఁదట్టు చేసెను. మార్యొసుకు త్రాళ్లతోఁ జేసిన నిచ్చెన యొకటి యందగపడెను.

గడియారమున ఆఱు మ్రోఁగెను. మార్యొసు తన జేబునుండి ఒక పిస్తోలు తీసి గుఱ్ఱమును లాగి కుడిచేతఁ బట్టుకొనెను. వెంటనే తలుపులు త్రోసికొని జోంద్రెత్తు భార్య లోనికి వచ్చెను. ఆమె వెనువెనుకనే యాముసలివాఁడును వచ్చెను. జోంద్రెత్తు తనభార్య నొకసారి కఱకుగాఁజూచెను. వెంటనే యామె క్రిందికి దిగిపోయి కిరాయి యిచ్చి బండి వానిని బంపివైచెను.

జోంద్రెత్తాముదుసలి నొక కుర్చీలోఁ గూరుచుండఁ బెట్టి బల్లకెదురుగనున్న యొక కుర్చీలోఁ దాను కూరుచుండెను. అంతట నా ముదుసలి జేబునుండి సంచితీసి 4 లూయీ లతనికిచ్చి "అద్దెపోఁగా మిగిలిన కొంచెము పైకము మీ సంసారమునకక్కఱవచ్చును" అని యనెను.

ఇనుపకుంపటికడ్డముగా తెర వేయుట వలనను, పెట్టిన దీపము మినుకుమినుకు మనుచుండుటవలనను వెన్నెలయే యిప్పు డాగదిలో ప్రధానదీపము. ఆ చలివెలుఁగులో ప్రశాంతమగు నా ముదుసలివానిమోము చక్కఁగాఁ గానిపించుచుండెను. జోంద్రెత్తు భార్య బండినిబంపి పైకివచ్చి తలుపు దాపున నిలువఁబడెను.

"మీ చిన్నపిల్ల చేయి యెటులున్నది?"

"నిమ్మళిము లేదు. ఆసుపత్రిలో కట్టు కట్టించుటకు అక్కగారు దానిని దీసికొని వెళ్లెను" అని జోంద్రెత్తనెను.

ఆ సమయమున నెవరో యొకఁ డాగదిలోనికి దూఱి మంచముమీఁదఁ గూరుచుండుట మారియసు కనిపట్టెను. వాని మోము కొండముచ్చు మోమువలె కారునలుపు. తొడుగు కొనిన చొక్కా చేతు లెగఁదీసికొనుటచే బాహువులు కానిపించుచుండెను. పాదరక్షలు లేవు. వాఁడు కూరుచున్న చో టెవరికిని గనఁబడదు. అటులయ్యును ఆ ముసలి గ్రహించి—"వా రెవరు?" అని యడిగెను.

"పొరుగింటివాఁడు" అని జోంద్రెత్ చెప్పెను.

"తమభార్యకీ పూఁట చాలఁ దేలికగా నున్నట్లున్నది" అని యా ముసలివాఁడు పలుకుచు నపు డాగది లోనికి వచ్చుచున్న మఱి మూవురను జూచి "వీరును తమ పొరుగింటివారేనా?" యనెను. వారు వెనుకటివానివలెనే చేతులు ముడుచుకొని గోడల కానుకొని మంచముమీఁదఁ గూర్చుండిరి.

"ఔను. ఈ ప్రాంతముల నున్నవా రందఱును పొగగొట్టములు తుడిచి జీవనము చేయుదురు" అని చెప్పి జోంద్రెత్తు ఒక చిత్తరువును చేతఁబుచ్చికొని దాని పుట్టుపూర్వముల గుఱించి యెన్నియో కథలు చెప్పి యెంతయో వర్ణించి—"దయ యుంచి దీనిని దమరు తప్పక కొనవలయును" అని యాచించెను. జోంద్రెత్తిటులు వాక్ప్రవాహమును పాఱించుచుండఁగా నాముసలి తన కుర్చీని మెల్లగా గవాక్షముకడకు జఱుపుటయు, నిసుమంతయు బెద

రక తాను తప్పుకొనిపోవుట కాగది యంతయుఁ జూచు టయు మార్యాసు గమనించెను. "ఏది యా చిత్తరువు?" అని యాముదుసలి యనఁగా జోంద్రెత్తు దానిని దెచ్చి ముదుసలివానిమోముముం దెత్తి పట్టుకొనెను. అది యొక పానశాలకు ప్రతిబింబాభాసము. మార్యాసు కది యాఁడు దియో, మగవాఁడో తెలియలేదు. "ఇది యెంత వెల చేయు నని మీ యుద్దేశము?" అని జోంద్రెత్తడిగెను.

"మూఁడు ఫ్రాంకులు చేయవచ్చును."

"వేయి క్రౌనులు (క్రౌను అనఁగా 30 ఫ్రాంకులు) దీని కీవలెను" అని జోంద్రెత్తు తన తోడేలు చూపుచే నాముదుసలిని నియమించెను.

"ఈయను. ఎన్నటి కీయను" అని ఆ ముదుసలి యనుచుండఁగా తలుపుకడ నలికిడి యగుటవలన నతని దృష్టి యటు మరలెను. మఱి నలుగురు మనుష్యులు. ఆ ముదుసలి యపుడు 'సముద్రముల' యెదుటఁ బడెను. వారి యందఱ మొగముల నుండియు మసి యోడుచుండెను. వారి చొక్కాలుగూడ వెనుకటివారి చొక్కాలవలెనే యుండెను. అందఱచేతులలోను ఆయుధము లుండెను. ఆనలువురలో నొకఁడు భీముఁడు. ఆఁబోతు నొకదెబ్బన నఱికివేయఁగల గండ్రగొడ్డలి యొకటి వాని చేతిలో నుండెను. వీరు వచ్చువఱకు జోంద్రెత్తిటులు కాలయాపన మొనరించి యపుడు 'అంతయు సంసిద్ధమా?' అని ప్రశ్నించెను.

"సిద్ధము"

"బండి?"

" ఆఁ. "

"ఆవల మఱియొకబండి ?"

" ఆఁ. "

"మంచి గుఱ్ఱములు ? "

" ఆఁ. "

అప్పుడు మంచముమీఁదనున్న యొక ముాగురు లేచి యినుపగుట్టనుండి లావుపాటి చువ్వలు తలాయొకటి లాగి తలుపు కాచిరి. జోంద్రెత్తు తన యతిథికేసి తిరిగి—"నే నెవఁడనో తెలియునా ? " అని గర్జించెను.

" తెలియదు" అని యా ముదుసలి శాంతముగా బదులు పలికెను.

" నాపేరు తెనార్డీర్. "

ఈమాట కతఁ డులుకను లేదు, పలుకనులేదు. కాని మార్ల్యుసుచేతిలోని పిస్తోలు జాఱి నేలమీఁదఁ బడిపోవునటు లాయెను. అప్పుడు మార్ల్యుసు ఇటులనుకొనెను: "ఇతఁడు తెనార్డీరా ? మా తండ్రి చనిపోవుచు 'నీ శక్తికొలఁది ఉపకారము చేయవలసిన'దని చీటివ్రాసిన దితని గుఱించియా ! ఆ యితనినా నేనిపుడు పోలీసుల చేతులలోఁ బెట్టవలసినది ? ఒకవేళ వీఁ డింకొక తెనార్డీరేమో ! "

అంతట తెనార్డీర్ తన చేతులనుండి యాముదుసలివాఁడిఁకఁ దప్పించుకొనిపోఁజాలఁ డని తలఁచి, తనకోపమున కొదవిన యవకాశమునంతయుఁ జక్కఁగా నుపయోగించుకొని— "మా యింటికి వచ్చి కోజెత్తు నెత్తుకొనిపోయి నా సర్వస్వమును నాఁచికొనినవాఁడవు నీవుకావా ? నేను నిన్నెఱుఁగ

నను కొంటివా ? " అని యనెను.

మార్క్వి సీ మాటలు విని తెనార్డీర్ మంచివాఁడనియు, వాటర్లూయుద్ధమునఁ బోరాడినవాఁడనియు, నచటఁ దనతండ్రి పన్ మేర్సి ప్రాణములు రక్షించినవాఁ డనియుఁ దలఁచెను.

మన మా ముదుసలివానిని జీన్ వాల్ జీన్ అని ఎఱుఁగుదుము. అతఁ డాచిత్తరువును గొనుట కటు తిరిగినటులు తిరిగి కుర్చీని కాలితోడను, బల్లను జేతితోడను ద్రోసిపుచ్చి యొక్క యంగమీఁద గవాక్షమునుండి బయటఁబడ నుంకించెను. అంతలోఁ దలుపుకావలివారతనిమీఁదఁబడి రెక్కలు పట్టుకొని వెనుకకు గెంటుకొని వచ్చిరి. మార్క్విసుకు అతని ప్రసన్నతయు, సాహసమును ఎంత వింత కలిగించెనో అతని బలమును, జఱుకుదనమును గూడ నంత వింత కలిగించెను.

ముదుసలివానిని పట్టుకొనినవారిలో నొకఁ డొక కఱ్ఱను దీసికొనెను. దాని చివర నొక సీసపుగుం డుండెను. అతఁ డా కఱ్ఱ నతనిబుఱ్ఱ పగులఁగొట్టుటకుఁ బయికెత్తెను. అప్పుడు మార్క్విసు— "నాయనా ! ఇఁక నన్ను క్షమింపుము " అని పిస్తోలు మీట నొక్కఁబోవుచుండఁగా "వలదు వలదు" అని తెనార్డీర్ అనెను. ఆ మాటకు ఘాతకుని చేతిలోని కఱ్ఱయు, మార్క్విసుచేతిలోని పిస్తోలునుగూడ నాఁగిపోయెను. తెనార్డీర్ మఱికొంచె మెక్కుడు తొందరపాటును, కోపమును బొందుటకు బదులు శాంతుఁ డాయెను. ఘాతకులును, వాల్ జీన్ యును పెనఁగులాడుచుండిరి. అతఁ డొక్కఁ డయ్యును ఆ యెనమండుగురకును జవాబు చెప్పుచుండెను. అతఁ డొకనికి దిమ్మొక్కించెను. ఇరువురను నేలమీఁదఁ ద్రొక్కిపట్టెను. మఱి

యిరువురను రోఁజుకొనునటులు చేసెను. కాని తుద కా ఘాతకు లందఱును గలిసి యతనిని బంధించిరి. తెనార్డీర్ భార్య వాల్ జీన్ జుట్టు పట్టుకొనెను. అపుడు తెనార్డీర్ "నీ వావల నుండుము. నీ సేలువ చినిఁగిపోవఁగలదు" అని తన భార్యకుఁ జెప్పుచు మిగిలినవారికిఁగూడ "విడిచి పెట్టుఁ" డని ఆదేశించెను. వాల్ జీన్ మఱి వారితో లాగులాడక "నాకడ నేమి కలదో వెతకికొనుఁడు" అని పలికెను. వారి కతని జేబులో నాలు ఫ్రాంకులును, ఒక చేరుమాలును గానవచ్చెను. తెనార్డీర్ వానిని దీసికొనెను. అంతట వారందఱు ముసలివాని రెక్కలు వెనుకకు విఱిచికట్టిరి. మంచపుఁగోటి కొకకాలు బిగఁదీసిరి. తెనార్డీర్ తనబందీముం దొకకుర్చీ వేసికొని కూరుచుండి—"నాది సబబు కాకపోవచ్చును. దానికేమిగాని నీవు నాకుఁ బూర్తిగా వశుఁడవయిపోతివి. నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు కావున నిది యెఱుఁగఁగలవు. నేను చెప్పినటులు చేయుదు వేని నీమీఁద నీఁగవాలదు. నా కెక్కువ డబ్బు కావలెను. ఇది నాకెక్కువ కాని నీ కెక్కువ కాదు. ఇది నిక్కము. నే నిపుడు నీ కొకటి యాజ్ఞాపించుచున్నాను. నీవు నేను చెప్పినట్లు వ్రాయవలెను."

"చేతులు బిగించినచో వ్రాయుటెటులు?" అని వాల్ జీన్ అనెను. అతని సంయమమును జూచి మార్లియసు— "ఇది కోజెత్తుతండ్రికే తగును" అని లోలోపల మెచ్చుకొనెను. "కొంత నిజమే కాని" అని తెనార్డీర్ ఘాతకులను జూచి "కుడిరెక్క విప్పుఁడు" అని యనెను. వారు విప్పినపిదప తెనార్డీర్ వాల్ జీన్ను జూచి—"'నా యనుఁగు బిడ్డా!' అని వ్రాయుము" అని యాదేశించెను.

"ఎవరు ?" అని వాల్‌జీన్ అడిగెను.

"నీకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియును. కోజెత్తు" అని తెనార్డీ రనఁగా ముదుసలివాఁ డది వ్రాసెను.

"ఈచీటి తెచ్చినవానితో బండిమీఁద వెంటనే నీ విచటికి రమ్ము. నీ విపు డిచటికిఁ దప్పక రావలసియున్నది."

వాల్‌జీన్ వ్రాసెను.

"నీ పేరు నే నెఱుఁగను."

"అర్బైన్ ఫేబర్."

తెనార్డీర్ అపుడు జేబురుమాలు తీసి చూచెను. దాని చెంగున అ. ఫే. అను పొడియక్కరము లుండెను.

"చిరునామా ?"

"17, డామినిక్ వీథి."

వ్రాఁత ముగిసినపిదప తెనార్డీర్ ఆలేఖనుదీసి భార్య చేతి కిచ్చి చెవి కొఱికెను. ఆమెయు, ఆఘాతకులలో నొకఁ డును గలిసి బండిలోఁ జనిరి.

అంతట తెనార్డీర్ కుంపటి కడ్డముగా నున్న తెర తొలఁగించెను. కుంపటిలో కడ్డీలు కాలి కాలి మెఱుపులు చిమ్ముచుండెను. తెనార్డీర్ కుంపటిముందు కూరుచుండి చలి కాఁచుకొనుచు వాల్‌జీన్‌ను జూచి "వినుచుంటివా ? ఇపు డాబండిలోఁ బోయినవాఁడు నీ బిడ్డను పోలీసుల కందుబాటు కాని తావునకుఁ దీసికొనిపోవును. ఇక్కడ జఱుగు సంగతు లన్నిఁటిని వాని కెప్పటికప్పుడు తెలుపుట కేర్పాటు చేసి తిమి. ఒకటి రెండు దినములలో నీవు రెండులక్షల ఫ్రాంకులు మా కీయవైతివేని నీ బిడ్డసంగతి యే మగునో నేను చెప్ప

కయే నీవు తెలిసికొనఁగలవు'' అని అతఁడు పలికెను.

"అయ్యయో! నేనిపుడు పిస్తోలు వదలినను కోజెత్తున కపాయము తప్ప''దని మార్క్విసు వగవఁ దొడఁగెను.

జీన్‌వాల్‌జీన్ ఇసుమంతయుఁ జలింపక కట్టుఁ ద్రాళ్లతో నిలిచియుండెను. మిగిలిన వా రందఱు కూరు చుండిరి. సుమా రొకగంటదాఁటినపిదప తెనార్డీర్ భార్య తలుపుతీసికొని లోనికివచ్చి "ఇతఁడు మనలవెఱ్ఱిపప్పలఁజేసెను. ఆచట నీపేరు కలవారెవరును లేరు'' అని చేతులు తిప్పెను.

తెనార్డీర్ వాల్‌జీన్ దెసఁదిరిగి,యొకసారి కాలుచున్న కడ్డీలదెసఁ జూచి మరల వాల్‌జీన్ దెసఁ దిరిగి—"ఇందు వల్ల నీకేమి లాభము?'' అని ప్రశ్నించెను.

"విలంబమే లాభము''' అని యా ముదుసలి తన చేతుల రెంటిని బలముగా నూఁపెను. దొంగనాణెముచే నంతకుముందు కొంతవఱకు అతనిచే కోయఁబడిన కట్లూడి పోయెను. అంత నతఁడు వంగి కుంపటిలోని కడ్డీలులాగి రెండు చేతులతోఁడను గిరగిర తిప్పెను. అందఱును వెనుకకు తగ్గిరి.

"ఓ భీరువులారా! మీకు నేను జడియవలసినంతగా మీరు నాకు జడియవలసిన పని యుండదు'' అని వాల్‌జీన్ తన చేతిలోని కడ్డీల రెంటిని గవాక్షమునుండి వెలికి విసరెను. నిరాయుధుఁడైన వాల్‌జీన్ "ఇఁక నన్నేమి చేయఁదలఁచి కొంటిరో దానిని జేసికొనుఁడు'' అని యనెను.

ఎవరికిని ఏమిచేయను దోఁపలేదు. తనతండ్రిమాట మీఁది గౌరవమును, ఉదాత్తుఁడగు నీవృద్ధుని రక్షింపవలయు నను కోరికయు మార్క్విసు నేమియుఁ జేయింపలేకపోయెను.

అతఁడు గ్రుడ్లప్పగించి చెవులు దోరబెట్టి నిలుచుండెను.

అపు డా గోడక్రింద తెనార్డీర్ దంపతు లిట్టులు మాటలాడు కొనుచుండిరి—

"ఇఁక నొకటియే మిగిలినది."

"చంపివేయుటయా?"

"ఔను" అని తెనార్డీర్ ఒక కత్తితో ముందరి కడుగు పెట్టెను. ధైర్యము చెడియు మార్యి సప్పటి కెటులయి నను కొంత ఆఁపవలయు నని తలఁచి తనగది కలయఁ గాంచెను. ఎపినీను ప్రొద్దున వ్రాసి పాఱవయిచిన కాకితపు ముక్క యతనికిఁ గనఁబడెను. అతని కేమి తోఁచెనోకాని దానిని దీసి గోడపెల్లయొకటి లాగి దానికిఁ జుట్టి ఆ కంతలో నుండి గదినడుమ పడుసట్టులు విసరెను. తెనార్డీర్ ఉలికి పడెను. అతని భార్య దానిసి విప్పెను.

"ఇది యెచటనుండి వచ్చిపడెను?"

"ఇది ఎపినీను వ్రాఁత. దీనిని జూడుము."

తెనార్డీర్ చదివికొని గంద్రగొడ్డలి కలవానితో పోలీసులు వచ్చుచున్నారని చెప్పెను. అతఁడు వెంటనే చేయెత్తి వ్రేళ్లు ముమ్మారు ముడిచి తెఱచెను. పాఱిపోవుట కది గుఱుతు. తెనార్డీర్ త్రాళ్ళనిచ్చెన కిందికి జాఱవైచెను. భార్యను రమ్మని తాను దిగుట కుంకించెను. అపుడు గంద్ర గొడ్డలివాఁ డతనిని లంకించుకొని "మేము ముందర మేము ముందర" అని అనియెను.

"తెలివితక్కువ పని చేయకుఁడు; అందఱము పట్టు పడిపోదుము" అని తెనార్డీర్ అనెను. వారిలో నొకఁడు

'చీట్లు వేసికొండ' మని యనెను.

"ఓరి తెలివిమాలిన దద్దమ్మా! దానికి సమయ మెక్కడరా?" అని తెనార్డీర్ నిచ్చెనకడ కేఁగుటకు పట్టు వదలించుకొనఁ బెనఁగులాడుచు — "టోపినుండి కాకిత ములుతీసి చీట్లు వేయుదువా, లేక—" అని యనుచుండఁగా— "అందులకు నాటోపి అక్కఱకు వచ్చునా?" అని విశదమును, శాంతమును అగు నొకధ్వని వినఁబడెను. అవు డందఱును తలుపుదెసఁ జూచిరి. అంతలో టోపీ తీసి చేతఁ బట్టుకొని నగుమొగముతో జేవరు వచ్చి నిలువఁబడెను.

అచట నున్నవా రందఱును తలాయొక యాయుధ మును చేబూనిరి. తెనార్డీర్ భార్య యొక నాపరాతిబండను బుచ్చుకొనెను. ఒక చిన్నలాటితో జేవరు కొంచెము ముందరికి వచ్చెను. వారిలో నొకఁడొక పిస్తోలును తెనార్డీర్ కిచ్చి ఇటులనెను: "ఆయన జేవరు. ఆయనను గొట్టుటకుఁ నేను సాహసింపను. నీవేమయిన నొకచేయి చూడఁగలుగుచో..."

"చూతము" అని తెనార్డీర్ పిస్తోలందుకొనెను. "దానిలో ప్రాణము లేదు" అని జేవ రనెను. తెనార్డీర్ మీట నొక్కెను. అది 'తుస్సు' మనెను. గండ్రగొడ్డలివాఁడు జేవరు పాదములముందా గొడ్డలిని బడవైచి "హనుమంతునిముందు కుప్పిగంతులు సాగవు. నే నిఁక మీ కధీనుఁడ" ననెను. మిగిలిన వారంద అతని ననుసరించిరి. చాటుననున్న పోలీసులు లోపలికి వచ్చి అందఱచేతులకును గొలుసులుతగిలించిరి.

"ఇపు డిఁక నా ముదుసలివాని కాలు విప్పు" మని జేవ రొక పోలీసువాని కాజ్ఞాపించి తాను దెచ్చిన కలమును;

కాకితమును, సిరాబుడ్డిని ఒకబల్లమీఁదఁ బెట్టి దానిముం దొక కురిచిలోఁ గుదురుగాఁ గూరుచుండి—"ఆ ముదుసలి నిచటికిఁ గొనిరమ్ము" అని యనెను.

"ఏఁడీ? ఇది యేమి వింత! నే నిటు తిరిగినంతలో మాయమయిపోయెను" అని ఆపోలీసుబంటు అనుచుండఁగా నందఱును కిటికిదెసఁ జూచిరి. ఘాతకు లుండిరి; మేఁక మాయ మాయెను. దాదు లేదు; ప్రియా డెటులు?

అపుడు జేవరు గవాక్షముకడ కరిగి చూచెను. చూపుమేర యంతయు శూన్యము. కాని నిచ్చెన మెట్లన్నియు నింకను గడగడ లాడుచుండెను. అపుడు జేవరు—"వీఁ డందఱ తలఁ దన్నినవాఁ డయియుండును" అని యనెను.

ఇది యిటు లాశ్చర్యముగ పర్యవసించు నని మార్విను లోఁగడనే యూహించెను. ఏలనఁగా నింతవఱకును ఈ ముదుసలి తన సాయమున కొఱలకొఱ కొకమాఱును కూయిడలేదు. జేవ రపుడు మార్వినును పిలిచెను. అతఁడు రాఁగనే జేవరు—"ఎపినీనును అజెల్మొను నా యధీనమున నుంచుకొంటిని. ఇన్నిగంటలు దాఁటినను మీపిస్తోలు నన్ను పిలువలేదు. దానివలన మీకే మొప్పము కలిగెనేమో యని వచ్చి వేసితిని" అని చెప్పెను.

ఆ మఱునాఁ డొక బాలుఁడు వాకిటి తలుపులు తట్టియు మట్టియు తందరబిందర చేసెను. మొదట నెవ రును పలుకలేదుగాని తలుపులు పగిలిపోవ సిద్ధపడు సమ యమున నింటి ముసలావె వచ్చి తలుపు తెఱచెను.

"నేను నా వంశవృక్షమునుఁ జూడ వచ్చితిని."

"ఆ వృక్షు మిట లేదు."

"మా నాయన ?"

"బందిఖానాలో."

"మా అక్కలు ?"

"సర్కారువారు పెట్టించిన బందిఖానాబడిలో."

"బళిబళీ!" యని యెలుగెత్తిలొల్లాయపాట యొకటి పాడుచు నృత్తము చేయుచు నా బాలుఁడు వెళ్లిపోయెను.

౮

గాబ్రోషుకు ప్రొద్దుటినుండియు తిండి తిప్పలు లేవు. వానికిఁ జాల నాఁకలిగా నుండెను. ఇఁకమీఁదట నేమి యె త్తెత్తుదమా అని యతఁ డాలోచించెను. వాని కవు డొక తోఁట గుఱుతుదవిలెను. అందు చొఱఁబడినచో సీమరేఁగు పండ్లు దొరకవచ్చును. ఇటులు తలఁచుచు నతఁ డాతోఁటకడకుఁ బోయెను. తోఁటకర దాఁటుట వాని కొక లెక్కలోనిది కాదుగాని లోపలనుండి మాటలు విన వచ్చుటచే వాఁ డచట నక్కెను. అందొక వృద్ధుఁ డుండెను. వృద్ధుని పేరు మాబో. అతని కీ జీవితమున చదువే ఆనందము. ఈనాఁడు తిండికిలేక ఉన్న పుస్తక మొకటియు అమ్మివేయవలసి వచ్చెను. దానివలన నతఁ డమితముగా పరితాపపడుచుండెను.

సరిగా ఆసమయమున ఆదారిని ఇరువురు మనుజులు వచ్చుచుండిరి. మసక చీఁకటిలో గాబ్రోషు వారిని జూచెను. వారిలో నొకఁడు మూఁపులు ముందుకు వంగిన

ముదుసలి. వాని నొక వయసువాఁడు వెంబడించుచుండెను. వారు కొంచెము ముందరికి వచ్చిరి. అతఁ డా రెండవవానినిఁ బోల్చెను. వానికిని, దనకును పరిచితి కలదు. వాని పేరు పర్నాసస్. వానికిఁ బందొమ్మిదేండ్లు. అతఁడు ద్రఢిష్ఠుఁడు, బలిష్ఠుడు. మఱియుఁ జాలఁ జుఱుకైనవాఁడు. పాటుపడుట యనిన వానికి అవమానము. తెరవాటు గొట్టుట యనిన వానికి గౌరవము. వాఁ డిప్పటి కిరువురఁ జంపెను.

"అయ్యో! ఈ వృద్ధు వీనిచేతిలోఁ బడిపోయెనే. నే నేమి చేయఁగలను? నేను వట్టి వ్యర్థుఁడను" అని గాబ్రోషు వగచుచుండెను. అంతలో పర్నాసను ముదుసలి వానిపైఁ బడెను. వా రిరువురకును గొంచెముసేపు ద్వంద్వ యుద్ధము జరిగెను. అంతట వా రిరువురలో నొకఁడు క్రిందఁ గూలుటయు, మఱియొకఁ డాకూలినవానిమీఁద కాలు మండవెట్టి కూరుచుండుటయు గాబ్రోషు చూచెను. క్రిందఁబడియున్నవాఁడు పర్నాసస్ అని తెలిసినతరువాత గాబ్రోషునకుఁ గలిగిన యాశ్చర్యమునకు మేర లేదు. కొంచెము సేపటిలో మీఁద నున్న ముదుసలి—చదువరు లితనిని జీన్ వాల్‌జీన్ అని గుర్తింపఁగలరు—క్రింద నున్న కుఱ్ఱవానిని లేవనిచ్చి, తన గుప్పిటిలో వాని రెండు చేతుల నిఱికించుకొని యిటు లనెను:

"నాయనా! నీ విట్టి పనులు చేయరాదని నీకు నచ్చఁ జెప్పుటయే నా కోరిక. ఇది నిన్నెక్కడికి నెట్టుకొనిపోవునో నీ వెఱుఁగవు. మరియాదగా పాటుపడుట యనిన నీకించదు. చూడు, నీ విట్టి పనులవలన నెచటికిఁ బోవుదువో యచటఁ

జేయవలసిన పనులవలన నీ స్నాయువులు విలవిల లాడును. నీవు చిన్నవాఁడవు. ఇది యంతయు నాలోచించుకొనుము. ఇది యిఁక నీకే వదలెదను. అది యటుండె. నీకు నా డబ్బుసంచి కావలయునా? ఇదిగో!" అని వాల్ జీన్ దాని నతని కిచ్చి వానిని ఆశ్చర్యచకితునిఁ గావించెను. వాఁడలవాటు చొప్పున దానిని దీసికొని దొంగతనముగా జేబులో దోఁపుకొనెను. అటు తరువాత వాల్ జీన్ తనదారిని తాను పోఁదొడఁగెను. పర్నాసను వెళ్లుచున్న వాల్ జీన్‌ను వెఱ్ఱిగాఁ జూచుచు నిలువఁబడి పోయెను.

గావ్రోషు మెల్లగా వాని వెనుకకు తాఁటి వానికిఁ దెలియకుండ వానిజేబులోని సంచి మెల్లగఁ దీసి తోఁట కడకుఁ బోయి కరమీఁదుగా మాబో కాళ్లముందుఁ బడ వయిచి కనఁబడకుండఁ బాఱిపోయెను. ఆకాశమునుండి పడిన యీ సంచిని మాబో తీసి చూడఁగా అఱు నెపొలియను * లుం దుండెను.

గావ్రోషుకు సాహసము పరమాన్నము. ఒకనాఁటి ప్రభాత సమయమున ఫర్నాసను అతని కడకు తొందరగా నడచుచు వచ్చి, "మామతాలో నొకఁడు చెఱసాలనుండి చాలవట్టు తప్పించుకొనెను. అనఁగా అతఁడు దానిగోడ మీఁదికిఁ బ్రాఁకి అలసిపోయి మదురుమీఁదఁ బరుండెను. కొందఱు మిత్రు లతనినిఁ జూచిరి. అతని నచటినుండి దింపుట కుపాయము తోఁపలేదు. ఆ గోడమీఁది కెవఁడేని ఒక త్రాడు తీసికొనిపోవలయును. దాని నానుకొని యొక

* నెపోలియ ననఁగా సుమారు రెండున్నర రూపాయలు.

పొగగొట్ట మున్నది. కాని అది త్రుప్పు తిని ఊగులాడు చున్నది. పెద్దవాని నది యాపలేదు. నీ బోటివాఁ డెక్క వచ్చును'' అని చెప్పెను.

''చూతము'' అనుచు గావ్రోషు గబగబ నడవఁ దొడఁగెను. అంతట వారిరువురును చెఱసాలకడ కేఁగిరి. అపుడు మదురుమీఁద పడుకొన్నవాఁడు తల బయటికిఁ బెట్టెను. పాలిన మొగమును, గుంటకనులును గల ఆ యాకారము చూచి గావ్రోషు—''ఇతఁడు మానాయన. మానాయన కానీ కాకపోనీ, నేను పయికి ప్రాఁకవలసినదే'' అనుచు పర్నాస సిచ్చిన త్రాడు తీసికొని ఒక నిమిషములోఁ బయికిఁ బోయెను. మఱు నిమిషములో తెనార్డిర్ క్రింద నుండెను. మరల వానినిఁ బట్టుకొనవలయు నన్నఁ బోలీసు వారు తపస్సు చేయవలసినదే!

వసంతము కడచని గ్రీష్మము తలచూపెను. అపుడు పారిస్‌లో నెటు చూచినను విప్లవబీజములు మొలక లెత్తెను. ఆకాలమున దేనికిని నిలుకడ యనుమాట లేదు. ప్రజలకు రాజనిన కంటక మాయెను. వారు రాజును దీసి వయిచి ప్రజాప్రభుత్వమును స్థాపింపఁ బూనుకొనిరి.

మార్యీసు, అతని మిత్రులు మఱికొందఱును దీనిలోఁ బ్రముఖులు. ఆవేశము కలిగించు నేవిషయమయినను సరే, దానికి గావ్రోషు సుముఖుఁ డని మనకుఁ దెలియును. అతఁ డిపుడు జాబాల మిత్రులను విసర్జించెను. ఏలనఁగా నిపుడు వారి వెంటనుండుట కతనికి వీలులేదు. వారికి గావ్రోషువలె పారిస్ అంతయు తొక్కిన చోటుకాదు. కావున 1832

సాలున 5 జూన్ తేదిని గాబ్రోషు పాకెట్టుఁడే పేలని పాఁత పిస్తో లొకటి చేతఁ బట్టుకొని తుపాకి మ్రోఁగుచున్న యొక వీధిదెసఁ బరువెత్తుచుండెను. నడుమ నొక సామంతుని మేడ కనఁబడఁగా నతఁడు దాని కిటికీకడ నాఁగి—"నాళ్లో రండు, మీ దేశముకొఱకు యుద్ధము చేయుఁడు" అనెను.

అపుడు తుపాకులు చేబూని కొంతమంది ఒకదిక్కుగాఁ బోవుచుండుట కనుఁగొని యతఁడు వారిలోఁ గలిసెను. అపు డెనుబదియేండ్లవాఁ డొకఁడుగూడ వానికిఁ దోడా యెను. "ఇతని ముంగలనే నేను డబ్బుసంచి పడవయిచితి" నని గాబ్రోషనుకొనెను. ఆ జనసమూహములో నొకఁడు మాబోను జూచి "అయ్యా! మీ రింటికేఁగుట మే" లనెను.

"నేనేల పోవలెను?"

"అచట పెద్ద గందరగోళము జరుగును."

"మంచిది."

"వట్టి గందరగోళము కాదు. యుద్ధము! తుపాకులు! ఫిరంగులు!"

"మంచిది. మీ రెందాఁక? ఏమిచేయుటకు?"

"సర్కారును కూలఁ ద్రోయుటకు."

"మంచిది" అని యాముసలివాఁడు వారిని వెంబఁడింపఁదొడఁగెను. గాబ్రోషు అందఱు ముందఱ కరిగి లొల్లాయిపద మొకఁ డందుకొనెను. ప్రక్కవీథులనుండి పలువురు వచ్చి వారిలోఁ గలియుచుండిరి. వారొక సత్రము కడ కరుగుసరి కందఱుఁ గలిసి యేఁబదిమం దయిరి. వారి

నాయకుఁడు ఎన్‌జోల్రాస్. అతఁడు పొడుగును, బలమును గలిగి చెట్టునఁ బుడికినటు లుండెను. అతఁ డా సత్తరువుకడ 'ఆగుఁడు' అనెను. సత్తరువులోనుండి యతని మిత్రుఁ డొకఁడువచ్చి—"ఇచట నెందుకు?" అని అనెను. "ఇచట నొక కాట్రగడ కట్టవలయును."

"ఇచటనా?"

"అవును. ఈ స్థల మనుకూలము."

ఈ ప్రదేశ మేల మేలయినదో కొంచెము తెలిసి కొనవలెను. ఈ సత్ర మొక యిఱుకుసందు చివర నున్నది. అది పైకి గ్రుడ్డిసందువలెఁ గానఁబడును. కాని ఆ రస్తానానుకొని మఱియొక రస్తా కడుదూరముగాఁ బోవును. అదియు సూటిగాలేక మెలికలు తిరిగిన యిఱుకురోడ్డు. ఎన్‌జోల్‌రాసును, అతని మిత్రులును సత్రమున్న రస్తా కడ్డముగా కాట్రగడ కట్ట మొదలిడిరి.

శత్రువులు మీఁదికిఁ బరువెత్తుకొని వచ్చునప్పుడు వారి కడ్డు కలుగఁజేయుట కడ్డమయిన వస్తువుల నన్నిటిని దారిలో నడుమనడుమ గుట్టలు పోయుదురు. దానికి 'కంచె కోట' యనియు, 'కాట్రగడ' యనియు నందురు.

ప్రకృతము విప్లవకారు లందులకుఁగాను రస్తామీఁది రాలను, కల్లంగడిలోని ఉత్తపీపాలను, గూండ్ల యినుపచువ్వలను, ఇనుపముండ్ల కంచెలను దారి కడ్డముగా గుట్టపోసిరి. అప్పు డాదారి నొక సున్నపుబండి వచ్చెను. అదియు నందుల కుపయుక్త మ్మాయెను. అపుడు దూరముగా నొక గుఱ్ఱపు బండి పోవుచుండెను. వారు దానికడకుఁ బరువిడి అందలి

ఆడువారి నతివినయముగా బ్రతిమాలుకొని దింపిరి. అంతట నాబండిని ఆ గుట్టకడకుఁ దోలించిరి. గుఱ్ఱములను విడిచిరి. వెనుకటి బండితోపా టీబండినిగూడ బోల్తా కొట్టించిరి. దానిప్రోలు నిటారుగా నిలువఁబెట్టి దాని కొక యెఱ్ఱజెండా కట్టిరి.

ఆసత్తరు వొక మేడ. దాని క్రిందిభాగమున విశాల మగు నొక గది కలదు. దాని గవాక్షము లన్నియు జరుగ నున్న యుద్ధమునకు మూయుటవలన నాగది యంతయు చీఁకటికొట్టుగా మారెను. ఆగదిలో నాజానుబాహుఁ డొకఁ డొక తుపాకితో నిలువఁబడియుండెను. అతఁ డీజన ప్రవాహములోఁ గలిసిపోయి యిచటికి వచ్చెను. అతఁ డీప్ర దేశము నంతయుఁ బరిశీలించుచున్నటులు కనిపించుచుండెను. కాని తానుగూడ మరియొకని పరిశీలనమున నుండెనని యతఁ డెఱుఁగఁడు. గావ్రోషు చీఁకటిగదిలో నొక చీకటి మూల నిలుచుండి యాశ్చర్య చిహ్నముల నన్నింటిని జూపు చుండెను. అతఁడు తుద కొక నిశ్చయమునకు వచ్చి తలుపు కడకుఁ బరువెత్తెను. అపు డెక్జోల్రాసు తలుపుతోసి వాని కెదురాయెను.

"ఓరి బాబూ! నీ కొఱకే తిరుగుచున్నాను. నీవు తుపాకిగుండువలె పరుగెత్తి సైనికు లెవరేని యీ దెస వచ్చుచున్నచో గాలివలె వచ్చి మాకుఁ దెలుపవలెను."

"ఒక్క నిమిష మాఁగుఁడు" అని గావ్రోషు చూపులతో తనవెనుక నున్నవాని దెస సైగచేసెను.

"ఏమి? నీ వతని నెఱుఁగుదువా?"

"వాఁడు వేగులవాఁడు."

అపుడు ఎన్‌జోల్‌రాసు కనుసైగచే నలుగురువచ్చి ఆ పొడుగుపాటివాని వెనుక నిలువఁబడిరి.

అపు డెన్‌జోల్రా నతనిఁగని—"నీ వెవఁడవు?" అని యడిగెను. అతఁడు తన పని యిఁక నయినదని తెలిసికొని "ఆఁహాఁ! మీరు తెలిసికొంటి"రనెను. అంతట నొకఁడు వాని జేబులు వెతికి యొకచీటి తీసెను. అందిట్లుకలదు:

"ఇన్‌స్పెక్టర్ జేవర్‌కు— కంచెకోటకడ నీ పని చూచికొనిన తరువాత సీన్‌నది యెడమగట్టుననే పోయి మార్కెటు దాపున దోషులెవ రేని దాఁగిరేమో యారయునది."

అందఱు నీయుత్తరము చదివికొనిరి. పిమ్మట నాగది నడుమనున్న యొక కంబమునకు వాని నంటఁగట్టిరి.

"వానిచేతిలోని తుపాకి నా కిం"డని గావ్రోష నెను.

"నీవు తిరిగి రాఁగనే" అని ఎన్‌జోల్‌రాసనుటయు, గావ్రోషు కానరాకుండఁ బోవుటయు జరిగెను.

"నన్నేల కాల్చరు?" అని జేవ రడిగెను.

"ఇపుడు మందు వమ్ము చేయఁజాలను. నీ వంతు వచ్చును లెమ్ము" అని ఎన్‌జోల్‌రా సనెను.

అపుడు కాకియఱపుతో ముగిసిన యొక పాటపాడుచు వచ్చు గావ్రోషు దవ్వులఁ గానవాయెను.

"అది మనకు హెచ్చరిక" అని ఎన్‌జోల్‌రా సనెను. అంతట నతఁ డందఱను జూచి "మీరెల్లరును మీమీస్థలములలో నిలువుఁడు" అని యాదేశించెను. మఱునిమిషములో గావ్రోషు రొఁజుకొనుచువచ్చి పిల్లివలెఁ గంచెకోట

యెక్కి "నా తుపాకి నా కిందు, వారదె వచ్చుచున్నార" నెను.

అపుడు విప్లవకారులలోఁ గొందఱు ఆ కాట్రగడ వెనుకను, గొంద ఱాసత్రపు మేడమీఁదను దమ తమ స్థలముల నేర్పఱచుకొని కాట్రగడ సందులనుండియు, మేడ గవాక్షముల నుండియు గుఱిపెట్టుకొని యుండిరి. అంతట నా వీథిచివరఁ గొన్ని మనుష్యాకారములును, వానిముం దొక వెలుఁగును, ఆయుధములును గానుపించెను. తరువాత "ఎవరచట?" అను నొక పెరెలుఁగు వినఁబడెను.

"పరాసు విప్లవము" అని ఎన్‌జోల్‌రాసు సమాధానము చెప్పెను.

"ప్రేల్చుఁడు" అని సేనానాయకుఁడు గర్జించెను.

ఒక పెద్ద ధ్వనివెంట నొక మెఱుపు మెఱసెను. గుండుదెబ్బల కిరువురు మూవురు మడసిరి. బండిప్రోలు చివరనుండి గుంపు దూసికొని పోయెను. దానికిఁ గట్టిన యెఱ్ఱబావుటా కూలెను.

ఎన్‌జోల్‌రాస్ తనవారి కిటు లనెను: "మీరు తుపాకులు ప్రేల్చకుఁడు, వృథాచేయుటకు మనకు మందు లేదు." రాజసైనికు లపు డొక క్రొత్త యెత్తెత్తిరి. ఎన్‌జోల్రాసు సత్రమునుండి బయటికి వచ్చుచుండఁగా గావ్రో యెదురుపడి—"వారు కంచెకోటను ముట్టడించి" రని చెప్పెను. మినుకు మినుకు మను నా కాంతిలో సైనికుల శిరస్త్రాణములు కనుపట్టెను. వారు తుపాకులు బారుచేసిరి. సత్రములోనివా రందఱును వెలికి వచ్చిరి. అపుడు సంకుల సమరము జరిగెను. మార్యిసొక మందు పీపాను కాట్రగడ

మీఁదికిఁ ద్రోసి యొక దివిటీ పట్టుకొని "మీరందఱు పాఱి పొండు; అటులు పోరేని దీని నంటయు నెగురఁగొట్టి వైచెదను" అని బిట్టఱచెను.

అంత సైనికుల యురవడి కొంత యాఁగెను. తన మృతినిగూడ లెక్కపెట్టని యా మార్క్విసు నిశ్చయమును జూచి సైనికు లందఱును వైదొలఁగిరి. ఒక చిటికలో నా వీధి యంతయు సేనాశూన్య మాయెను.

అప్పుడు మార్క్విసు గాబ్రోషును జూచి—"ఈ నా యుత్తర మొకటి నీవు తీసికొని పోవలయును" అని యనెను. గాబ్రోషు ముందు కొంచెము తచ్చాడెను గాని కొంచెము సేపటిలోనే తన ప్రాణదాత కియ్యకోలు చూపెను. మార్క్విసు చీటి యిచ్చి—"ఇది శ్రీమతి కోజెత్ ఫోశెల్వాన్ కు. ఆర్మీ వీధి. 17 వ యిల్లు. నీవిపుడు దీనినిఁ గొంపోయి తేప కడ నామె కిమ్ము" అని చెప్పెను. "అంతవఱకు నే నిట నుండవలదా?" "వలదు. అప్పటికి మనల ముట్టడింతురు. నీ విటనుండి యానవలికిఁ గాలుపెట్టఁ జాలవు."

అంతట గాబ్రోషు చీటి గైకొని "ఇపుడించుమించు నడిరేయి. నేను దీని నిపుడే బట్వాడా చేసి వెంటనే వెనుదిరిగి సమయమున కందుకొనవలెను" అని దారి పొడుగున తలఁచుచుఁ బరుగిడి పరుగిడి యావీధి పట్టుకొనెను. ఇంటిమీఁది సంఖ్య చూచుట కంధకారము. అట్టి యంధతమసమున నొక మేడముందు బల్లమీఁదఁ జేతులలోఁ దల పాఁతుకొని వీరాసనముఁ గూరుచుండిన పురుషుఁ డొకఁ డతనికిఁ గానవచ్చెను. గాబ్రోషు గబగబ యచటి కెక్కి

'ఓ వృద్ధబంధూ! 17 వ సంఖ్య గల యి ల్లేదో కొంచెము చెప్పఁగలవా?' అని యడిగెను.

"ఇదియే. ఇచట నెవరితో నీకుఁ బని?"

"శ్రీమతి కోజెత్ ఫోశెల్వాన్. ఆమె కొక చీటి తెచ్చితిని."

"నా కిమ్ము. ఆమె నిదురించుచున్నది. ఆమె లేవఁ గనే యిచ్చెదను."

గాౢ్రోషునకుఁ గొంచె మనుమాన ముదయించెను గాని కంచెకోటమీఁదనే వాని ప్రాణములు కావున నా కమ్మను వాని కిచ్చి తుఱ్ఱుమనెను. జీన్ వాల్‌జీన్ తలుపు తెఱచికొని లోనికేఁగి కాకితము విప్పెను. అతఁడు మొదటి రెండు వాక్యములుమాత్రమే చదివెను: "నాకు మరణము కొలఁదిసేపటిలోనే యున్నది. నీ విది చదివికొనుతలికె నాయాత్మ నీకు డాపగును......"

ఈ యుత్తర మెవరికడనుండి వచ్చెనో వాల్‌జీన్‌కు చక్కఁగాఁ దెలియును. ఏలనఁగా మార్యొసు,కోజెత్తు లుద్యానమునఁ బలుమాఱులు సంభాషించుకొనిరి. ఎపుడో కోజెత్తు తన యునికిని మార్యొసుకుఁ జెప్పియుండును. వెంటనే కోజెత్తు కొక చీటి వ్రాసి, మార్యొను చీటితోఁ గలిపి పఱుపుమీఁదఁ బెట్టి యతఁడు గాౢ్రోషు పోయిన దారినే పోయెను.

మార్యొసు వాల్‌జీన్‌ను జూచి డిల్లపడెను. వాల్‌జీన్ మార్యొసు నెఱిఁగియున్నటులు చూపట్ట లేదు. కావున నతఁ డతనితో మాటలాడుటకు ధైర్యము చాలలేదు.

ప్రభాతమగునంతకుఁ దమపని యైన దని విప్లవకారు

తొలఁగికొనిరి. ఏల యనఁగా పత్తనమునం దెల్లెడలను విప్లవము పాదుకొనలేదు. ఈ రెండు కంచెకోటలుఁను ఎంతయో సేపు నిలువఁజాలవు. ఎంతయో సేపు కాచుకొని యుండవలసిన యాయాస మక్కఱలేకయే ఫిరంగిని లాగికొనివచ్చు రాజసైన్య మాసందుమొగలోఁ గనఁబడెను. మొదటిగుండు విఫల మయినను రెండవది యిరువురను జంపి, మూవురికి గాయములు గలిగించెను.

“దీనికిఁ బ్రతిక్రియ చేయ కూరకుండరాదు. ఒక తీఁగల పఱుపు కావలెను” అని ఎన్‌జోల్‌రాస్ కూయిడెను.

పొరుగింటి కిటికీ కడ్డముగా నొక తీఁగలపఱుపు వ్రేలాడుచుండెను. ఆయింటి ముసలిది రక్షణమునకుఁగా నా తీఁగలపఱుపును కిటికీకి రెండు వైపుల రెండు త్రాళ్ళతోఁ గట్టుకొనెను. వాల్‌జీన్ తుపాకి గుఱిపెట్టెను. ఒక త్రాడూడెను. రెండవసారి గుఱికి రెండవత్రాడూడెను. పఱుపు క్రిందఁబడెను. సైనికులు కురియు గుండ్లవాన తప్పించుకొనుచు వాల్‌జీన్ ఆపఱుపుదెచ్చి దానిఁ గట్టవలసినచోటున సరిగాఁ గట్టెను. మరల ఫిరంగి ప్రేలెను. గుండందు దూఱి యాఁగిపోయెను. విప్లవకారు లందఱును వాల్‌జీన్‌మీఁద ధన్యవాదములను, శత్రువులమీఁదఁ దుపాకి గుండ్లను గురియించిరి. అపుడు రాజసైనికులు పలువురు నేలఁగూలిరి.

అపుడు మిత్రుఁ డొకఁడు “మనపని బాగున్న”దని ఎన్‌జోల్రాసుతో ననెను. “ఇంకొక పావుగంట బాగుండును. పిదప మఱి మం దుండదు” అని యతఁ డనెను. ఈ మాట గావ్రోషు చెవినిఁబడెను. పతునిమిషముననే యొక చిన్న

యాకారము కాట్రగడముందు మందుపొగలో నప్పసము వంగి పరుగెత్తుట కానవాయెను. అతఁడు గాబ్రోషు. వాని చంక నొక సంచి. క్రిందఁబడిన సైనికుల తోలుసంచులనుండి యతఁడు గుండ్లు నేఱి సంచిలో వేసికొనుచుండెను. మునిముం దతనిని పొగ మాఁటుపఱచెనుగాని ముందఱ కేఁగినకొలఁది నతఁడు వీథిచివర నున్న సైనికుల కంటఁ బడవలసివచ్చెను.

అపు డొక కూలిన సైనికుని తోలుసంచినుండి గాబ్రోషు గుండ్లొడుచుకొనుచుండెను. ఒకగుండు వచ్చి వాని సంచికిఁ దగిలెను. గాబ్రో షాగుండును దీసి ప్రేలినగుండ్ల గుంపులోఁ బడవయిచెను. అంతట నతఁడుచ్చైస్స్వరమున నొక పాటపాడుచు మఱియొక తోలుతిత్తి నుత్తది చేయఁ దొడఁగెను. అపు డా కుఱ్ఱని చుట్టుప్రక్కల గుండుమీఁద గుండు, గుండుమీఁద గుండు పడఁదొడఁగెను. అతని హాస్య చేష్టల కా సైనికులు న వ్వాఁపుకొనలేకపోయిరి. తుద కొకగుండు వానితలకుఁ దగిలెను. దాన నతఁడు కూర్చుండఁ బడెను. అతని మొగము నెత్తురు కొల్లయినను నతఁడు మఱియొక చరణ మందుకొనెను. అది పూర్తికాకమునుపే మఱియొక గుండువచ్చి తగిలి యతనిని నేలమీఁదఁ బరుండఁ బెట్టెను. అతఁడు మఱి కదలలేదు. ఆ పిన్నవానిలోని పెద్ద యాత్మ యెగిరిపోయెను. అపుడు మార్ద్యసును, మఱియొకఁ డును గలిసి పరువిడి యాదేహము నా సంచితోఁ గొనివచ్చి సత్రములో నుంచిరి.

''విప్లవకారులకడ నున్న మందంతయుఁ గొలఁదిసేప టిలోనే ఐపోయెను. ఇఁక నెంతయోసే పీకాట్రగడ నిలువ

దని వారనుకొనిరి. అపు డెన్‌జోల్రాసు వాల్‌జీన్‌ను జూచి—"పౌరుఁడా! నీవు మాకుఁ జాల నుపకారము చేసితివి. నీ కేమేని కోరిక యున్నదా ?" అని యడిగెను.

"ఉన్నది, ఈ వేగువానిని శిక్షించు నధికారము నా కీయఁ గోరెదను."

ఎన్‌జోల్రాసు వింతపడి "మంచి" దని యనెను. అపుడు వాల్‌జీన్ లోనికేఁగి కట్టుత్రాడు విప్పెను. జేవరు కాలుసేతులకును త్రాళ్ళసంకెల లుండెను. అతఁడు వాని నా సంకెలలతోడనే మెలమెలగా నడపించి తీసికొని పోవుచుండెను. జేవరు వాల్‌జీన్‌ను వెంటనే పోల్చి—"ఇపుడు నీవంతు వచ్చినది. మంచిది. ఇది న్యాయ్యమే" అని యనెను.

వాల్‌జీన్ ఏమియుఁ బలుకక తనను వెంబడింపుమని సన్నసేసి చిన్నకంచెకోటకడనున్న యొక సందులోనికిఁ బోయి, యచట నొక చాటుమూల నతని నిలిపి, యొరలో నుండి యొక పెద్దకత్తిని వెలికిలాగెను. "కత్తియా యది ? నీవు చేయవలయు పని కదియ కావలయు" నని జేవ రనెను.

వాల్‌జీన్ మాటాడక జేవరుకాలిసేతుల సంకెలలను కోసివయిచి "ఇఁక నీవు పోవచ్చును" అని యనెను.

జేవ రొకనిమిషమాత్రము తెల్లఁబోయి అంతట వెళ్లిపోయెను. ఇంతలోఁ బెద్దకాట్రగడమీఁద నొక్తిషి యెక్కుడాయెను. మందయిపోవుటచే విప్లవకారు లిఁక దాని నాఁపలేక యొక రొకరే సత్రములోనికి దారితీయఁజొచ్చిరి.

ఎన్‌జోల్రాసును, మార్యుసును మిగిలిరి. ముందు ఎన్‌జోల్రాసు లోనికేఁగుచుండెను. అతఁడు కని, గంచెకోటకును

నడుమ నున్న మార్బ్యసుమీఁద నొకగుండు వచ్చి పడెను. మార్బ్యసు తన వెనువెనుకనే వచ్చెననుకొని ఎన్ జోల్రాసు తలుపు మూసెను. మార్బ్యసా దెబ్బకదిరి తూలి యింటి గోడ మీఁదఁ బడెను. చైతన్యము లోపింపఁ బోవుచుండ నొకఁడు తనను బట్టుకొనెనని మార్బ్యసు గ్రహించి 'నేను బందీనయితిని. నా కిఁకఁ దుపాకి వ్రాఁత వ్రాసియున్న' దనుకొనెను.

అనతికాలములోనే కొందఱు సైనికులా సత్తరువు తలుపులను బలాత్కారముగాఁ ద్రోసివయిచిరి. ఆ సైనికులకు సత్రములోపల శవములు తక్క మఱి యెవరును గానరాలేదు. వారి నెదురుకొనిన విప్లవకారుల నందఱను సైనికులు జంపివయిచిరి. తుదకు ఎన్ జోల్రాసు సైనికుల కెదురుగా నిలిచెను. అతనిని జంప నెవరికిని బుద్ధి పుట్టలేదు. అతఁడు వారికి లొంగ నంగీకరింపలేదు. అపుడు సేనాపతి వానినిఁగాల్ప నాజ్ఞయిచ్చెను.

మార్బ్యసాకనికిఁ బట్టుపడిన మాట నిక్కము కాని యీ పట్టుకొన్నవాఁడు జీన్ వాల్ జీన్. అతఁడు వెనుకటి చాటుమూలకు వానిఁ గొంపోయెను. సైనికులందఱు నా సత్తరువులో తత్తఱబిత్తఱ లాడుచుండిరి. కాని వారిలో నెవఁడేని వెలుపట నేమి జరుగుచున్నదో యని చూడవచ్చెనో యిఁక వారిపని మైనదే! కావున వాల్ జీన్ అచటి నుండి తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గ మాలోచించెను. సరియగు మార్గ మేదియు లేదు. ఈ రెండు వీథులవెంట వెళ్లుటకు యమద్వారములు కదా! వాల్ జీన్ నలుదెసలఁ గలయఁ గాంచెను. చిన్న కాల్రటగడదాపున నేలవాటుగా నొక

యినుపచువ్వల తలు పతని కంటఁబడెను. దానిచుట్టును దాపు టను చేయఁబడిన రాతిపలకల నూడఁదెత్తికి విప్లవకారులు కాట్రగడ కుపయోగించుటచే నా చువ్వల తలుపు లుకలుక లాడుచుండెను. దాని చదరము రెండడుగులు.

ఎల్లప్పుడును వేగులచే వెంటాడఁబడుచుండువాఁడందరు నపేక్షించు పలువిషయములను గుఱుతులో నుంచుకొనును. అది నగరమునుండి సీన్‌నదిలోనికిఁ బ్రవహించు మురికి కాలువ యని యతఁడు గ్రహించెను. దాఁటుకొనిపోవుట కది యొక యుపాయము కావచ్చును. అతఁడు వెంటనే యా యినుపచువ్వల తలుపును లాగి నూర్విసును భుజములమీఁద వేసికొని మడమలు, కాళులు, చేతులు, వీని యాధారమున నా తలుపు నినుపకామ నవలంబించి తొమ్మిదడుగుల లోతు నకు దిగెను. అతఁడా కామను ఈవలికి లాగెను. తలు పెప్పటి చోటునఁ బడెను.

మన రాచబాటలమీఁద నిటువంటి యినుపచువ్వల తలుపుల నందఱును జూచియేయుందురు. పారిస్‌వంటి మహా నగరము లన్నింటిక్రిందను భూగర్భమునఁ జాల జలదారు లుండును. ఇంటింటఁబడు నీరును, వాననీరును, ఉచ్ఛిష్టమును, బరిశిష్టమును నా జలదారులగుండ రేయుంబవలును బ్రవ హించుచునే యుండును. చిన్నదారులన్నియుఁ బెద్దజలదారు లలోను, అవన్నియుఁ గలిసి వేఱొక పెద్ద జలదారిలోను బడును. తుదకా పెద్ద జలదారి యొక నదివలె మఱియొక నదిలో సంగమించుచుండును.

ఆ జలదారిలో వాల్‌జీన్ నిలిచి నడవవచ్చును.

కాని యతనిమూఁపున మార్వ్రిసు. అతనికింకను జేతన కలుగ లేదు. వాల్‌జీన్ తన యొకచేత మార్వ్రిసురెండుచేతులను బట్టుకొని మఱొకచేత గోడ తడుముకొనుచు నడవఁ దొడఁగెను. మార్వ్రిసునుండి రక్తబిందువులు జాఱి వాల్‌జీన్ మీఁదఁ బడుచుండెను. అతని శ్వాసప్రశ్వాసములు గండ ఫలకములకుఁ దగులుచుండెను. కావున నతఁడు బ్రతికి యుండెనని వాల్‌జీన్ ఎఱిఁగెను. అతఁ డీ ప్రకారము పోవుచుండఁగాఁ బలుతావుల మలుపుదారు లడ్డుపడఁ జొచ్చెను. ఎల్లెడల నతఁడు పల్లముగానున్న జలదారినే యనుసరింపఁ దొడఁగెను. ఇటులు పోవఁబోవ నతనికి నెత్తిమీఁద నుఱిమి నటులు చప్పుడు వినఁబడెను. అది శకటధ్వని. అది విప్లవము లేని యొకానొక నగరప్రదేశము.

అచట నతని కతనినీడ హఠాత్తుగాఁ గానిపించెను. అతఁడు సరిగా చూచెను. ఒక యెఱ్ఱని చుక్క భయంకరముగాఁ దనకేసి చూచుచున్నటు లతనికిఁ గానిపించెను. దానివెనుకఁ బదిఁపండ్రెండు నలుపునీడలు పోవుచున్నటు లస్పష్టముగాఁ గనవచ్చెను. విప్లవవాదు లెవరేని కాలువలలోఁబడి తప్పించుకొని పోవుచుండిరేమో యని పోలీసులు వెతకుచుండిరి. అవి వారినీడలు. వా రతని యడుగుల చప్పుడు విని నలుదెసలు చూచుచుండిరి.

వాల్‌జీన్ వారిదీపమును లెస్సగాఁ జూడఁగలిగినను వా రతనినిఁ జూడఁజాలకపోవు టదృష్టమే యని చెప్ప వచ్చును. ఏలనఁగా నతఁ డపుడు చిమ్మచీఁకటిలో నుండెను. అతఁడు వారినిఁజూడ నాఁగినపుడు వారికిఁ బదధ్వని వినఁబడ

లేదు. వా రప్పుడు రెండువీథుల కూడలిలోఁ గూరుచుండి తలలు తాటించి గుడగుడ లాడుకొనిరి. తమది పొరపాటని వారు తేల్చుకొనిరి. 'ఇఁక వెనుదిరిగిపోవుట మేలుతర' మని వా రనుకొనిరి. అట్లైనను వారి నాయకుఁడు తన తృప్తికొఱకు ఆ జలదారిలో పిస్తోలు పేల్చెను. గుండు పోయి వాల్ జీన్ తలమీఁది కప్పునకుఁ దగిలెను. ఒక పెద్ద బెత్తిక యూడి యతని ముందరి నీరిలోఁ బడి ఛటాత్కారము చేసెను. అంతట నా దీపము ముందులకు సాగెను. నలుపు నీడలు దాని ననుగమించెను. అవి యన్నియుఁ బూర్తిగాఁ బోవునంతవఱకును వాల్ జీన్ ఆ జలదారిగోడకు బల్లివలె నంటుకొని పోయెను. ఇది యిట్టులుండఁగా నిర్జనమగు సీను నదీతీరమున నొకతంతు జరుగుచుండెను. ఒకఁడు ముందును, మఱియొకఁడు వెనుకను నడచిపోవుచుండిరి. వారి నిరువురను మన మెఱుఁగుదుము. ఒకఁడు తెనార్డిర్; రెండవవాఁడు జేవర్.

ఏటవాలుగానున్న నదీతీరము పొడుగునను నొక బాటకలదు. అక్కడనుండి చూచుచో నెత్తుగా నొక రోడ్డు కనఁబడును. దానివెంట నొక బండి పోవుచుండఁగాఁ జూచి జేవ రా బండివానికిఁ దన్ననుసరించి యా రోడ్డువెంటనే వచ్చుచుండు మని సైగచేసెను. అతఁడు వానిసైగ ననుసరించి బండి నడుపుచుండెను. ఈ ప్రదేశమున నదీతీరము సన్నము. అటుపైని ఒడ్డుమీఁదినుండి నీరు మునుకుచుండుటఁ జేసి నడచిపోవుటకు వీలులేదు.

తెనార్డిర్ ఈ ప్రదేశమునకుఁ జేరి రోడ్డుదెసకుఁ బోక సన్నగానున్న నదీతీరమునే యనుగమించెను. కొలఁది

నిమిషములలో నతఁడు జేవరుకుఁ గనఁబడకుండ నంతర్ధాన మాయెను. ఏలనఁగా నొడ్డునుండి నదిలోని కొక జాలగుట్ట గోడవలె వ్యాపించియున్నది. ఆ జాలగుట్ట యిపుడు వారిరువురకును నడుమ. కావున దాని నడ్డముచేసికొని జేవరు కొన్ని నిమిషములలోనే యుఱికి రాలగుట్టఁ జేరుకొనెను. అచట మఃకోణముగానున్న యనూప ప్రదేశమునఁగాని, నదీతీర కుడ్యమునఁగాని యెట్టెదుటనున్న నదిలోఁగాని మనుష్యుని జాడయే లేదు. జేవరు నదినిఁ జూచెను. లేఁడు. నదిలో దుమికిన చప్పుడుగాని, యీఁదిన చప్పుడుగాని లేదు. అతఁడు గోడదెసఁ జూచెను. దాని నెక్కుటసంభవము.

అతనిచూ పొక యినుపచువ్వల తలుపుమీఁదఁబడెను. నగరమునుండి వచ్చు మురికికాలువ అచటనే సీనునదిలోఁ గలియును. దానితూము చాలఁ బెద్దది. దానికి లావైన యినుపకమ్ములతోఁ జేసిన తలుపును, దానికొక పెద్దతాళమును గలవు. తుప్పినుమును లెస్సగాఁదినుచుండెను. దానిని పుడే యెవరో తెఱచియుందురు. ఏలనఁగా దాని నెవరేని యటిటు లాగినను గొట్టినను జెవిటికిఁగూడ వినఁబడితీరును. కావున నది కంటఁబడఁగనే జేవరు—"వానికడ సర్కారు బీగ ముండవలెను" అని తనలో ననుకొని యచటఁ బీట వెట్టికూరుచుండెను. బండివాఁడు రోడ్డుమీఁద వేచియుండెను.

జీన్ వాల్జీన్ విసువుగొలుపు నా దారిలో వేళ్లు గ్రుచ్చుచుఁ బండ్లబిగువునఁ బోవుచుండెనుగాని యలపు, నాఁకలియు నాతని వేధింపఁ దొడఁగెను. మఱియు నీ జలదారులలో నొకదారియు, డొంకయు నున్నదా? ఎంతసే

పైనను ఈ పద్మవ్యూహములోఁ దిరుగుచుండుటయే గతియని యతని కధైర్యము తోఁచెను. కాని చచ్చియేపోవునో, బ్రతికియే యుండునో తెలియకున్నను మార్యోసును మాత్ర మచటఁ బాఱవయిచిపోవు నుద్దేశ మతనికిఁ గలుగలేదు. నడుమ మార్యోసును దింపి, యతఁడు సేద దీర్చుకొనెను. మరల లేచి నడవఁ గలుగుట యసంభవమని యతనికిఁ దోఁచును. ఇటులు ఆ జలదారిలో నడు గామడగాఁ బోవుచుండఁగా నాతని కొకచోట నొకానొక పెద్దతలుపువద్ద వెలుఁగుకనఁబడెను. అచట నతఁడు మార్యోసుజేబును దడిమి చూచెను. అందొక చీటి చేతికిఁ దవిలెను. దానిలో తన చిర్నామా, తాను చనిపోయినచోఁ జూచినవా రెవరేని దయయుంచి తనతాతగారి యింటికిఁ దనను దీసికొని పొమ్మని వేఁడికో లందుండెను. వాల్‌జీన్ దానిని బలుమాఱులు చదివికొని యీ చిర్నామాను కంఠపాఠ మొనరించెను. మఱియుఁ దన చొక్కా చింపి చాలఁ బేలికలు చేసి మార్యోసు గాయము లన్నింటికిఁ గట్లు కట్టెను.

చిమ్మచీఁకట్టులు కమ్ముకొనిన యొకచోట నతని కిపు డొక క్రొత్త గండము సంభవించెను. అతని యింతదవ్వు నడకలో జలదారి యెల్లెడలను నెంత జాఱుఁడుగా నున్నను అడుగుల క్రింద మాత్రము గట్టిగనే యుండెను. ఇపు డతని యడుగులు దించుకొనిపోవుచుండెను. మొదటఁ జీలమండలు మునుఁగు వఱకును బురదయుఁ, బిక్కలు మునుఁగు వఱకును నీరును ఆవరించెను. పిదప నతఁ డడుగాన్చిన కొలఁదియు బురద పిక్కలవఱకును, నీరు మోఁకాళ్ల వఱకును వచ్చెను.

ఖాన దెబ్బలకు గారయంతయుఁ జిటిలియూడి కొట్టుకొనిపోయి యచట దొంగయూబి యేర్పడెను. మార్యోసుబలు వొకటి లేనిచో నతఁడు దానినుండి బయటఁబడవచ్చునుగాని వానిని వదలు టెటులు ?

మఱు నిమిషములో నతని పాదమున కొక గట్టి పదార్థము తగిలెను. అతని ప్రాణములు లేచివచ్చెను. అది ఱాతి చదను. దాని యాధారమున నతడు ముఁగలిసూఁగి కద లినకొలఁది బురద తక్కువ తక్కువ కాఁదొడఁగెను. అతఁ డెటులో ఆ దొంగయూబిని దాఁటెను.

అటుపిమ్మట నతనికిఁ జాలఁ దేలిక యాయెను. ముఱికి కాలువ చివర తలుపులనుండి వెలుఁగును, గాలియు వచ్చు చుండెను. అతఁ డచట మార్యోసును దించి ద్వారముకడ కరిగెను. లావయిన యినుపకమ్ముల తలుపు. దానికిఁ జేఁటంత తాళము. అతఁడు బలముకొలఁది ఆ తలుపు లాగెను. అది రా దని యతఁడు తెలిసికొనెను. అతఁడు మరలి మార్యోసుకడకు వచ్చెను. అతని ధైర్య మిగిరి పోయెను. మరల వచ్చినచోటున కేఁగఁ గలుగుట సున్న. కావునఁ జేయునది లేక తల ఱాయి చేసికొని యతఁ డచటఁ గూలఁబడెను. అంతలో దాపున నొక యలికిడి విని తల యెత్తి చూచెను. మనుష్యుఁ డొకఁడు కనఁబడెను. అస్పష్ట మైన వెలుఁగు వాని మోమునఁ బడుచుండెను. వాఁడు తెనార్డిర్. జీన్ వాల్‌జీన్ వీఁపు తెనార్డిర్ కేసి యుండుటచే నతఁ డితనిని బోల్చుకొనలేదు. అంత తెనార్డిర్— "ఓహో! నీ పని తెలిసెలే. చెఱిసగము వాటా పెట్టనిచో

నీకు సాయము చేయునది సున్న."

"నీ మాట నా కర్థము కాలేదు."

"నీవు బయటికి వచ్చి యాశవమును నదిలోఁ బాఱ వేయఁదలఁచియుంటివి కదా! ఇదిగో చూడు!" మని తెనార్డీర్ మంద్రగర్భవంటి యొక బీగము పైకిఁ దీసెను. వాల్‌జీన్ కనులు చెదరెను. తెనార్డీర్ మరల—"నీ వెంత లూటిచేసితివి!" అని అనఁగా వాల్‌జీన్ జేబు నుండి యొక లూయీని, మఱికొన్ని ఫ్రాంకులను పయికిఁ దీసెను. తెనార్డీర్ 'ఇంతకే యొకనినిఁ జంపుట పాడికా'దని యనుకొని తానే మార్క్విసుజేబుల లోపలను, వాల్‌జీన్ జేబులలోపలను జేయి వెట్టి దేవెను. మఱి యేమియు లేక పోయెను. వాల్‌జీన్ తన ముఖము తెనార్డీర్ గుర్తింప కుండుటకు రెండవ వైపుకుఁ ద్రిప్పెను. తెనార్డీర్ మార్క్విస్ కోటు చించి యొక ముక్కను తీసి దాఁచుకొనెను. అవసర మగుచో చంపఁబడనున్న వ్యక్తి ఆచూకి దీయుట కది యుపయోగించుననియతనియూహ. అంతట నతఁడు తనవాటా మాట మఱచి, వాల్‌జీన్ చేతిలోని దంతయు నొడిచికొని, బీగము నిచ్చి తెనార్డీర్ మాయమైపోయెను. వాల్‌జీన్ మఱి యాలసింపక మార్క్విసును బుజములమీఁదఁ బడవయిచి కొని, తలుపు తీసి వెలికివచ్చెను.

మలుసంజ తటుముకొనివచ్చెను. వాల్‌జీన్ మార్క్విసును మెల్లగా నొడ్డున దించెను. నదలోని నీరు దోసిటఁ దెచ్చి మార్క్విసు మోమునఁ జిలుకఁ దొడఁగెను. అతని మోమునఁ జైతన్యచిహ్నమేమియుఁగనఁబడమి మరల నీరు

తెచ్చుటకు నదిలోనికి వంగెను. అపు డొకవ్యక్తి యతని వెనుక నిలిచెను. అతఁడు వెనుదిరిగి చూచెను—జేవరు!

తన శ్రమ యంతయు వ్యర్థమైపోయిన దని యతఁడు భావించెను. అడుగడుగునను గండములను, తుట్టతుద కీ యూబిని దాఁటుకొనివచ్చిన సంతోష మంతయు నొక్క త్రుటిలో నిటులు సమాప్త మాయెను. నఖశిఖాపర్యంతము బురద కొట్టుకొని యుండుటచే నతనిని జేవరు గుర్తించలేదు.

"నీ వెవరవు?"

"ఎవఁడనయిన నేమి? తుదకు మీవాఁడను."

"మావాఁడవా? నీ పేరు?"

"జీన్ వాల్‌జీన్."

జేవరు తెన్నగాఁజూచి గుఱుతించెను. అతని చూపు చాల భయంకరమాయెను. "నీ విట నేమొనరించు చుంటివి? అతఁ డెవఁడు?"

"మీ రితని కొక వరమీయవలయునని ప్రార్థింతును. నేను మీ చిక్కములోని పిట్టను. మీ రెచటికి రమ్మనిన నచటికి మాటాడకుండ రాఁగలను. కాని ముందితనిని ఇంట దిగఁబెట్టవలెను. ఇతని పేరును, చిర్నామాయును ఈచీటియం దున్న" వని వాల్‌జీన్ మార్కియసు జేబులోని చీటినిచ్చెను.

జేవరు మఱి మాటాడక బండివానికి సైగచేసెను. అతఁ డాబండిని వీథిలై నంతవఱకును క్రిందికిఁ దీసికొని వచ్చెను. వారిరువురుఁ గలిసి చేతనలేని యాశరీరము నా బండిలోఁ బెట్టిరి. వాల్‌జీన్ బండియెక్కఁగనే జేవ రెక్కెను. అంతట వాల్‌జీన్ జిల్‌నరమాన్ ఇంటివివరములు జెప్పి బండిని

దోలుమనెను. ఆ యిల్లిచటికిఁ జాల దవ్వు. బండి యింటికిఁ జేరుసరికింటిల్లిపాది జనము నిదిరించుచుండెను. వారెట్టులో కావలివానిని లేపఁగలిగిరి. అపుడు వాల్‌జీన్‌యును, గావలి వాఁడును గలసి మార్వ్యసు నొక పడకగదిలోనికి మోసికొని పోయిరి. వాల్‌జీన్ మరల బండియెక్కెను. జేవరునుజూచి ''అయ్యా! మఱియొక మనవి. నేను కోజెత్తుతోఁ జెప్పి వత్తును. తమ దయ'' అని యనెను.

దొంగల కనుగ్రహముచూపుట జేవరెఱుఁగినది కాదు. కాని యిపు డతని మదిలో నిదివఱ కెన్నఁడును లేని వింతలైన తలఁపులు ప్రసరించుచుండెను. అతఁడపుడు బండివానికి ఆర్మివీథి చెప్పి బండినిదోలుమని మరలఁ దనయూహలలోఁ దాను మునిఁగిపోయెను. వారు వడివడిగా వీథీముఖమునకు వచ్చిరి. ఆ వీథి యిఱుకు. బండి దానిగుండ పోవుట కష్టము. కావున జేవరు బండివానికి సెలవొసఁగెను. వాల్‌జీన్‌యును, జేవరును నడచి పదునేడవ సంఖ్యగల గృహముకడ కేఁగిరి. జేవ రతనిని వెంబడింపక గుమ్మముకడనే యాఁగిపోయెను. ఇదియు వాల్‌జీన్‌కుఁ బరమాశ్చర్యము కలిగించెను!

ఆ ముదుసలి మోఁకాళ్లమీఁదఁ జేతుల నానుకొని యొకొక్క మెట్టే యెక్కి యతికష్టముమీఁద మేడమీఁదికి దేహముఁ జేరవైచెను. 'ఇది కడసారి. బ్రదికినంతవఱకు నిఁక చెఱసాలబ్రతుకు. ఇంకొకతూరి తప్పించుకొనఁగల శక్తి మఱిలేదు' అని యతఁడు తలపోసికొనెనుగాని యతని ప్రధానచింత కోజెత్తు. 'కోజెత్తు కేమి చెప్పుదును? దీని గతి ఏమగును? నేను దొంగనని తెలిసినచో మార్వ్యసుగాని,

మఱియొకఁడుగాని దీనిఁ బెండ్లాడునా ? ' అని యతఁడు వగ చుచు కిటికీనుండి గుమ్మము జూచెను. గుమ్మముకడఁగాని వీథిమీఁదఁగాని జీవరు లేఁడు !

జీవరు పుట్టి బుద్ధియెఱిఁగినతరువాతఁ దా నెన్నఁడును జేయనిపని యొకటిచేసి కూర్చుండెను. అతని కాకస్మికముగా నొక యుద్రేకము కలిగెను. అతఁడు దానికి లోనాయెను. అతఁ డంతట వడివడిగా నడచి సీనునది సుడిగుండములతో నురవడించు చోటున నున్న వంతెనమీఁద నాఁగి యాలో చింపదొడఁగెను. అపుడు రాత్రి రెండు గంటలు. వంతెన మీఁద నెవరును లేరు.

మానవధర్మమునకును, భగవద్ధర్మమునకును భేదము కలదని యతని కిపుడే తెలిసెను. అతని జీవితమంతయు మానవకల్పితమయిన ధర్మమును సేవించుటలోనే కడ చెను. తనపని తప్పని తన కేనాఁడును సందేహము కలుగ లేదు. మఱి యిపుడో ? తప్పించుకొనిపోయిన యొక దొంగను బుద్ధిపూర్వకముగా వదలివైచెను. ఈ దొంగ యింతకు ముందే తన ప్రాణములను రక్షించినమాట నిక్కమేకాని, యది యొకటియే తన నీస్థితికిఁ దీసికొని రాలేదు. వేయివిధ ములుగా వికసించిన వాల్జీన్ గొప్పఁదనము 'ఈధర్మముల రెంటను ఏది యనుష్ఠేయము ? ' అను సంశయాగ్ని నతని మనఃకుటీరమునఁ బడవైచెను. దానిచేఁ గాలికాలి యతఁడు దాని జ్వాలను జల్లార్చుకొనలేకపోయెను. తన జీవితము నంతయు మార్చుచేసికొని యిఁకనుండియు దేవమానవుఁడను గాఁగల నను ధైర్య మతనికిఁ జాలకపోఁగాఁ దప్పించుకొని

తిరుగు నీ దొంగ నిపుడు జేతులార విడిచిన తరువాత నతని మనస్సాక్షి ప్రకృతోద్యోగమును నిర్వహించుట కెదురు తిరిగెను. దానఁజేసి యతఁ డావంతెన పిట్టగోడ నెక్కి గబాలున నదిలోనికి దుమికెను.

మార్యొసు చాలఁగాలమువఱకును జావుబ్రదుకులలో నుండెను. అతఁడు కొన్ని సప్తాహములవఱకును ననుసంధించి యున్న సంధిజ్వరములో 'కోజెత్, కోజెత్' అని పలవరించుచుండెను. ఈ రీతిగా నాలుగు నెలలు కడఁచెను. సంధి తగ్గిన పిదప మార్యొసు మఱి కోజెత్తు పేరెత్తలేదు. క్రమక్రమముగా నతఁ డారోగ్యము కోలుకొనుచుండెను.

వైద్యుని యుపదేశము చొప్పున మఱి రెండు నెలలకు మార్యొసు, కోజెత్తులకు వివాహము జరిగెను.

పెండ్లిబడలిక తీఱినపిదప మార్యొసొకనాఁడు జీన్ వాల్ జీన్ను జేఱి తన సౌధమునందే నివసింప వేఁడుకొనెను. కాని వాల్ జీన్ అందుల కంగీకరింపక తన కథనంతయు విశదీకరించెను. తుదకు కోజెత్తును మాత్రము దిన దినము చూచిపోవుటకు అనుజ్ఞ యిమ్మని కోరెను. క్రమక్రమముగా నా యభ్యాసమును తగ్గించుకొందు నని కూడ చెప్పెను. అతఁడు క్రమక్రమముగాఁ దన రాకపోకలు తగ్గించెనుగాని యెన్నిసారులా సౌధముకడ కరిగి వెలుపటి నుండియే తిరిగి వెళ్ళిపోవుచుండెనో దైవమునకే యెఱుక!

ఇక్కడ మార్యొసు మనసులో సుడిగుండములు గిఱ్ఱున

దిరిగెను. 'వాల్‌జీన్ ఎవఁడు? ఇతఁడు పరుల కుపకరించు టకే బ్రతుకుచున్నాఁడు కాని తనగతియే చూచుకొనఁడే!' అని యతఁడు జాడ తీయుచుండెను.

అక్కడ వాల్‌జీన్ నిద్రాహారములు వదలెను. కోజెత్తు చిన్ననాఁడు ధరించు వలువలు మొదలగువాని నన్నిఁటిఁ బయికిఁదీసి శయ్యమీఁదఁ బఱచి వానిమీఁద మోముంచి రేయెల్లయు నుండెను. ఆమఱుసటినాఁ డతఁ డా గదిని దాఁటలేదు.

ఒకనాఁడు మారియసు బండెఁడు కాకితములనడుమఁ గూర్చుండి వానిని తిరుగ వేయుచుండఁగా, తెనార్డీరు లోనికి వచ్చి నిలిచెను. అతని రూపమునను, వేషమునను జాల మార్పు కనఁబడెను.

"అయ్యా! ఏమిపని?" అని మారియ సడిగెను.

"దురదృష్టముచే నిచట నేను చివికి చివికి అమెరికాకు పోఁదలఁచితిని. లోకమంతయు స్వార్థపరము. నన్నెవరును జూడరు. అచట బంగారము కలదు. నేను దానిని బయికెత్తుదును. మీరు నాకు ఇరువదివేల ఫ్రాంకులు..."

"ఓ! నా కేమి సంబంధము?"

"మీకుఁ జెప్పవలసిన రహస్య మొకటికలదు. తమయింట నరహత్య చేయు నొక దొంగ మాఱుపేరున ప్రవేశించి యున్నాఁడు. వానిపేరు జీన్ వాల్‌జీన్."

"అతఁడు దొంగ కాఁడు."

"కాని ఇంకొక రహస్యము..." అని యతఁ డేదో చెప్పఁబోఁగా మాట కడ్డమువచ్చి మారియసు—"అయ్యా!

నేనును జాడలు తీయుచునే యుంటిని. జేవరును జంపుటఁజేసి నరఘాతకుఁడు, మాదలేను ధన మపహరించుటఁ జేసి దొంగ. కావున మీ మాటయు నిక్కువము కావచ్చును'' అని యనెను. ''కాదుకాదు. ఏమాట కామాటయే చెప్పకొన వలయును. జేవరు నితఁడు చంపలేదు. జేవరే జేవరును జంపుకొనెను. మాదలేను ధన మితఁ డపహరించె ననుట కల్ల. మాదలేనే జీన్ వాల్‌జీన్!'' అని తెనార్డీర్ చెప్పెను.

''ఆఁ! ఆఁ! దీనికి సాక్ష్యము?''

తెనార్డీర్ వెంటనే జేబులోనుండి కొన్ని కాకితములు తీసి యిచ్చెను. విప్లవములో నెవరో తనను జంపక కరుణించి విడిచిన పిదప జేవ రాత్మహత్య కావించుకొనినటులు పోలీసువిచారణములోఁ దేలిన యంశ మొకటి, జీన్ వాల్‌జీనే మాదలే నను నంశ మొకటి— ఈ రెండంశములును ఆయాకాలములలో నా యా పత్రికలలోఁ బడెను. ఆ పత్రికా ఖండములే యివి. మార్యొసు వీనినిఁ జదివికొని తృప్తి సనెను. కాని తెనార్డీర్ ఇట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.

''వాల్‌జీన్ దొంగ, హంతకుఁడు అని ఋజువుచేయుదును. ఇది దేవరహస్యము. ఆ హత్యచేఁ జూరగొనిన దంతయుఁ దమభార్య కతఁ డిచ్చెను. అతఁ డిటు లొనరించుటవలన నొక గొప్ప కుటుంబమునఁ దూఱవచ్చును. అచట సుఖపడవచ్చును. నేరము కప్పివేసికొనవచ్చును. పేరు దాఁచి చూరగొన్న ధన మనుభవింపవచ్చును. ఇది యంతయు నొక మంచియెత్తు కాకపోదు.

''పోయిన జూన్ ఆఱవతేదిరాత్రి తొమ్మిది గంటల

సమయమున సీనునదిలోఁ బడు మురికితూములో ఒక ధని కునిఁ జంపి దోచుకొని, వానిని బుజములమీఁద మోసికొని యం దొక దొంగయూబిలో దిగబడి, చచ్చి చెడి చివరకు వచ్చెను. అందుండి బయటఁబడుటకు నే నతనికి సాయము చేసితిని. ఈనేరము పట్టియిచ్చుటకుఁగాను ఆ శవము కోటు గుడ్డ కొంతచింపి తీసికొంటి'' నని తెనార్డీర్ తానుదాఁచి యుంచిన యా·గుడ్డముక్కను జేబునుండి వెలికిఁ దీసెను.

మార్యోసు దానిని బరికించి యా కోటుతెచ్చి— ''ఆశవము నేనే'' అని యా ముక్కను దాని కతుకఁగా నది సరిగా సరిపోయెను. అది విని తెనార్డీర్ రాపడెను. అపుడు మార్యోసు—''నీ వీ వాల్‌జీన్‌ను దోషియని నిరూ పింపవచ్చి, మహానుభావుఁడని తేల్చితివి. నీవే దొంగవు, ఘాతకుఁడవు. నీ వొకపుడు నాప్రతివేశివి. కాని నీవు నన్నుఁ జూడలేదు. నేను నీ ప్రలయనాటకము చూచితిని. ఈ యిరువది వేల ఫ్రాంకులు నీ మొగమునఁ బెట్టుకో. నీ మొగము చూడరా''దని కొన్ని నోట్లువానిమీఁద విసరెను. వాఁడు వానిని భద్రముగా జేబులోఁ బెట్టుకొని నిర్గమించెను.

వెంటనే మార్యోసు కోజెత్తును వెంట నిడుకొని వాల్ జీన్‌గృహమునకు వెళ్లి వాలెను.

తలుపుకడఁ జప్పుడు కాఁగనే వాల్‌జీన్—'లోపలికి దయచేయుఁడు' అని యనెను. కోజెత్తు తండ్రికడకుఁ బరు గిడెను. మార్యోసు వెనుకనే యుండి చూచుచుండెను.

'కోజెత్తా! అమ్మా! వచ్చితివా?' అని పలుకు వాల్ జీన్ కనులలో ముత్తెములు బయలుదేరెను.

కోజెత్తు తనతండ్రిని జుట్టవేసికొని కూర్చుండి— "ఇవి నా వలువలే!" అని యనెను. "అమ్మా! గుఱుతు వచ్చి వీనినిఁ బయికిఁ దీసితిని."

కోజెత్తున కిదియేమియు నర్థము కాలేదు. "ఇది యేమి నాయనా! మమ్మిటులు వేఱుపెట్టుట నీకు ధర్మమా? నా కర్మమా యిది? ఇది యేమి ? నీ యొడలస్థితయు నీటిబుగ్గ. ఎంత చిక్కితి వెంత చిక్కితివి!" అని అనెను. "అయ్యా! దేవుఁడు మంచివాఁ డనుటకుఁ దారకాణగాఁ దమరుగూడ నన్ను క్షమింప నిచటికి దయచేసితిరి" అని వాల్‌జీన్ అనెను. అపుడు మార్క్విసు—"కోజెత్! వింటివా వారి వినయపద్ధతి? తమ యునుకొడ్డి వీరు నన్ను బ్రతికించిరి. దీనికిఁ బై మాట—నిన్ను నా కొసఁగిరి. కోజెత్! మనకు దేవుఁడు దొరకెఁ జుమీ!" అని యనెను.

"చాలుఁ జాలు. ఏమిటి యిటులు వాకొను చున్నారు?" అని వాల్‌జీన్ అనెను. "అయ్యా! తమరు నేనే మాదలేను నని యేల చెప్పరు? జేవరును జంపక విడిచితి నని యేల తెలుపరు?" అని మార్క్విస నెను.

"నేను నిక్కమే చెప్పితిని."

"అది నిండు నిక్కము కాదు. మీరు పరమ పావనులు. బ్రతికినంతవట్టు మిమ్ము నే నారాధింతును. మీరిచట నుండుటకు వీలులేదు. మీరు మా యిరువురకును దండ్రులు. రేపు తమ రిట నుండ వీలుఁ లేదు."

"అయ్యా! రేపు నే నిచటను నుండను, మీ యింటను నుండను. ఒక మాట—నే నొసఁగిన ధన

మన్యాయార్జితము కాదు. నే నర్జించిన విధమంతయు వ్రాసి యా సొరుగున నుంచితిని. మీరు చూచుకొందురుగాక. ఆ సొరుగుననే 500 ఫ్రాంకుల నోట్లున్నవి. అవి పేదలకు...'' అని జీన్ వాల్‌జీన్ చెప్పుచుండఁగా—''మీరాయాసపడు చున్నారు. నే నాధనమును స్వీకరించితిని గాని తమరు మా యింటికి దయచేయవలయును'' అని మార్యిసనెను.

''నే నిపుడే నిన్నుఁ గొంపోదును. క్రింద బండి యున్నది. మీరు రా నన్నను నే నెత్తుకొని తీసికొని పోవు దును'' అని కోజెత్తు తండ్రి చంకలక్రిందఁ జేతులు వైచెను. అపుడతని యూర్ధ్వశ్వాస లామెకు వినఁబడెను. అంతలో వైద్యుఁ డచటికి వచ్చి నాడి చూచి మార్యిసుచెవిలో నేమో చెప్పెను. అపుడు జీన్ వాల్‌జీన్ లేచి మిగుల శ్రమతో గోడకడ కేఁగి సిలువ నెట్టెదుట నిడుకొని— ''చూచితిరా యీ ధర్మవీరుని?'' అని యనెను.

''అయ్యో! నాయన బ్రతుకవచ్చును జూడుఁడు'' అని కోజెత్తనెను. వైద్యుఁడు చూచి మార్యిసుచెవిలో నేమో చెప్పిపోయెను. అపుడు వంటది వచ్చి— ''అయ్యో! ధర్మాచార్యునిఁ బిలుచుకొని రావలయునా?'' యని యడిగెను. ''ఆహా! నా కున్నాఁడు? అదుగో మిరియేలు భగవానుఁడు!'' అని వాల్‌జీన్ పైకిఁ జూచెను.

అంత నతని కనులు మూఁతపడెను. కొంతసే పతఁడు మృత్యువుతోఁ బోరాడినటులును, ప్రేమతో స్వాగత మిచ్చు చున్నటులును గనఁబడెను. అతని దేహ మవశ మాయెను. మోమున దీప్తి వెలిఁగెను. అతఁడు కొంతసేపటికిఁ గనులు

దెలిపి— ''అమ్మా! మీరిరువురు సంతత మనురక్తులయి యీ యనురాగమును భగవద్దర్శనమున కనుకూలముగాఁ జేసికొనుఁడు. నేను నిఱుపేదను. నన్నొక మాఱుమూల సమాధి చేయుఁడు. ఏ మిది చెప్పుమా? నా కొక వెలుఁగు కనవచ్చుచున్నది. మిమ్ము దీవించి పోదును'' అని వారి యిరువుర తలలమీఁదఁ జేయి జాఁపి వెనుకకు వ్రేలఁబడెను. మిరియే లొసఁగిన దివియకంబముల వెలుఁగువెల్లువ యతని మోమునఁ బ్రసరించెను.

కోజెత్తును, మార్వ్యసును అతనిముందు మోఁకరించిరి. వారి కనులు ద్రవించెను. జీన్‌వాల్‌జీన్ తెల్లని మోము స్వర్గముదెసఁ దిరిగి భగవంతుని బింబము ప్రతిఫలింపఁజేసికొను స్వచ్ఛమగు నద్దమువలె భాసించెను. కోజెత్తును, మార్వ్యసును జీన్‌వాల్‌జీన్ చేతులను ముద్దులలో ముంచిరి.

ఆ రేయి చుక్కలు లేవు. చీకటి దట్టముగానుండెను. అతని యాత్మను దేవసన్నిధికిఁ గొంపోవుటకు దేవదూత రెక్కలు చాఁపి యచట నేచాటుననో నక్కియుండును.

